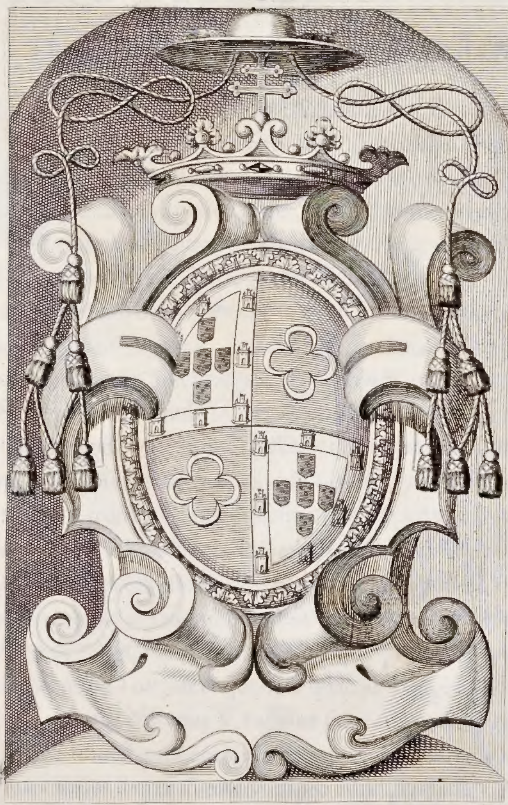


Campe 9 [illegible]

ACTA SANCTÆ PRINCIPIS
IOANNÆ
Ordinis Prædicatorum in monasterio Averiensi,
FILIÆ ALFONSI V LUSITANIÆ REGIS,
ab ejus ministra Sor. Mag. Pineria Lusitanice scripta,
& inter Acta Sanctorum Maji
à Daniele Papebrochio S.I. Latine reddita ac Notis illustrata,
dedicataque Illustrissimo & Reverendissimo Domino
D. LUDOVICO DE SOUSA
Archiepisc. Ulissipon. Archicancell. Regio, &c.



Ex officina MICHAELIS KNOBARI Typographi Antverpiensis.
A. D. MDCLXXXVIII.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
DOMINO
D. LUDOVICO
DE SOUSA,
ARCHIEPISCOPO
ULISSIPONENSI,
REGIO ARCHICAPELLANO &c.

Daniel Papebrochius S. I. ſe ac ſtudia ſua.



T Nomini Tuo, Præſul Illuſtriſſime ac Reverendiſſime, inſcriberem Acta Sanctorum Maji, quinto ejus Menſis Tomo comprehenſa, multæ me moverunt cauſæ, per Epiſtolam prælimi-narem ibi expoſitæ. Nunc, quod illud meum qualecumque officium, benignitate exceperis maxima, agendæ mihi gratiæ ſunt. Id Tecum eo placet facere modo, quo Deus ſecum amat fieri à ſuis creaturis, beneficium novum poſtulando: ut ſcilicet ſimili excipias favore ſanctiſſimæ Principis Luſitanæ JOANNÆ Acta. Fuerunt hæc quidem fide optimâ deſcripta per Sor. Margaritam Pineriam, quæ Dominæ ſuæ poſtremis vitæ annis individua adhæſit in monaſterio Averienſi, piiſſimi obitus ſecutorumque ſepulturam miraculorum teſtis oculata; non uno tamen loco egent lucis, ex Francorum Anglorumque Regum hiſtoriis petendæ. In tali conatu, magis quam prima fronte videatur difficili, an fuerim ſcopum veritatis aſſecutus, climatiſſimi ingenii veſtri judicio committo, & cenſuræ ſubjicio. Nec animum advertere pigebit, ſi conſiderare vacaverit, id ſuadere reſpectû communis Patriæ, (cujus decus, inter præcipua unum, ſancta Princeps illa numeratur, etiam poſt mortem plurimis coruſcans miraculis) ſed inſuper propriam quamdam rationē Illuſtriſſimæ Familię Tuæ, idem quodam quaſi jure exigere. Etenim Luſitaniæ Reges, Eduardus I atq; Alfonſus V, Infantæ ſanctiſſimæ Avus ac Pater, Stirpem Tuam inſigniter honeſtarunt, commendatâ ipſi atque in tribus ſucceſſive capitibus continuatâ totius Regiæ Domus diſpoſitione primariâ; Magnos ejuſdem Oeconomos legendo, Didacum Lopez de Souſa, Alvarum de Souſa, alterumq; Didacum Lopez de Souſa, eum qui Proavus fuit Inclitiſſimi Avi Tui Henrici, Mirandenſis Comitis ac Domini Aronchenſis. Eadem beata Princeps, Lancaſtrię

apud

apud Lusitanos Familiæ titulum, ne secum extingueretur, unaque Ducatus Averiensis legitimam possessionem, felicissime transfudit in unicum ex fratre Rege nepotem, D. Georgium, apud se plus quam materna solicitudine educatū; & per eum, multæ prolis parentem, huc usque durare fecit. Nunc Beatæ illi eatenus similem fortuna Te ostendit, quod unicæ ex fratre Nepti pro patre factus, satagere debueris de eadem sic elocanda, ut Sousarum Aronchensium ac Mirandensium tituli in propaginem Majoribus dignam transfunderentur. Quidni igitur speres, per eamdem Lusitanæ Nobilitatis Patronam, obtinendum Tibi cælitus, ut ex carissimæ Tuæ Mariannæ bene auspicatis nuptiis numerosa succrescat posteritas, maximis utroque in Ordine titulis condecoranda? Equidem id ab eâ, ut petere, sic & sperare audeo, post hunc favorem petitum ipsius Actis, quæ Illustrissimæ Gratiæ Tuæ offero; cum iterato voto diuturnæ in præsenti, & æternæ in futura vita felicitatis. Antverpiæ A. D. MDCLXXXVIII, Idibus Februarii.

CONSPECTUS OPERIS.


Obiit Averii in Lusitania in Monasterio Iesu Ord. S. Dominici XII Maji MCCCCXC
SANCTA PRINCEPS D. IOANNA IN LVSIT
IOANNÆ SPECIEM PICTO LODOICVS IN AVRO
VIDIT: ET, O! DIGNVM NVMINE DIXIT, OPVS.
MVLTI ILLAM PROCERES, MVLTI PETIERE MONARCHÆ
OMNIBVS HIS VNVM PRÆTVLIT IPSA DEVM.
Excellentissimæ Heroidi D. Mariæ Lancastriæ
Ducissæ de Arcos, Aveiro &Maque da
Marchionissæ de Elche, Stirpis Lanc
ex ipsius B. Ioæ Nepote ultª. Heredi
D. I C.
Philibertus Bouttats Junior fecit Antverpiæ anno 1685. ex Anacephalæosi P. Ant. Vasconcellii S. J.

DE SANCTA PRINCIPE IOANNA,

FILIA ALFONSI V PORTUGALLIÆ REGIS

ORDINIS S. DOMINICI, AVERII IN LVSITANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Cultus ut Beatæ ab immemorabili, Vitæ antiquæ Acta, Auctores recentiores.

ANNO MCCCCXC.

Ejus ut ab immemorabili cultus miracula,



Qvanti faciendus sit populi fidelis vetustus consensus, circa personas cum sanctitatis opinione miraculis confirmatâ jam olim defunctas, docuit *Apostolica* Urbani VIII *auctoritas; quando à suis decretis, quibus citra Sanctæ Sedis expressam licentiam alicujus cultum assumi vetuit, assumptumque jussit aboleri, excepit eos*, qui per immemorabilem temporis cursum, *cum* scientia B ac tolerantia Ordinarii, colebantur. *Licet autem eadem Auctoritas necdum declarasset istum* immemorabilem temporis cursum intelligi tempus, centum annorum metam excedens; *ita tamen intelligi debuisse rationabiliter censuit Ioannes Emmanuel, Conimbricensis Episcopus; quando, decreto priori non obstante, licere sibi existimavit, anno mox ab ejus evulgatione sequenti* MDCXXVI, *procedere ad sumendam Informationem authenticam de miraculis, ad invocationem* D. Infantæ Joannæ, *in monasterio Iesu Averiensi quiescentis*, Principis sanctæ *vulgo dictæ. Accepimus ea, anno* MDCLXXIX *fideliter transcripta, post ecgraphum Actorum, accurate & prolixe lingua Lusitana compositorum, ab ipsius* Sanctæ Principis famula & Sacristana, Sor. Margarita Pineria, *pleraruumque rerum teste oculata, sub hoc titulo*: Vita & mors Excellentis Principis D. Joannæ, filiæ Christianissimi Regis D. Alfonsi V, & Reginæ uxoris suæ D. Isabellæ. *Ita illa, in principio quidem sacratiori titulo abstinens, sub finem autem, & maxime post mortem, identidem* Sanctam, *&* Sanctissimam *appellans; modo simpliciter, modo cum addito* Dominæ Principis, *vel* Dominæ Infantæ; *sic enim Regum filia apud Hispanos nuncupantur.*

Ordinariâ auctoritate excepta anno 1626,

C 2 *Ex iisdem posterioribus miraculis insuper habemus, non intra meram appellationem sanctitatis substitisse cultum* Joannæ; *sed etiam Anniversarium ejus, quo obiit, Averiensi plebi* festum *fuisse, solita tunc in ecclesiam prænominatam concurrere, ad tangendas ipsius Reliquias, nominatim Cingulum coriaceum; & accipiendam terram, intra quam annis octoginta & octo sepulta jacuerat; jam inde à tempore elevati anno* MDLXXVII *corporis reservatam in testaceo vase, & nullo subsequente defectu distribui liberaliter cœptam, sequentibus pluribus miraculosis sanationibus, quarum etiam aliquæ referuntur. Quomodo autem* festum *istud hodieque agatur, explicat Georgius Cardosus, in Commentario præsentis diei, ad suum Hagiologium Lusitanum, hoc modo*: Jacet hodie in choro monasterii, intra competentem arcam, ex ebeno fabricatam, & ære inaurato variegatam, opertamque panno Damasceno rubeo, fimbriis aureis cincto; opus regia dignum majestate, quod faciendum curavit D. Anna Manrique de Lara, Ducissa Caminiæ, ad instantiam Sor. Ludovicæ de Rosario, quando in isto Conventu residebat. Celebratur solenniter ibidem ipsius Joannæ festum hoc die, assistente toto oppidi Senatu, cum paramentis perquam splendidis, Missa & Sermone de Omnibus Sanctis, coram ejusdem imagine exposita in altari majori; quæ quidem imago, ipsam ad vivum repræsentat in habitu seculari, qualem apud P. Antonium de Vasconcellis in Anacephaleosi Regum Lusitaniæ ære expressam videre est. Non desunt tamen per provinciam aliæ, tam picturæ, quam statuæ, repræsentantes ipsam in habitu Dominicano, cum spinea corona in capite, Crucifixo in manu, radiisque seu diademate, æque ac si esset ab Apostolica Sede Beatificata; haud dubie ideo, quia usque hodie à devoto populo invocatur cum titulo Sanctæ Principis, ex tacito saltem Prælatorum consensu. Quapropter etiam prædicto die, supramemoratum sepulcrum ostenditur inquilinis, illuminatum cereis; & per decursum anni etiam extraneis, non absque lumine, nec citra difficultatem: distribuitur etiam ab antiquo tempore terra, quæ in vase porcellano servatur, à die suæ translationis: nec hodiedum deficit medicina istæc contra febres, quotidianis & patentibus miraculis comprobata,

elevatio corporis anno 1577,

festum anniversariū 12 Maji:

imagines,

E *terra sepulchralis.*

3 *Hactenus Cardosus: cujus verba præ oculis habens, & expectans hanc quæ promittebatur originariam Vitã, malui ut inter prætermissos tantisper referetur* Soror Joanna, filia Alfonsi V Lusitaniæ Regis, Virgo sanctissima, *quæ (sicut legitur inter* Sorores Beatas Ordinis S. Dominici, *relatas in Indiculum post Martyrologium Ordinis Romæ excusum)* in conventu Monialium Jesu oppidi de Aveiro, admirabili vitæ puritate & amore Sponsi resplenduit, quam Dominus quoque multis miraculis decoravit. *Ibidem additur, quod* ejus Acta, magno volumine manuscripto, sincerissimâ fide consignata servantur. *In horum ergo expectationem, citra ullum (ut reor præjudicium) distuli de ipsa agere; nunc autem defectum suppleo, eo libentius, quo certius interim comperi cum veritate constare, quæ de cultu* Joannæ *ex* Cardoso *retuli, licet nec ipse nec alius quisquam, ex pluribus quos nominat Auctoribus, absolute* Sanctam *aut* Beatam *nuncupet. Nempe non tam appellatione, quam veneratione publica, solisque ab Ecclesia tacite vel expresse agnitis Sanctis congruâ, æstimamus, sitne referendus aliquis in hoc opere: & ubi talis veneratio aut esse aut fuisse non monstratur, haud valde movemur appellatione simplici Beatitatis vel Sanctitatis, à scriptoribus etiam non recentissimis cuipiam forsitan attributa: neque hanc magnopere requirimus, ubi habetur illa. Sic, prætermissis multis, quibus ejusmodi titulum addiderunt vel etiam nunc addunt aliqui, nihil ultra probantes, Martio nostro inseruimus ad diem* XXII, *&* XXVIII, *Acta* Nicolai de Rupe, *&* Mariæ de Malliaco, *sub nudo titulo* Venerabilium; *ne scilicet primi essemus in tribuendo illis titulo* Beatorum, *quibus tamen* Beatorum *cultum publice indultum probabamus. Et tali utentes moderatione, non putavimus argui nos posse, vel inobservantia erga Pontificia decreta, vel exceptionis personarum aut nationum (quidquid aliqui contra obganniant, nodum quærentes in scirpo) parati similiter agere cum ceteris, quos forte prætermisimus, ubi de cultu eorum nobis æque certo constiterit.*

Acta cur dilata,

F *& nunc relata.*

4 *Ex Vitis, quas Mag. Fr. Nicolaus Diaz Dominicanus Lusitana, & Fr. Hieronymus Romanus Augustinianus Castellana lingua vulgaverunt, sola posterior ad nostras manus pervenit, nec ut perveniat etiã prior magnopere laboramus, habentes fontem ex quo suos illi rivos traxerunt. Citantur alii longe plures, quibus addi debent, Auctor Italicus Diarii,*

Vita à variis recentius edita, diversis linguis;

A rii Dominicani, anno MDCLXXII editi, Dominicus Maria Marchesius, prolixam ex istis Vitam texens; & Ferdinandus Correa de la Cerda Episcopus Portuensis, qui Vitam Lusitanico idiomate eleganter scriptam, & digressionibus moralibus pulchre illustratam, vulgavit typis Vlissipponensibus anno LXXIV hujus seculi; unde in Annotationibus nonnullas circumstantias, alibi non inveniendas, accepi. Aliorum multo minorem rationem mihi habendam puto, quia alios alii secuti, ultra prænominatos duos repetere nequeunt scientiæ suæ originem. Hujus vero universæ principalis auctor Mater Margarita Pineria, se quidem ipsa nusquam nominat; sed nominatur num. 154 à Religiosis, Appendicem recentium Miraculorum attexentibus; utique ex perpetua & certa monasterii sui traditione: quibus & processui ex earum juratis testimoniis fabricato major fides habenda, quam Cardoso Catharinam Pineriam, appellanti. Eadem de seipsa tamquam de tertia aliqua persona, quæ nomen gesserit Margaritæ Pineriæ, quæque & Ancilla sanctæ Principis & Sacristana fuerit, loquitur num. 100, 124 & 125, ut quæ propius adstiterit ac ministraverit morienti; deinde num. 148 narrationem conclusura, extremum scribit de Religiosa quadam, antea ipsius famula & perquam familiari, quo-

prima auctor Margarita Pineria coæva,

B modo peste contacta & derelicta à medicis, ad defunctæ Dominæ suæ opem non frustra recurrit, miraculoseque sanata ad suum se recepit Sacristanæ officium: unde colligimus eamdem Margaritam hic demum de se loqui; ac denique in prima persona sed absque nomine concludere, dicendo: Ego autem, per ipsius (Domini scilicet) amorem ex parte ejus obtestor, quemcumque hæc scripta lecturum, ne existimet aliquid hic aut confictum aut per exaggerationem dictum esse: certifico enim & affirmo coram Deo Domino nostro, merissimam hic contineri veritatem, scriptam ejus manu, quæ pro majori parte vidit singula: cetera vero audivit à personis maximæ auctoritatis & fidei, prout ipsæmet per se viderant cognoverantque.

5 Si annum sciremus, quo contigit pestilentia istæc unde Margareta convaluit; dicere possemus, quam multis post Sanctæ Principis mortem annis scriptio ea fuerit absoluta: aliquammultos certe oportet intercessisse; siquidem scriptrix num. 54 non solum meminit famularum, quarum necdum usus inductus fuerat in monasterium, cum in illo degebat Infanta; sed etiam Breviariorum, quæ nulladum habebantur sub extremos ejus annos, ut colligitur

aliquammultis post Sanctæ mortem annis.

C ex num. 57, utrumque autem cum scribebat usu inductum supponit. Breviaria vero cœperunt imprimi in Hispania, saltem intra proximum ab obitu Joannæ duodennium; cum Burgense unum penes nos sit, excusum anno MDII. Porro cum ex prædictis sequatur, prælaudatam Margaretam, non solius Dominæ, sed monasterii Sacristanam fuisse; recte fecisse videntur, quæ Cardoso ostenderunt Obituarium vetus, tamquam illius manu ex officio ejusmodi scriptum, in eoque hæc verba, ex Lusitano vulgari sic Latine reddenda; Anno Domini MCCCCXC, die XII Maji, Feria IV post mediam noctem, ad gloriam suam Dominus sustulit, nosque dimisit, admodum sancta Princeps & Domina Infanta, D. Joanna, Domina nostra, præclarum speculũ omnis virtutis & perfectionis. Ex quibus, & ex pluribus Actorũ locis, diem XII expressissime notantibus, errasse convincitur noster Vasconcellius, quando Joannam obiisse ait pridie Idus id est XIV Maji; & sequaces traxit Abrahamum Bzovium in Annalibus, atque Arturum à monasterio in Gynæceo: neque certius veritatem attigerunt Hilarion de Costa in Elogiis Reginarum & illustrium Matronarum, atque Ioannes de Rechac de S. Maria in Vitis Sanctimonialium Ordinis, diem XIII signantes. Tanti refert ex ipsis originalibus immediate haurire rerum temporumque notitiam.

Memoria inscripta Necrologio,

12, die, non 13 aut 14 Maji.

6 Eadem Margarita num. 55 allegat Vitam Matris Beatricis, ejus quæ Averiense monasterium fundavit, Ioannamque excepit. Videtur autem illam Vitam etiam ipsa scripsisse: nam & in fine num. 149 gloriam & honorem precatur Deo, quod temporibus suis, quibus tantopere refrixit ejus amor, voluerit ipsum accendere in pectoribus famularum istarum suarum, ut ipso auxiliante facerent ista, & alia multo majora, quæ ipse novit & hic scripta non sunt. Certe talis plurium appellatio, non potest alio referri commodius, quam ad Beatricem & Joannam, quasi simul eodem in volumine descriptas. Istam ut nanciscerer dedi nonnullam operam frustra, nec est cur solicitius ipsam requiram, cum cultum publicum pia illa matrona nullum hactenus obtinuerit. Sufficient autem, quæ ad pleniorem propositæ nobis historiæ notitiam reperio, in novissima ipsius Beatæ Lusitanica Vita, quæque & infra §. 3. deducentur. D

Vita Priorissæ à qua recepta illa in monasterium.

§. II. Errores recentiorum circa matrimonia Regia, beatæ Infantæ proposita, notati & correcti. Actorum Chronotaxis.

Prælaudatus Georgius Cardosus, ceteris fere omnibus, qui argumentum hoc post Margaritam tractaverunt, oculatior, imprimis notat insignem aliorum hallucinationem, dum inter procos, Joannæ propositos, numerant Carolum VIII Regem Franciæ, & Henricum VII Angliæ, ad Beatæ preces opportune subtractos è vivis, dum importunius pro ipsis eorum legati apud fratrem Regem Joannem instabant. Erroris autem evictionem manifestam dat; quia Carolus anno 1497 (imo 1498) mortem obiit, Henricus anno 1509: prior autem uxorem habuit Annam, filiam & heredem Francisci ultimi Ducis Britonum; posterior Isabellam Lancastriam, cui corona prætendebatur deberi, uti videri potest in istorum Regnorum Chronicis. Mirum est Episcopum Portuensem, scribentem anno post Cardosi Majum editum octavo, aut non legisse hæc, aut lecta sic neglexisse, ut à communi aliorum sententia non putaverit sibi recedendum. Margarita neutrum Regem nominat, adeoque dici non potest erroris auctor alicui fuisse: ipsi se deceperunt, qui eo quo hæc agebantur tempore alios utriusque gentis Reges non potuerunt invenire, à quibus ejusmodi nuptias expetitas fuisse crederent. E

Erraverunt, qui Ioannæ oblatas dixerunt nuptias Caroli 8 & Henrici 7, mox defunctorum:

quia hi diu supervixerunt ipsi Beatæ.

8 Verum in Anglo expedita res erit, si Richardum III intelligas. Invaserat hic, mortuo fratre Eduardo V, & occisis parvulis ejus filiis duobus, regnum, tutelæ suæ relictum, anno MCCCCLXXXIII; qui, defuncta anno mox sequenti uxore viduus (sic enim scribit in Principum Genealogiis Rittershusius) opportunum judicaverit facta cum Lusitanis pace, quam frater suus turbaverat, dominationem novam stabilire affinitate istiusmodi; sed prius quam ea coalesceret, occisus est anno MCCCCLXXXV, die XXII Augusti, prælio victus ab Henrico VII. Major difficultas sese hic offert in Rege Gallo: nam qui tribus annis ante Richardum istum obiit sexagenarius, Ludovicus XI, non potuit vel extrema illa ætate procatus esse Joannam, si ei adhuc vivebat uxor Carlotta, marito ad breve tempus superstes, uti passim volunt scriptores Franci. Sed nego constare de tempore quo hæc obiit, pridem in Delphinatum ablegata à marito, tantopere eam exoso, ut ipsi etiam filio Carolo accessum prohiberet ad matrem. Nullus certe antiquus allegatur auctor, qui doceat supervixisse viro; eumque ideo solum videtur secuta dici, quia de ipsa ulterius nihil inveniatur. Marito autem præmortuam Carlottam ideo tenemus libentius, quia sic habebimus Regem Franciæ, hoc de quo agitur tempore extinctum, qui ad ceteras extremæ suæ vitæ fatuitates, etiam adjecisse potuerit, ut Regis Lusitani sororem non tam promereri officiis, quam extorquere minis vellet, sicut in Actis narratur: quod ejus filio Carolo, adhuc impuberi cum pater moreretur, non convenit. F

Intelligendus ergo Richardus 3, an. 1485 defunctus;

& Ludovicus 11, an. 1483.

præmortua uxore viduus.

9 Istud autem de impuberi tunc Carolo VIII, quem

A *mundo dedit annus* MCCCCLXX, *quando decimum octavum annum ætatis jam transcenderat* Joanna, *ideo notatum velim, ne quis forte suspicetur, levi aliqua correctione adhibita, historicam veritatem in eo teneri posse, si pro eo solicitatæ nuptiæ, dicantur disturbatæ, non quidem ipsius proci obtrusi morte, sed obitu satagentis pro filio Regis. Eadem animadversio evertit etiam errorem alterum, quo tenellæ adhuc virgini, & annos necdum duodecim natæ, oblatus idem* Carolus *à patre dicitur. Qui enim tunc offerebatur, annorum quindecim adolescens fuisse dicitur, quod vivo patre numquam fuit* Carolus VIII; *nec natus quidem, quando Ioanna ab Alfonso patre prima de nuptiis facta est mentio. Quid ergo, inquies, in Actis num. 13 dicitur Rex Franciæ, missa legatione postulasse ipsam* unico filio atque hæredi? *Aliusne hic esse à* Carolo *potuit? Heres unicus tunc esse potuit, imo fuit; non tamen filius, sed frater,* Carolus *etiam dictus ipse, & anno* MCCCCXLVI *natus, atque adeo quinque integris annis senior* Joanna; *cui frater* Ludovicus, *unigenito Ioachimo, adhuc infante apud Deiparam Hallensem sepulto, orbus prius quam Rex, ac deinde sterili uxore frustra uti se videns, festinaverit prospicere de conjugio, heredes sibi daturo: sed puellâ ætatis suæ exiguitatem excusante, ipso autem juvene mox contra fratrem arma sumente, evanuit cœpta negotiatio. Facilius autem fuit ut in re, tanto prius gesta quam Averium veniret Infanta, cespitaret Margareta, filiumque nominaret pro fratre; quam in posterioris temporis Actis, quibus præsens ipsa interfuerat. Venialis ergo prorsus hic ejus error, & maxima econtra auctoritas asseverantis, posteriorem solicitationem fuisse diremptam ipsiusmet Regis uxorem petentis morte; qui proinde aliam tunc non habuerit, etsi id expresse nullus veterum auctorum dicat, sicuti neque negat ullus, qui quidem pondus aliquod in vetustiorum silentio hic mereatur habere.*

Carolus autem 8, an. 1470 primum natus,

æque male creditur fuisse propositus Ioannæ, tum 18 an. habenti,

B

sed pro eo sumendus Carolus patruus, natus an. 1446.

10 *Porro tota vitæ ratio, ab* Joanna *in hac mortalitate traducta, hæc fuit. Nata anno* MCCCCLII, XVI *Februarii, à Ludovico Franciæ Rege Carolo fratri petita ad nuptias fuerit undennis: quindennis, cœpit austerius vivere, deque dimittendo seculo cogitare: quatuor deinde annis major, relinquitur à Patre, cum Principe filio in Africam profecto, Regni moderatrix anno* MCCCCLXXI; *ab eodemque regresso facultatem impetrat secedendi ad aliquod monasterium; quod anno deinde sequenti* IV *Augusti reipsa complet, ingressa monasterium Averiense. Ibi in habitu seculari perseverat usque ad* XXV *Ianuarii anni* MCCCCLXXV; *quando nato jam verosimiliter, ex Ioanne fratre, nepote Alfonso, minus ipsa necessaria ad stabiliendam successionem, patre ac fratre inconsultis, Religiosum suscepit habitum; ultra progredi non permissa, & magnis etiam rationibus persuasa in gradu Novitiarum perseverare. Anno* MCCCCLXXIX, *ob grassantem Averii pestilentiam, deducitur in Transtaganam Regionem cum matre Abbatissa. Hac ibidem mortua, cum Averium revertisset, orbatur patre anno* MCCCCLXXXI, *& commendatum sibi à fratre Georgium, filium ejus nothum, alendum suscipit, cum jure Dominii in oppidum Averiense. Exhinc anno* LXXXIII *à Rege Franco, anno autem* LXXXV *solicitata ab Anglo, utriusque quidem morte successive absolvitur ea solicitudine; sed anno* LXXXVI *vel sequenti Conimbrica Averium rediens, venenum hausit: quo pessumdata paulatim valetudine, denique in letalem morbum incidit, obiitque anno* MCCCCXC, *ætatis* XXXIV. *Corpus, in choro humatum elevatur, anno* MDLXXVII, *& in ordine ad Canonizationem postulandam ab Episcopo Conimbricensi Processus instituitur anno* MDCXXVI.

Vitæ à Ioanna actæ chronotaxis.

C

D

§. III. Averiensis monasterii initia, & obitus Fundatricis.

11 D*Abit hæc nobis ex Lusitano Latine reddenda, Vita, quam diximus impressam anno* MDCLXXIV, *hunc in modum.* Cum Lusitaniæ regnum, sub minori Alfonsi Regis ætate, gubernaret patruus ac socer Petrus; apud hujus uxorem Dominam Isabellam educabatur conspicuæ nobilitatis puella, Beatrix Leitoa appellata, multum ex merito dilecta Dominis suis; quibus eodem tempore ministrans nihilo inferioris generis adolescens, Didacus de Atayde, acceptissimus etiam erat, tamquam omnibus belli pacisque artibus insigniter instructus, & varia occasione probatus. Eapropter dignus judicatus ille, cui Beatrix conjungeretur, sponsalitia etiam celebravit. Ast dum expectatur ætas maturior sponsæ, disparuit è palatio Didacus; multumque perquisitus, inventus tandem est Dominicanæ Religionis habitum in Bernficensi conventu suscepisse. Sed reposcentibus juvenem consanguineis, & prætextu matrimonii promissi etiam cogentibus dimittentibusque eum à se Prædicatoribus, regressus est in Palatium; ibique in obsequio Isabellæ eo ornatus officio, quod Custodis Majoris appellatur, honorato in matrimonio vixit, ac genuit filios duos ac filias totidem.

Beatrix ante pubertatem sponsa viro;

post 4 proles inde susceptas,

E

12 Anno deinde MCCCCXLIX obiit Infans Petrus in prælio; quem uxor sua paulo post secuta ad tumulum, reliquit Didacum, privatum officio quod gerebat. Hic vero, licet eum Rex Alfonsus suo optaret servitio adjungere, mundanæ instabilitatis pertæsus, cum uxore similiter affecta, recepit sese in quoddam suum prædium, duabus leucis Averio dissitum: ubi cœperunt ambo vitam eremiticam ducere. Non multo post ad gloriam cælestem evocatus Didacus, uxorem, annos non nisi viginti septem natam, cum bis gemina prole viduam dimisit. Hortabatur Regina, quæ tenere ipsam diligebat, ut dimisso luctu ad secunda vota transire vellet, sed nihil potuit persuadere; quin potius anno quarto suæ castæ viduitatis, majoris perfectionis cupida, adiit Prædicatorii Conventus Priorem Averii, virum insigniter litteratum & probum, Fr. Joannem de Guimaranes; ab eoque consilium accepit, ut dimisso rure intra oppidum se conferret, causa frequentandorum commodius sacramentorum verbique divini audiendi; sumpta juxta conventum habitatione, quando hic nomen habebat Dominæ nostræ à Misericordia, & hanc ipsa sibi in magistram patronamque elegerat.

an. 1449 cum eo se recipit ad vitam solitariam:

deinde vidua & Averium invitata,

F

13 Dies aliquot ea deliberatio tenuit, tandemque divinitus inspirata Beatrix, & in sententiam Prioris concedens, jussit locum sibi juxta Conventum emi: in quo multa cum diligentia assurrexit mox fabrica, humilis illa quidem, sed apta ejusmodi professioni. Huc Fundatrix ipsa cum filiabus duabus, Catharina & Maria, ac famula una, ætatis etiam ac virtutis magnæ, est ingressa: ex quo autem ibi se reclusit, numquam aut filiæ ipsam matrem, aut illa filias, vel hæ sorores sese invicem appellare sunt auditæ, ut omnem affectum carnalem exuisse, totumque amorem in Christum transtulisse intelligerentur. Implevit cito hujus tam sanctæ conversationis & voluntariæ reclusionis fama regnum universum, adeo ut plures cuperent participes illius fieri: sed recusabat illas admittere Beatrix, formidans ut inter multas servari æque commode disciplina posset. Tandem tamen, sive ex inspiratione divina, sive ex

illuc se transfert cum 2 filiabus & ancilla.

A respectu personæ, recepit D. Meciam Pereriam, sororem Ruizii Pereriæ Comitis de Montecorvo dicti, quæ admodum juvenis relicta erat vidua Martini Mendes de Berredo, in legatione Francica defuncti. Hæc cum aliquando recitans Psalmum LXXXVIII, Misericordias Domini, venisset ad illum versiculum, Quis est homo qui vivit & non videbit mortem? & intellexisset hanc esse omnibus viventibus certam; decrevit ejus timorem prævenire transeundo ad religionem; simulque ætatem, formam, genus, divitias, omnia Deo consecrare. Secum autem traxit socias ejusdem spiritus tres: quibus jam octo, cum arctior esset locus, pro quatuor dumtaxat fabricatus; supplevit de suo D. Mecia quod deesse videbatur, emptoque vicino fundo ampliavit spatium, non ita tamen ut minus arcta pluribus esset clausura quam fuerat ante paucioribus.

Ibi jungitur ei Mecia Pereria, & auget aedes.

14 Hæ omnes assumpserunt, absque ulla inter se differentia, habitum S. Dominici; & in modum communitatis religiosæ vivebant, adeo ut signum quod in conventu Fratribus dabatur ad actiones functionesque communes, etiam serviret Reclusis. Verum cum eis opus esset divinorum Officiorum causa

Suscipiunt omnes habitum S. Dominici,

B bis quotidie prodire, licet non amplius quam erat unius plateæ interjacentis latitudo; decreverunt intra suum ipsarum claustrum componere capellam idoneam, quo possent accedere Religiosi Missas dicturi. Ad hoc consilium, sibi ab eis communicatum, non prius respondit Angelicus Pater, quam Deo propitiato multis suorum Sacrificiis, ipsarumquemet precibus jejuniis atque vigiliis, ad eamdem intentionem fusis factisque, beneplacitum ejus exquisivisset, circa modum ac formam vitæ ab illis tenendæ. Tum vero apud se resolvit, ejusmodi conclusionem, quamvis honestam, nihil tamen stabilitatis habituram; futuramque obnoxiam periculis, calumniis, & erroribus variis, si non accederet vinculum Religionis. Proinde congruentius videri, ut Conventus instituerетur religiosus, in quo non solum haberetur capella ad divinum Officium, sed etiam vota Religionis solennia nuncuparentur. Placuit omnibus dictamen sanctum; sed non caruit executio oppositionibus & contradictionibus multis, ex parte Regiorum Ministrorum, Conimbricensis Episcopi, & Cleri Averiensis. Difficultatem au-

& statuunt se votis Religionis adstringere;

C gebat, quod ad effectum illum opus esset appellare Pontificem summum, ac Magistrum Ordinis Generalem, ut institutus Conventus ad ejus obedientiam reciperetur. Omnia tamen impedimenta superavit constans patientia piarum matronarum; expeditoque Pontificio Brevi ac facultate Generalis, cœptum est agi de ædificando conventu, ampliandis officinis, erigenda ecclesia, ipso illo quo prius habitaverant loco. Hæc res cum pervenisset ad aures Regis, Alfonsi V Conimbricæ existentis, voluit sua præsentia honorare opus; visitatisque benevola affabilitate Reclusis istis devotis, omnem eis addixit favorem: quin & primum lapidem in fundamentum jacere est dignatus, ipso die quo natalem Regium tota celebraverat aula: prout factum est post Missam solenniter, decantatam à Conimbricensi Episcopo, Domino Joanne Galvano, qui secundam etiam petram rite collocavit. Fama est quod idem Rex, finita ceremonia, dixerit, accidere posse, ut monasterium istud fieret aliquando suum: quod veluti vaticinium reipsa videtur impletum, quando, duodecimo post id anno, illuc ingressa est ipsa Regis filia D. Joanna.

Fundanda ipsis ecclesia ponit Alfonsus R. primum lapidem,

15 Continuabatur quam diligentissime labor cœptus, & assurgere mirabiliter fabrica videbatur, cum mane plus factum (ut ajunt) inveniretur quam D vesperi opifices dimisissent; unde fama in hunc usque diem emanavit, fabricantibus perdiu hominibus, noctu Angelis, conditum monasterium. Ea fama si non fuit usquequaque vera, & si tam velox incrementum miraculo caruit, fundamento tamen non caruit aliquo; cum Beatrix Leitoa & D. Mecia, non solum suas illuc curas, sed etiam manus laboratrices conferrent, quas ab Angelis invisibili ope adjutas possumus credere. Quam gratum istud opus Deo, tam invisum vicissim diabolo erat, prospicienti quod eo ex monasterio multæ in cælum evehendæ essent animæ, & impleturæ cathedras unde ipse exciderat. Itaque persequebatur D. Beatricem modis variis, phantasmatisque terrificis, quibus cœpta remoraretur. Verum iis parum profici videns, potenti cuidam homini suggessit, ut ipsum prædium, ubi D. Beatrix secessum suum inchoaverat, sibi vindicaret; ad aulam provocans piam matronam, cui nihil poterat accidere molestius quam eo redire ad litigandum, unde ad quietem à turbis capiendam secesserat. Ivit nihilominus, & quidem pedes, humili in habitu, viæ comites habens famulum ac mulierem unam, ambos ætate ac virtute maturos. Placuit autem Deo, ut E gratiosæ apud homines potentiæ prævaleret justitia favore destituta: quod tamen ipsi Dominæ caro stetit, in gravem hac occasione morbum lapsæ; unde ut restituta fuit, atque ad sua rediit, partes aliquot cœpti operis absolutas reperit, & novitias denuo sex admisit ad preces D. Meciæ Pereriæ. Verum hæc ipsa, cum jam esset nuncupandæ professioni proxima, summo cum Beatricis dolore, prærepta ei est, prima ex hoc sancto grege translata in cælum.

qua celerrime assurgente,

& evicta qua contra obtendebatur lite,

sex aliae ad priores octo accedunt:

16 Perfecto jam monasterio, cœpit agere Fundatrix, ut ei quamprimum clausura accederet, sociæque novitiatum exordirentur, professuræ sequenti mox anno in festo nominis Jesu, ita enim inter ipsam & D. Meciam convenerat. Ast Angelicus Pater, qui Angelicarum harum animarum curam directionemque susceperat, ita rem ordinavit, ut illæ religiosum habitum assumerent in die Natalis Domini, clausura vero monasterio imponeretur in festo Circumcisionis, ipso anni sequentis principio: cui definitioni ut vere obedien- F tes prompte se submisere, atque ita nomen Jesu impositum Conventui est, cujus Regens postridie electa est ipsa ejus Fundatrix, tum aliæ ex ordine Officiales. Stabilita autem clausura ingrediebatur ad ipsas quotidie in Capitulum Director suus, ritusque & ceremonias Ordinis docebat, & quidquid ad spiritum excolendum spectabat. Transacto deinde anno novitiatus, omnes quidem ad professionem receptæ sunt, primum tamen in die Circumcisionis seu Nominis Jesu, sola illam fecit ipsa omnium Regens, cum duabus Sororibus Agnete Alvarez & Isabella Rodriguez: Beatrix vero, jam professa, assumpsit Vicariæ titulum. Forte erat Rex in urbe Portus circa hoc idem tempus: voluit ergo reliquarum Professionem in suum usque adventum differri: & adfuit vesperi ante Dominicam infra Octavam Epiphaniæ; ipsaque Dominica, post solenne Sacrum & congruum actui isti sermonem, accedens ad crates, adstitit devotus testis religiosæ isti oblationi.

& clausura festo Circumcisionis inducta, appellatur Conventus Iesu.

Vertente anno professionem facit Beatrix:

alia coram Rege post Epiphaniam.

17 Exhinc cœpit in Conventu efflorescere observantia instituti perfectissima, disciplinæ rigor, laborum in commune subeundorum tolerantia, jejuniorum frequentia, caritatis mutuæ fervor, aliaque ejusmodi vitæ cœnobiticæ orna-

Crescente loci celebritate,

A ornamenta dicam, an fundamenta: quæ omnia cum virtutibus insignibus Beatricis Vicariæ accepta referrentur, voluit Vicarius generalis pleno eam jure Priorissam dici. Jam rei fama toto sese regno magis magisque defundebat, multæque illustres atque prænobiles sese offerebant. Admissæ igitur nonnullæ ad numerum aliarum sunt, inque iis D. Leonora Menesia; ea quæ sanctæ Infantæ, de eligendo monasterio deliberanti, auctor fuerat ut animum huc appelleret; eamque prægressa suo invitabat & trahebat exemplo. Venit denique ipsamet Infanta, primum quidem cum ipsis Religiosis in habitu seculari victura, uno post Leonoram anno; anno deinde post ingressum quinto, religiosam quoque vestem accepit: sed cum à facienda Professione retraherent ipsam multæ ac magnæ difficultates, divinitus potius quã humanitus objectæ, decrevit in gradu atq; ordine Novitiarum ad extremum usque spiritum subsistere, nec unquam resumere habitum vitamque secularem.

eodem tum alia tum Infanta accedit;

18 Interim contigit Averiense oppidum contagioso malo funestari & infici: quod ne ipsam etiam Infantam afflaret, formidantes Rex pater ac frater Princeps, simul ambo litteris scriptis mandarunt, ut alio recederet: miseruntque Episcopos Portuensem & Conimbricensem cum Proceribus nonnullis, qui migranti comitatum præstarent. Post varias autem tergiversationes sanctæ Virginis, multum deprecantis ne inde extraheretur, volens eam Rex securam reddere, istud non ideo se moliri quo eam à convictu religioso abstraheret, obtulit alia quacumque in urbe regni sui ædificandum ipsi monasterium; vel, si Olyssipone morari acquiesceret, S. Vincentii conventum, in quem quascumque Religiosas vellet secum traduceret, secundum indultum ea super re à Romano Pontifice impetratum. Et illa quidem gravissime ferebat Averio discedere, tandem tamen persuasa fuit inde egredi, comitantibus, præter Episcopos supranominatos & Nobiles duos, Sanctimonialibus quinque ac famulabus nonnullis, imprimisque Vicario Generali Ordinis ac Priorissa Beatrice. Servabant aliquam Conventus speciem, etiam in itinere: itaque versus Transtaganam regionem procedebant; omni ad quem appellebant loco, sicubi diem unum alterumve manendum ibi esset, erigentes sibi extemporale oratorium, ad Officii divini ritum omnem explendum, sicut Averii consueverant. In hunc modum cum loca plurima pertransissent, atque Avisium tandem pervenissent, in febrim Priorissa incidit; sed quia utilior ipsi Abrantensis oppidi aër futurus judicabatur, translata illuc est. Verum ea mutatio, per æstivos calores facta, adeo nihil profuit, ut potius aggravaverit morbum; unde etiam ad extremum infirma obiit, assistentibus sibi Vicario Generali multisque magnæ auctoritatis Patribus. Hi vero omnes admirati sunt admirabilem vultus in moribunda serenitatem; nec minus quod defunctæ membra, quasi somnus ea non mors teneret, flexibilia in omnem partem remanerent.

sed ingruente anno 1479 peste, B *cogitur in Transtaganam migrare:* C *ubi moritur Beatrix,*

19 *Hactenus Ferdinandus Correa, in Vita Lusitanica* Joannæ; *non quidem aut diem aut annum definiens quo obiit* Beatrix; *significans tamen, hanc Principis suique comitatus peregrinationem solis* undecim mensibus *durasse. Cum autem ex Vita num.* 30 *habeatur, Eleonoram Menesiam exeunte anno* MCCCCLXXI *Averii receptam, atque post septem ab habitu suscepto annos factam monasterii Suppriorissam; ac deinde, moriente intra biennium Beatrice, Priorissam; consequens sit, ut hæc non obierit ante annum* MCCCCLXXX, *& hoc ipso anno regressa Averium Infanta sit: quæ quomodo deinceps ibi vixerit, in ipsius historia progressu legitur. Nunc quod attinet ad* Beatricem, *extremum additur, quod ejus* filia, Maria de Atayde, promota ad supremum monasterii regimen (*utique defuncta jam etiam Eleonorâ præfata*) fecit matris suæ ossa, duobus post obitum annis, referri Abrantio Averium, ubi in choro inferiori sub humili monumento decenter sunt collocata. *Atque hæc fortassis sunt omnia quæ de* Beatrice *leguntur in ea Vita, cujus videtur meminisse Pineria: sunt certe præcipua, & sufficientia ad intellectum ejus historiæ, quam illa scripsit, & nos aggredimur illustrare.*

an. 1480, D *& biennio post ossa Averiũ referuntur.*

VITA

à Sorore Margarita Pineria, Sanctæ Principis famula, Lusitanice scripta.

Ex authographo monasterii Averiensis.

CAPUT I.

Joannæ nativitas & prima ætas, animus devotioni deditus & à seculo alienus.



CHristianissimo & virtutibus omnibus ornatissimo Rege, D. Alfonso Quinto, horum Lusitaniæ regnorum sceptra tenente, dignata est divina clementia, sub annum MCCCCLII, eidem dare primogenitam filiam, ex sua uxore *a* D. Isabella. Hæc enim, non minus virtutibus, quam nobilitate generis ac morum elegantia excellens, Deique super omnia amans, magno cum devotionis fervore continuas Altissimo preces offerebat; jugi piarum orationum sacrificio postulans *b* à Deo fructum benedictionis, ad ejus obsequium regiæque successionis firmamentum: quippe quæ annis *c* aliquot sterili fuerat matrimonio usa. Exaudiente ergo petitiones ejus & justa desideria Deo, voti compos effecta, concepit, sicut optabat. Totis autem novem mensibus quibus uterum tulit, tanta semper animi hilaritate est fruita, absque ullo gravedinis ponderisve sensu, ac si prægnans non fuisset: unde facile dabatur intelligi, qualis futura esset, nascitura ex illa proles. Adveniente porro partus tempore, & illuminante eam Deo, filiam peperit, qua nulla formosior pulchriorque in hoc mundo inveniri aut videri posset: cui in baptismo positum est nomen Joannæ, pro singulari qua Regina ferebatur devotione erga Sanctum Euangelistam: cujus amore dicebat, se, si filios centum nancisceretur, omnibus impositurum nomen istud.

Ad matris diu sterilis preces nata an. 1452, a b c F

2 Nata hæc Princeps est in nobilissima civitate Olisiponensi, decima sexta Februarii, MCCCCLII; baptizata vero octavo post nativitatem die, in eadem civitate: post quod illustriores personæ omnes, in dignitate ecclesiastica vel seculari constitutæ, cum civitatum deputatis atque Officialibus regni, eum in finem adunatæ, inter festivos totius Regni ac præsertim Regiæ urbis plausus, ipsam in eadem extulerunt ad Principatum, osculantes ei manum, & fidem ut Dominæ suæ legitimæ jurantes. Tertio abinde anno iterum Regina concepit,

Olisippone 16 Febr. *moxque jurata Regni heres;*

A cepit, & peperit *d* filium, quem similiter dici Joannem voluit: & aliquammultis diebus post, anno scilicet MCCCCLVI, die secunda Novembris, defuncta est *e*. Tum vero Rex mandavit, ut tota Reginæ familia, tam matronarum puellarumque nobilium, quam officialium omnis generis, maneret sicut fuerat ipsa vivente, nihilque in Curia mutaretur; sed omnes, in eodem gradu atque ordine, ministrarent & assisterent Principissæ Infanti filiæ suæ. Crescebat hæc, & infantiæ annos jam egressa, in Palatio suo tamquam Regina tractabatur, cum omni splendore & magnificentia, unà cum juniori Principe fratre suo; simul ambo constituti à Rege sub custodia & cura Illustris Dominæ Beatricis *f* de Menezes, quæ tempore illo, inter præcipuas hujus regni matronas, virtutis & discretionis nomine, commendabatur præ omnibus.

d e mortua de inde matre tractatur ut Regina,

f

3 Profecerat interim Domina Infanta & Princeps Joanna ad eum gradum pulchritudinis & sapientiæ, suprà quam naturæ ordo ac ratio ferebat, ut omnibus esset admirationi atque stupori; cunctis Deum laudantibus, quod in ætate tam tenera. Statum Curiamq; regeret, ac si longe provectioris ætatis fuisset; neque oberât ei, quod, propter acceleratam Reginæ matris mortem, non potuerat acquisivisse usum & experientiam ejusmodi rerum ab illius exemplis. Cum autem nonum vel decimum vitæ suæ annum attigisset, cœpit in ea elucescere mirus ergo res divinas amor; dimissisque puellaribus ejusmodi ætatis oblectamentis, cœpit magna cum attentione litteras discere, Latinæ quoque linguæ operam minime levem navans. Incepit etiam teneris istis annis, magna cum recollectione & singularis devotionis indiciis, interesse Missæ sacrificio; recitando interim orationes suas & alias sibi assignatas Deiparæ honorandæ formulas: nec patiebatur quemquam sibiloqui, priusquam cuncta rite finivisset. Duodennis porro effecta, usque adeo in Dei amorem exarsit, ut perfectam annorum triginta ætatem attigisse jam posset judicari, ab eo qui audiret legentem aut narrantem vitam & doctrinam Domini nostri, actusque Apostolorum & Sanctorum, præcipue vero sanctarum Virginum, quæ pro fide & amore Christi tormenta ac mortem sustinuerunt: his enim mirifice delectabatur, majoremque temporis sui partem impendebat; fugitans jocorum atque ludorum, quibus ejusmodi ætas atque conditio vacare libentius solet. Quantum annis, tantum crescebat & corporis statura ac pulchritudine vultus: sed multo etiam magis apparebat, Deum in ea elegisse sedem amoris ac gratiæ suæ, ut veram sponsam sibi faceret. Cumque esset in tanto dignitatis fastigio ac secularis pompæ ambitu collocata; cœpit nihilominus paulatim contemnere quidquid extra Deum videbat vel audiebat; ardentique affectu ferri ad exercitia spiritus intra suum palatium. Habebat ibi devotioni exercendæ aptissimum oratorium, quo se frequenter recipiebat, sequestrans sese à turba assistentium ac ministrantium matronarum puellarumque, quæ supra triginta numerabantur, omnes nobilissimo genere, quædam etiam Comitili natæ; & cunctas illa non minori regebat sapientiâ, quam si fuisset altera S. Catharina Martyr.

magnâ supra ætatem prudentiâ aulam regit.

B

Duodennis accensa Dei amore,

C

devotioni se tradit:

4 Volabat interim per omnia Christiani orbis regna fama tam excellentis formæ & sapientiæ, quæ Principem hanc Infantam ornabant; variorumque regnorum Monarchis ac Principibus, ejus videndæ audiendæque cupidinem ingerebant: quod cum propter locorum distantiam fieri nequiret, mittebantur pictores expertissimi, qui vultus ejus lineamenta ad vivum expressa referrent, ipsamque vel sic spectandam exhiberent. Illos inter fuerunt Serenissimus Ludovicus *g*, Rex Franciæ, consanguineus ipsius Regis Alfonsi; & Superioris Germaniæ Imperator *h* Fredericus III, cuidam Principis nostræ amitæ, sorori prædicti Alfonsi, matrimonio junctus. Sed pictores prædicti similiter omnes confessi sunt, artem suam non sufficere assimilandæ pulchritudini tantæ, quantamcumque industriam operamque conferrent: de Rege autem Franciæ avunculo ejus dicitur, quod imaginem ipsius intuens, qualem efformare quam proxime ars potuerat, flexis in terram genibus proruperit in laudes Dei. Cœperunt etiam aliquot Reges ac Principes eam à patre suo in uxorem postulare, quibus non præstabatur consensus, propter ejus adhuc nimis teneram ætatem: nec enim tunc altius penetrabatur in consilium Altissimi, qui eam, non terreno alicui Regi, sed cælesti æternoque, Filio inquam suo, sponsam destinarat.

à pluribus Principibus postulata ad nuptias,

D

g

h

propter formæ & morum excellentiam,

5 Illa vero eximia plane Princeps, magis magisque effervescebat indies desiderio regni ac gloriæ sempiternæ; veris profundisque cordis sui suspiriis illuc anhelans, ejusque contemplatione magis sese oblectans, quam in abundantia divitiarum deliciarumque, convenientium regio statui suo suique patris. Qui quidem pater, relictus in flore ætatis suæ viduus, propositum tamen habens aliud conjugium non ineundi; cum nullos haberet alios liberos, quam Dominam hanc, ejusque germanum fratrem Principem Joannem, incomparabili utrumque diligebat amore: magis tamen hanc filiam suam, utpote majorem ætate, & quæ Curiam non aliter gubernabat, quam fecisset sua mater si vixisset. Ergo omnis oblectatio Regis erat cum ea, instituendo ei choreas nobilium adolescentiũ, aliosque palatinos ludos, eodem plane modo, quo Regina ejus matre vivente fiebat. Hunc in finem jusserat ei tradi mundum omnem gazamque muliebrem, quæ in usu defunctæ fuerat, ut quam magnificentissime ministraretur eidem. Observabatur à Ducibus, Comitibus, & Baronibus regni, atque à magnis æque ac parvis singulariter colebatur: sperabant enim fore, ut Lusitania per ipsam vehementer illustraretur, atque in pace cum aliis Regibus conservaretur. Verum Rex Regum, qui eam sibi elegerat, ideoque tot gratiis donisque cumularat, trahebat ipsam ad se, & cor ejus tantopere in sui amorem accendebat, ut vehementer inciperet odisse mundum, & quidquid in eo est contemnere, vanitatem omnis rei temporalis, identidem recogitans, & sola æterna magni faciens.

E

influentem ultro mundum fastidit:

F

6 Annum illa quidem agebat dumtaxat decimum quintum; sed uti forma ac statura corporis, supra ætatem auctæ, annorum viginti quinque judicari ipsam faciebant; sic etiam & multo magis sapientia atque ingenium, quorum externum specimen dabat sermonis facundia & consilii maturitas. Cœpit itaque cogitare, quomodo nova aliqua ratione Regis æterni obsequio mancipare se posset, eique perfectiori famulatu placere: jam enim de ea nuptui collocanda sermonem & consilia ordiebatur Rex pater: propterea quod ex variis regnis plures se sponsi Regii Principalesque offerrent, qui intellecta eximia Virginis specie atque prudentia, tali Regina ac Principe Status suos beandos censebant. Sed recusabat illa vel auribus admittere quamcumque nuptiarum mentionem: & quia

quindennis de eo dimittendo cogitat:

A quia, ſicut ait D. Gregorius, neſcit otiari divinus amor, ſed operatur ſi amor eſt; idem in ejus corde jam alte radicatus, faciebat ipſam apud ſe decernere, quod ſe eſſet in famulam perpetuam oblatura illi Domino, quem præ hominibus cunctis diligebat, idque jam inde ab ætate hac ſua, tam tenera & delicata. Cœpit ergo ferventi devotæque orationi vacare impenſius, & corpus ſecretis flagellis macerare. Singulari etiam diligentia diſcebat ritum divini Officii recitandi, magiſtro ad id utens ſuo quodam Capellano majori, grandævo ætate Deique amico, qui jam inde à tempore Reginæ matris totum ordinem capellæ ipſius regebat, vir bene litteratus & famæ optimæ. Hic cum ea Canonicas horas legens aliquamdiu, ipſas ei ex Latino vulgariter interpretabatur, ut erat ſolertis acutique ingenii; quo melius intellecta ſacra verba, majori etiam guſtu recitantem afficerent.

aſſumit varias pœnitentias.

ANNOTATA.

a *Patrueles erant inter ſe* Alfonſus & Iſabella, *hac Petro Principe, iſte Eduardo Rege fratribus, Ioannis I filiis, nati: itaque recte Marcheſius*, uxorem & cognatam *appellat.*

B

b *Infra num. 151 in Appendice, dicitur, ea cauſa ſuſcepta votiva peregrinatio* ad S. Dominicum de Quemada, *à fœcundandis iſtic ſterilibus celebrem, ut ejus Ordini debita fuiſſe ab ipſo ortu videatur Princeps, per illum impetrata.*

c *Secundum Vaſconcellium anno 1432 natus, uxorem duxerat ſedecennis; adeoque ſub annum 1452 jam agebatur quartus annus ſterilitatis.*

d *Idem Vaſconcellius,* Joannem II, *natum Oliſipone ait an.* 1455, quarto Nonas Majas.

e *Errat ergo Correa, cum moriente Regina quindennem ait fuiſſe Infantam, & quinquennem ſcribere debuit.*

f Beatrix, *Luſitanice* Brites *ſcribitur, mira vocis contorſione. Correa, filiam fuiſſe ait D. Petri Meneſii Comitis Vianenſis, uxorem D. Fernandi de Noronia, ex Comitibus de Gigon, avos nominantis Ferdinandum I Luſitaniæ, & Henricum Equitem Caſtellæ Reges.*

g Ludovicus XI, *Rex Galliæ, ab an.* 1461 *ad* 1483: *qui quomodo Alfonſi Luſitani conſanguineus, & (ſicut mox infra dicitur) Ioannæ avunculus fuerit, aliis explicandum relinquo: ipſe vero poſt Margaritam, Iacobi I Regis Scotiæ filiam uxorem habebat ſecundis nuptiis ductam, Carlottam Subaudam.*

C

h Fridericus Auſtriacus Imperator, *ab anno 1439 ad 1493, Eduardi Regis filiam* Eleonoram, *Alfonſi ſororem duxit an.* 1452, *unde natus* Maximilianus Imperator.

CAPUT II.

Varia exercitia pœnitentiæ & devotionis, à quindenni aſſumpta cum propoſito uni Deo ſerviendi.

7 Fugiebat excellens hæc & virtuoſa Domina omnem vanitatem & curioſitatem ſuperfluam: habebatque horas certas, devotæ precationi deſtinatas in ſecreto ſuo oratorio, quo nemo poſſet accedere aut ipſam alloqui. Summa autem admiratione digna ac pene incomprehenſibilis res erat, videre Infantam Principem, tanta pulchritudine ac ſapientia decoratam, quam ſuo in palatio ſtipabant matronæ ac virgines tot primariæ, cujus nutum obſervabant tot viri nobiles ad hoc à Patre deſignati in variis officiis (quemadmodum decebat ipſius regiam conditionem, unicæ iſti filiæ ſuæ providere) tanta ſublimatam in gloria, & in quam omnium poſiti erant oculi, cum certa ſpe publici boni per ipſam vehementer amplificandi; deſpicere iſtæc omnia, præ fervore divini amoris, incrementum quotidie novum ſumentis, ipſamque facientis intra palatium Regium, inſolito prorſus temporibus noſtris exemplo, vitam ducere aſperam pœnitentiis, vix inter religioſas uſurpatis, ſed quam poterat ſecretiſſimis.

Inter palatii ſui delicias ac pompam.

D

8 Singulariter autem afficiebatur mulieri a cuidam domus ſuæ, quæ Reginæ matri famulata jam inde ab ætate puellari, ceteras præcellebat devotione, aliena à ſeculi vanitatibus, & omnigenæ virtutis exercitio dedita. Cum hac familiariter agens, eidem cœpit arcana cordis ſui deſideria aperire: ſimiliter etiam cum quadam veſtiarii ſui Præfecta, b Cuvilleriam b Palatini appellabant, muliere vidua atque grandæva, veteri etiam Reginæ matris famula; cujus eximiam prudentiam diſcretionemque variis occaſionibus & negotiis expertus Rex pater, tali officio ipſam præpoſuerat. Cum iſtis conſultabat conferebatque de obſequio ſingulari, quod ab iiſdem ſperabat; jubens omnino ſecretum tenere quidquid rerum ſuarum noſſent. Eodem modo egit cum annoſo quodam ejuſdem matris ſuę miniſtro c, c qui ſecum remanſerat, viro prudente & perquam fideli, quemque Rex pater ipſi dederat gazophylacem ac theſaurarium primarium; ipſa vero Domina elegit ei credere ſpirituales ſuos digniorefque theſauros, deſideria inquam & ſancta propoſita. In horum executionem juſſit eum Virgo delicata, quærere & emere ſibi telam ſtamineam perquam aſperam: quam deinde commiſit uni prædictarum duarum, quibus magis fidebat, matronarum, ut exinde conficerent ſibi induſia, manicis & reliquo corpore arcta, clam geſtanda ſub laxioribus auroque & ſerico pretioſis cycladibus. Quin nec iſtis contenta, ſed in ejus amore, quem unice deſiderabat ſponſum, longius progreſſa, ſub iiſdem aſperiori etiam cilicio induerat tenellum corpus, intra decimum quintum & ſextum ætatis annos conſtituta.

a paucis conſciis & miniſtris,

E

cilicio & laneis induſiis utitur,

9 Vetuit præterea, ne in ſuo palatio exercerentur ludi vel choreæ, aut aliud quid redolens vanitatem ſecularem; niſi cum illuc veniebat Rex pater ſuus, ſecum ducens ipſius fratrem Principem Ioannem, cum Marchionibus, Comitibus, ceteriſque ſui comitatus Nobilibus; quos excipiebat magna pompa, progrediens illis obviam cum ſuo nobili gynęceo, pretioſiſſimis induta veſtibus, gemmiſque & unionibus compta, ut ea ratione faceret ſatis voluntati ac mandato Regis patris, atque materteræ ſuæ. Verumtamen ſub aureo & ſericeo apparatu, utebatur cilicio hiſpidaque lana. Quamvis enim, rogatu & juſſu Regis patris, cum ipſo & patruo ſuo Infante Ferdinando d procederet aliquando in publicũ, ſummam præſeferens gratiam & formæ pulchritudinem; novit tamen Deus, eſtque veriſſimum, quod id non faciebat niſi lumbos & tibias cincta funibus, fortiter contortis ex vaccinarum equinarumve caudarum pilis, quos ſibi ſecretiſſime comparabat per eas quas dixi matronas. Finitis autẽ ejuſmodi choreis & dimiſſo cœtu, cum matronas atque puellas ſuas etiam dimiſiſſet, fauſtam ſingulis noctem precata, colligebat ſeſe in oratorium ſuum; ibique profundos gemitus ducens, & lacrymis irrigans ſolum, cui ſe totam inſternebat; Domino ſuo unice dilecto offerebat ſe, rogabatque, ut modum viamque doceret, qua dimiſſis omnibus vanitatibus ſeculi ſerviret ipſi ſoli. Poſt aliquot deinde horas, quas habebat iſti exercitio deputatas, ſurgebat inde; & cum ſua Cameraria majore, & Veſtiaria, atque puellis

exterius ſuo ſe ſtatui aptans.

F

d

Noctis bonam partem orationi impendit,

A puellis, procedens versus cubile regium, in eo se patiebatur cum omni ceremonia rituque consuetis collocari; tantum ut humanos lateret oculos, uni Deo cupiens innotescere arcana sui purissimi cordis.

& acri corporis flagellationi.

10 Cunctis ergo digressis & cubili suo clauso (cujus mollities magno ipsi fastidio erat, propter amorem sui dilecti Sponsi) redibat ad oratorium suum, ubi alebat exiguam lampadem, argento ornatam; ad cujus lumen instituebat prolixas ferventesque orationes, quibus addebat sanguineam rigidamque flagellationem, funiculis eum in finem contextis utens, præsertim certis festis quibus specialius afficiebatur; puta in die Circumcisionis, annum communem inchoante, in memoriam ejus sanguinis, quem Dominus noster tali die pro nobis primum fudit. Cumque sic aliquamdiu vigilando, tenellum corpus macerasset, somnum arcens; tandem eidem coacta cedere, caput reclinabat super tapetem pulvinumque, ibidem pro statu ejus collocata; sursumque sub auroram resumebat orationes suas; atque ita demum in suum se recipiebat cubile, ut nemo intelligeret quod factum erat. Numquam exuebat neque mutabat laneum arctumque indusium, quod diu noctuque, hieme & æstate, ad carnem B portabat; nisi cum illud ita scatebat pediculis, ut non esset amplius tolerabile: tunc enim assumebat aliud, & quod deposuerat lavandum dabat eidem suæ Prefectæ vestiariæ, cum qua solita erat quotidie recitare Canonicas horas, numquam eas omittens.

duriter cubat:

11 Porro in cubiculo suo, quod duplicem dumtaxat contignationem habebat, ad inferiorem, quæ erat instar caveæ, curaverat portulam faciendam, cum scalis abiegnis, lectumque veluti pro sua illa Secretaria, ne intelligeretur esse pro ipsa. Lectus autem iste erat durissimus, nihil scilicet habens quam culcitram vilem arboreæ cortici instratam, cum laneo cervicali, pro lodicibus vero stragulas vestes, similiter laneas asperasque. Novit Dominus quam hæc sint vera; sed & nos novimus: quia postquam prædicta ejus famula in hunc Domini Iesu Conventum fuit ingressa, inter alias ejus res, quas de ipsius Infantæ mandato prædicta ejus Vestiaria ac Secretaria, pro magno arcanoque thesauro, attulit ad devotam Matrem Priorissam Beatricem Leitonam, arca fuit obserata, omnem istam pœnitentialem supellectilem continens, lineaque indusia adeo aspera, ut Religiosæ quædam eadem ali- C quando induentes, multum se cruciatas testarentur. Simili modo tradita fuit prædicta culcitra stragulæque, quæ asservabantur in secreto ad quem nemo intrabat loco; strictæque & asperæ subuculæ, in quibus dormiebat Domina illa, qualque gestare solebat sub pretiosis secundum statum suum vestibus, quales Rex pater habere ipsam volebat, instruens ei (sicut dictum est) aulam, quam totam singulari cum prudentia regebat.

multum jejunat,

12 Simili circumspectione celabat jejunia & abstinentias suas, faciendo apparari sibi & instrui mensam secundum statum suum, assistentibus ei Officialibus suis, honorarium illi comitatum exhibentibus. Ad mensam tamen illata delicatiora cibaria potius comedere se fingebat, quam revera comedebat. Cum autem rigidius solito jejunare volebat, in oratorio suo remanens, nuntiari jubebat minus commode se valere, ideoque non instruendam pro se mensam; aut aliud quidpiam prætexebat, quo latere posset. Crescebat enim in ea contemptus atque odium mundi, eadem proportione qua amor divinus; ideoque studebat sua virtuosa exercitia jejuniorum, vigiliarum, ciliciorum, orationum, & disciplinarum D sic augere, ut tamen ignorarentur; & delicata sua membra quasi suffurans lecto isti ceremoniali, cui ad breve spatium incubuerat, secretius se transferebat ad alterum, cui appropinquabat nemo, nisi ipsa ex speciali gratia & necessitate id permisisset. Similiter ad opera misericordiæ diligentissime attendebat, curando ut visitarentur nosocomia & hospitalia peregrinorum extraneorum; nec prius accumbebat mensæ vel de eadem surgebat, quin singulis accurate providisset. Sub noctem etiam receptura se in oratorium suum, advocabat suum illum Reginæque matris ministrum, cui vitæ suæ confidebat secreta, & curam ejusmodi operum commendaverat; eumque diligenter interrogabat, quot & qualibus personis succursum esset, quantasque eleemosynas erogasset. In eadem enim ætate ista, conabatur excellentissima hæc Princeps, multum dilecta Deo & cunctis virtutibus ac decore spirituali adornata, providere cuicumque superventuræ forsan necessitati, habens ad id certos reditus assignatos. Et tu, Domine Deus Rex immortalis, qui imbecilla eligis, ut tua unius virtus confundat fortia hujus mundi, instruxeras & muniveras armis tuis hanc delicatam E Infantam, quam à prima ejus pueritia adamasti & dotasti singularibus gratiis & privilegiis, ut posita in tanto culmine celsitudinis secularis, in quo nihil humanarum commoditatum deesse illi poterat, contemneret omnes ac flocci penderet, te solum amando desiderandoque.

operibus misericordiæ intendit

Pro filio (imo fratre) Regis Franciæ postulata

13 Interim crescebat diffundebaturque per omnes Principum Christianorum aulas fama pulchritudinis atque perfectionis excellentia, qua Lusitaniæ Infantam dotaverat Deus, adeo ut multi de ea in conjugem sibi aut filiis suis petenda cogitarent. Omnes tamen facile, ut merito, sic gratia superabat Illustrissimus Rex Franciæ, qui missa legatione ipsam petiit uxorem unico filio *r* atque heredi C suo, annos dumtaxat quindecim nato, & egregia forma ac robore adolescenti, planeque digno cui ejusmodi Princeps obtingeret, non sine maxima utilitate obventura regno Lusitaniæ ex tali affinitate. Cum igitur Alfonsus Rex atque Proceres ejusmodi legationem audivissent, valdeque probassent; ipse, qui propter filiā continue habitantē Ulisippone, etiam plurimus erat in eadem civitate, ejus aspectu alloquioque fruiturus; eamdem accessit, & quid F Legati adferrent indicavit. Ipsa vero intelligens quantopere pater suus propenderet ad consentiendum petitioni Regis Franciæ, multum quidem anxiata est animo (quippe quæ amoris sui affectum omnem pridem in alio Rege ac Principe defixerat) gratiose tamen prudenterque respondit; nimis adhuc juvenem esse se, quam ut convenire sibi videretur profectio in regionem tam longinquam, ubi jungenda esset Principi tam juveni: quare si ejusmodi matrimonium ipsi decretum Deoque acceptum esset, se quidem promptam esse ad obsequendum, sed tali conditione, ut permitteretur ætate & experientia crescere; quoad idonea esset Statui cuicumque regendo. Suggerebat etiam & consideratione dignum censebat, minorem adhuc Principis fratris sui ætatem, valetudinemque infirmam & variis obnoxiam incommodis; ut dubitari merito posset, utrum Regno conveniret ipsam extraneo alicui Principi in manus tradi. Hæ aliæque rationes, tam prudenter propositæ à virgine cælitus inspirata, ipsum Regem ac Proceres ejus sic affecerunt, ut sapientiam ejus demirati, omnino decernerent ei acquiescendum esse, definitionemque futuri matrimonii in longius tempus differendam; Domino ita dispo-

suam excusat juventutem,

& incertam fratris valetudinem.

A dirponente, cujus super hac excellentissima Domina erant consilia prorsus alia. Cumque deinceps alii atque alii Principes similes conditiones proponerent, omnibus idem dabat responsum; omnino fixum & decretum habens in secreto cordis sui, omnes rejicere, ac nemini suum consensum præstare.

Passionem Christi devote recolit,

14. Annum ætatis decimum septimum jam attigerat Princeps, sed magis profecerat multiplicandis jejuniis, vigiliis, & orationibus, ferventissimas preces ac lacrymas effundens coram Domino, quatenus aperiret sibi viam, ad alium nullum dominum sponsumque habendum quam ipsum, eumque solum amandum in hac mortali vita, ut eumdem mereretur æternum laudare & possidere in ejus cælesti regno, quod plurimum desiderabat. Usque eo autem cor ejus jam inde ab infantia inflammabatur divino amore, ut facta jam consuetudine non posset continere lacrymas, quin ex formosis ejus oculis continuo fluerent, quando Dominicam Passionem vel meditabatur, vel legebat aut prædicari audiebat, tam intimo mentis dolore compuncta, ac si ipsum patientem Dominum ante oculos corporis constitutum habuisset. Itaque devotis illum gemitibus B suspiriisque prosequebatur: quibus licet in suo oratorio quam secretissime vacaret, cavere tamen non poterat quin sonus eorum etiam ad extra positos pervaderet. Per totam sanctiorem hebdomadam servabat silentium, nihil nisi brevissime idque necessariis de rebus loquens: à quarta autem feria prorsus nihil. Totumque illud tempus orationi lacrymosæ impendebat, diu æque ac noctu: quibus addebat totius ejusdem hebdomadæ jejunium, feriis quinta & sexta etiam ad panem & aquam constrictum; interim numquam vestes exuens & semper præsens officiis omnibus ecclesiasticis, usque in diem Paschæ. Frequenter confitebatur & communicabat: semper autem in festis Christi Domini ac Dominæ nostræ. Feria etiam quinta in cœna Domini, volenti implere mandatum Dominicum, prædictus suus secretarius, quam poterat occultissime, adducebat mulieres duodecim peregrinas, miseras ac pauperes; ad quas in secretam cameram introductas, nescientesque ubi essent, ingrediebatur illa humili in habitu; dissimulataque persona, singularũ manus ac pedes de genibus lavabat, osculabatur, & tergebat; ac deinde liberaliter donatas C vestibus calceisque, secretius remittebat, unde erant adductæ, ita ut ignorarent quænam persona istæc sibi fecisset.

maxime per hebdomadam sanctam.

ANNOTATA.

a *Hæc esse videtur, quæ mox infra* Cameraria major, *ac deinde semper* Ama *redditur, id est*, Magistra, *aut ex veteri usu* Nutrix; *qua postrema voce ut plurimum usus sum, etiam in Testamento Ioannæ, num. 103, ubi illa vocatur* Beatrix Alvarez.

b *Vulgari lingua* Cuvilhera: *cujus quodnam fuerit in Palatio Officium, explicat Franciscus Brandanus, parte 6 Monarchiæ Lusitanæ cap. 4, nomen a* Cubiculo *deducens. Ac primo allegat Chronicam Regis Ferdinandi (fuit hic pravus Alfonsi V) in quo distincte explicatur, quænam fuerint, ejus* Aya *id est, Nutrix*; Camareira môr, *Cameraria Major*; & Cuvilhiera: *arguiturque Argotes de Molina, confundens posteriora officia duo; de quorum ultimo deinde allegatur locus ex Chronica Ioannis I, qui Latine redditus sic sonaret*: Subduxerunt Infantes de potestate Cuvilleriarum, quæ erant mulieres deputatæ ad custodiam vestium & curam munditiei, iis omnibus in rebus, in quibus honestas patitur pueris per mulieres serviri; curaveruntq; ut istud munus demãdaretur Scutiferis. *Ex alio vero ejusdẽ ultimæ Chronicæ Capite, antè induxerat Brandanus Regis Castellæ* Cuvilheriam, *dicentem*, officii sui esse, accendere Regi fumos seu thymiamata boni ac nobilis odoris, aut vestes ejus perfumare. *Erat ergo* Cuvilheria *Hispanis, id quod Francis magis proprio vocabulo* Garde-robe, *id est* Vestiarii Præfecta, *sub Cameraria Majoris potestate.* D

c *Duo nominantur in Testamento præfato*, Georgius de Silva, *cui ut singulariter familiari, æque ac prædictæ Beatrici, Sancta suam vult manere pensionem; &* Doctor Joannes Lopez, *ejusdem Testamenti executor statutus, quo videtur Oeconomo usa Princeps; sed forte tunc primum, cum suscepta educatione nepotis intra monasterium, extra illud peculiarem cœpit habere Oeconomum, qui Averiensis oppidi proventus, sibi tunc addictos aliosque reditus suos curaret.*

d *Stirps Regia, in Ioanne II deficiens, per hujus* Ferdinandi Ducis Visensis *filium Emanuelem, fuit feliciter propagata.*

e *Non pro filio, tunc necdum nato, sed pro Carolo fratre annorum 15 adolescente, cum decennis esset Ioanna, Carolo Delfino annis 18 senior, fuerit hæc legatio: qua de re actum in Comm. prævio num. 9.* E

CAPUT III.

Deliberatio Ioannæ cum Eleonora Menezia de ineundo monasterio: facultas ad id petita & impetrata à patre.

Circa hoc tempus pervenit hæc Domina in notitiam eximiæ virtutis vitæque exemplaris, quam ducere ferebatur Domina quædam, Eleonora de Menezes nuncupata, filia Comitis & Domini Vianensis D. Eduardi de Menezes, ejus qui inter hujus regni Proceres nominatissimus erat à virtute bellica, ipsisque Regibus Portugalliæ & Castellæ conjunctus sanguine. Hujus illa cum esset filia unica, fuerat à multis Ducibus Comitibusque in matrimonium postulata, sed frustra: usque dum Comes pater, cum maxima Maurorum multitudine prælium committens ad Alcazar *a* (cui prælio ne Rex ipse interveniret fuerat à Principibus suis prohibitus, vicesque suas cum titulo Majoris Capitanei commiserat prædicto Comiti) numero victus, cum majori parte nobilitatis occubuit. Antea tamen quam id accideret, prædicta Domina, manens in ædibus matris suæ D. Isabellæ de Castro, cœperat vitam à seculo abstractam agere in sua camera seu oratorio, ubi divino accensa amore audiebat quotidie Missam; & Horas Canonicas, quarum erat intelligentissima, recitabat; reliquum deinde tempus piæ meditationi, lectioni, orationique impendens. Eadem etiam omnino abhorrens à seculari pompa quacumque, vilibus induebatur pannis, cum firmo proposito Religionem aliquam amplectendi, quam primum id integrum sibi foret. Ergo gratissimum habuit Princeps nostra de ea inaudivisse: modumque invenit, quo per interpositas fideles personas litterarumque commercium, arcana sui cordis manifestaret ei, quam oculis corporeis numquam cernebat. 15 a F

D. Eleonora Menezia de [illegible] cogitans,

& interim vitam à seculo abstractam ducenti,

16 Consultabant autem inter se, quo potissimum modo observarent complerentque sancta desideria atque proposita, indies magis magisque gliscentia, instar ignis idoneam materiam nacti. Multa quoque eisdem consultatio erat, inter varias religiosas Sanctimonialium domos, ecquam eligerent, dum aliorum alias de singulis opiniones audiunt, nemini vero secretum sui cordis intentum revelant, solum-

suum simile desiderium Ioannæ revelat.

A ſolumque ſe gerebant ut quæ audire ac diſcere vellent. In hac ſecreta conſultatione tempus aliquot tranſactum eſt electis atque fidelibus iſtis Regis æterni ſponſis, erantque maximo ſibi invicem adjumento; & quia ſanguine ſe contingebant, cœperunt cogitare, qua arte poſſent ſimul ambæ renuntiare mundo. Sed inæqualis erat utriuſque conditio: nam Domina Eleonora de Menezes majori utebatur libertate, per mortem Comitis genitoris ſui, neque multum urgebatur ad ineundum matrimonium: proinde expeditior etiam fuit ad conſultandum de monaſterio quod utrique conveniret. Hac ratione cœpit illa oculos mentis defigere in
b conventum S. Claræ, vel Oliſipone *b*, vel Conimbricæ, ut qui præ aliis tunc florebant regulari obſervantia: quæ continuo curavit illud ipſum quam ſecretiſſime ſignificandum D. Infantæ. Itaque hæc & illa, tamquam induſtriæ apes laborabant, ut invenirent locum maxime idoneum, ad colligendum mel divinæ recollectionis, in paſtum & ſaginam animarum ſuarum.

eiane loci delectum committit.

B 17 Domina autem Infanta multiplicabat preces atque vigilias coram Deo, videns in afflictione cordis ſui præterlabi tempus, eoque longius differri vota ſua, quo pater ſuus Rex, conſiderans ſpeciem, ſapientiam atque prudentiam filiæ, certius decretum firmaverat de ea in matrimonium collocanda, mandans curiam ejus ſtatumque augeri. Verum tu, rerum omnium moderator Deus, cujus conſilia hominibus incomprehenſibilia ſunt & poteſtas excelſa, ad tui nominis majorem gloriam res humiles atque deſpectas in oculis hominum noſti magnifice exaltare, & obſcuras atque informes ſplendidiſſime illuſtrare. Magnum profecto ac manifeſtum opus ſapientiæ ac potentiæ tuæ fuit, quibus ordinaſti atque feciſti, ut Infanta, nobiliter nata & delicate educata, ſpreta quacumque mundana pompa rebuſque iis omnibus, quibus in ætate illa ſolet jucundius ſexus infirmior adhæreſcere, vellet, modo tam novo, tibi uni placere atque ſervire. Nempe (ſicut jam ſupra dixi) licet adeo juvenis, tamen annorum eſſe viginti quinque aut etiam triginta judicabatur à quocumque, ipſam vidente vel audiente. Nam & prudentia ac ſapientia longe ſuperabat annos; & ſtatura ac forma corporis,
C plena gravitatis, grandiorem faciebat æſtimari. In fronte ejus, gratioſe & exporrectâ, oculi virides ac formoſiſſimi relucebant; naſus mediocris & rectus; os grandiuſculum, labiis decenter revolutis; vultus rotundus, cutis candida, decentique rubore in genis tincta; collum ſpecioſum, manus elegantes; corpus univerſum erectum ac ſublime, ipſo habitu ac majeſtate demonſtrabat dignitatem perſonæ ſuæ. Talis erat prædicta Infanta; & divino conſilio poſita inter hujus mundi tenebras, tamquam ſol inter nubila ſplendeſcebat. *Quod ut melius intelligeretur, ipſam imaginem ejus, qualis ante ingreſſum monaſterii picta eſt & etiamnum Averii conſervatur, ex Vaſconcellio poſui, in fronte prævii Commentarii.*

Patre interim de ejus nuptiis fruſtra cogitante.

18 Eodem tempore vehementer inclareſcebat fama virtutum eminentium Matris Beatricis Leitoæ, quæ erat Prioriſſa hujus monaſterii à Jeſu nominati in civitate Averienſi: toto enim Regno celebrabatur ſevera ac religioſa diſciplina, ſub qua ipſum prædicta Mater fundaverat conſervabatque; adeo ut paſſim nobiliores & magnates iſtic cuperent filias & conſanguineas ſuas locare. Ea res cum ad aures excellentis Principis, ac Dominæ perveniſſet, tamquam novo & inſperato perfuſa gaudio, non diſtulit ejus participem facere cognatam ſuam D. Eleonoram, per litteras ſecretas, monens ut certiorem ſe redderet de Averienſi *c* monaſterio, de quo recentius fundato tam laudabilis æſtimatio apud omnes erat; ſi forte placeret, accepta diſtinctiori ejus notitia, mutare conſilium, quod inter ſe formaverant. Illa mandatis D. Infantæ obtemperans, poſt fuſas ad Deum multas preces, accerſivit ad ſe Patrem quemdam, ætate & doctrina virtutibuſque conſpicuum, ex Ordine S. Dominici, & in hoc atque Caſtellano Regno Generalem Vicarium, prædictæque ſanctæ Matris Beatricis Confeſſarium, commorantem in domo ac monaſterio Dominæ noſtræ à Miſericordia dictæ, Fratrem, inquam Antonium à S. Maria: qui ad ipſum monaſterium Jeſu, ratione officii quod gerebat, liberum acceſſum & ingreſſum habens, de toto illius ſtatu, tam in ſpiritualibus quam in temporalibus, certiſſimum poterat præbere teſtimonium. Hic acquieſcens humili petitioni D. Eleonoræ, cum eaque multis locutus de contemptu mundi, interrogatus tandem ab eadem eſt, id quod ſcire ipſa plurimum cupiebat, de ſtatu & diſciplina prædicti monaſterii, ſuæque clauſuræ rigore.

Audita fama monaſterii Averienſis,

D c

mandat Eleonoræ examinare diſciplinam loci:

19 Cum autem is plene ſatisfaceret interroganti, mutavit illa conſilium de ſuſcipiendo habitu S. Claræ, elegitque vivere in monaſterio Jeſu de Averio, tam novo beneque regulato, ad ibidem Deo famulandum: id quod continuo reſcripſit D. Infantæ, ſuadens ei per prælaudatum P. Fr. Antonium, ne aliud monaſterium ingredi aut habitum ſuſcipere vellet quam iſtud S. Dominici, ſi poſſet ad id facultatem à patre & conſanguineis impetrare. Hæc porro, quæ aliud nihil deſiderabat quam Deo famulari, juſſit ut curaret ſcriptam ſibi mittere formam regulamque vivendi, in loco illo conſtitutam, idque modo quam poſſet ſecretiſſimo: nam ad illum uſque diem nullius religioſi Ordinis notitiam diſtinctam habebat, in palatio manens, & occupationibus ſtatui ſuo congruis intenta, veluti Princeps & forte heres Regni futura. Inaudiverat tamen aliquando de monaſterio *d* Odivelarum, Ordinis S. Bernardi: quod videre cupiens, ſi forte iſtic reperiret in quo acquieſceret ſpiritus ſuus, ſimulavit ſe faſtidio palatinæ commorationis inſolito captam: juſſitque apparari mulam comitatumque omnem, & illuc ſe contulit, ibidemque totum unum diem egit cum Abbatiſſa & Sanctimonialibus ejus.

E

qua cognitam laudante & aliis præferente,

d

ipſa per ſe explorat inſtitutum Ciſterciense,

20 Interrogabat eas, & diligenter audiebat de rebus ſui Ordinis: & ſatis quidem illi placebat, quod aliis curis vacuam vitam omnes agebant. Verum cum pro ſua prudentia animadverteret, non frui illas tanta quiete interna, quantam ſpiritui ſuo optabat; ſub veſperam redivit in palatium ſuum per mediam civitatem, inſolitæ lætitiæ ſigna præferens, veluti quæ multum fuiſſet ea ambulatione recreata. Iverat iſtuc cum ea D. Philippa *e*, Matertera ſua, totumque gynæceum cum nobili comitatu: quibus Infanta benevolam valde gratioſamque ſe monſtrabat, propoſitum tamen ſuum ſanctaque deſideria omnes celavit. Deum ſcilicet in corde ſuo ſemper geſtans, ab eo dirigi juvarique petebat: foris quidem apparens auro ſericoque operta, æque ac mula ſua, quemadmodum olim Regina mater ſua; ſub illo autem apparatu cooperiens horridum quo veſtiebatur cilicium aſperaque induſia. Nemini mirum videri debet, quod S. Cæcilia, medias inter nuptias viſitata ab Angelis, ludebat organis & cantabat in corde ſuo Domino; cum temporibus noſtris, adeo tepidis frigidiſque, tantum potuerit fides & amor Dei in Principe delicata, quæ in flore ætatis ac formæ, divitiis atque deliciis affluens, nihil aliud curabat quam placere

F

ſed minus probat.

e

&

A & servire cælesti Regi, quem supra res omnes creatas amabat.

Pater in Africanam expeditionem profecturus,

21 Post hæc, cum illa annum decimum octavum jam ageret; Rex Alfonsus pater suus, zelo divini honoris accensus, pro sanctæ fidei Catholicæ propagatione, decrevit exercitum equitum peditumque trajicere *f* in Africam, contra infideles Mauros; eumque in finem exoravit Pontificem, ut omnibus istuc secuturis largiretur plenam suorum peccatorum Indulgentiam. Annuit benigne quod rogabatur Vicarius *g* Christi, concessitque Bullam toto Regno publicandam; mandans iis qui dictam Indulgentiam lucrari vellent, accedere Olisiponem; & Commissarium suum Generalem constituit, Regiæ illius civitatis Archiepiscopum, qui ipsam largiretur, simulque affixa pectori aut humero Cruce obligatos declararet, ad bellum contra infideles Mauros gerendum. Rex ipse ad Metropolitanam sese contulit, tota Curia sua comitante, seque ibi magna cum devotione fecit Cruce signari; nec non & filium Principem, D. Joannem, annorum tunc quindecim adolescentem, quamquam corpore exilem, adeoque infirmum, ut medici annis pene singulis de ejus vita desperarent.

una cum filio quindenni,

B Dei nihilominus potentia ac misericordia fretus Rex, decrevit illum secum traducere in obsequium Religionis; eumdemque, si viveret & discrimen evaderet, ibidem creare Equitem, ad Dei gloriam. Porro suum istud consilium frequenter communicabat Rex pius cum carissima filia; & loquendo cum illa de Deo rebusque divinis & variis aliis, transigebat tempus ac menses aliquot; dum interim arma, viri, naves, annona, & alia quæcumque apparabantur ad tanti momenti negotium, cui ipsa Regis persona cum filio cunctisque Regni Magnatibus nomen dederant. Perculit, ut decuit, Dominam Infantam discessus Patris una cum Principe, quem unicum illa fratrem habebat; ex eoque die desiit uti pretiosis iis vestibus, quibus antea assueverat, secundum sui status exigentiam ac patris voluntatem: Deo quoque agebat gratias, quod sibi occasionem daret ei liberius serviendi.

aperit filia consilium suum.

Eleonora paratas sibi nuptias declinare certa

22 D. Eleonora de Menezes, filia Comitis Eduardi, audito, sicut dictum est supra, Provinciali Fr. Antonio de S. Maria, aliisque fide dignis personis ecclesiasticis ac secularibus, magnæ experientiæ & discretionis, satis certa de observantia rigida instituti ac regularum quæ vigebat in monasterio Jesu; cum firmiter apud se constituisset, hunc nec alium ullum Ordinem Conventumque expetere; id ipsum proposuit Dominæ Comitissæ matri suæ & fratri Comiti Henrico, ut ne sibi impedimento essent, sed gratum haberent istud ejus propositũ. Attamẽ opus ei fuit sustinere multas difficultates & contradictiones, ex parte matris omniumque fratrum: quia unica erat, & jam concluserant eam nuptui tradere Duci Brigantino *h*, D. Ferdinando, idipsum cupienti. Res autem ea habebatur tam certa, ut signatis jam contractibus solum expectaretur reditus Episcopi Eborensis D. Garciæ Menezii fratris, qui Roma redibat; itemque adventus alterius fratris Comitis *i* & Prioris Cratensis, D. Joannis Menezii, qui erat Alcazarii. Verum illa intelligens, quod fratre regresso in Lusitaniam, totis viribus aggressuri eam sui erant, sanctumque ejus propositum disturbaturi quantum possent; festinavit ipsa eosdem prævenire, suamque resolutionem indicari fecit Principi Infantæ, quam executioni mox esset datura.

C

statuit sine mora ingredi monasterium:

23 Magnopere ea res placuit Principi, magnam fiduciam collocanti in Dei ope ac misericordia, quod is, cui illa se cupiebat consecratam, completurus esset desiderium, quale etiam ipsa pro se fovebat. Jussit ergo D. Eleonoram rogari, ut, priusquam faceret aliquid, & Olisipone discederet, omnino curaret accedere ad colloquium suum. Satagebat enim etiam, quomodo effectui manciparet jam pridem firmatum in anima propositum. Proinde expediebat sese à matronis & puellis, quas in suo habebat comitatu & palatio; providens singulis de convenienti cujusque status conditione, collocando multas in matrimonium, benigneq; ac liberaliter eas dotando. Inter easdem etiam pretiosam suam vestem mundumque muliebrem partiri gaudens, omnibus singularem suam humanitatem pro uniuscujusque qualitate & meritis probabat; liberalissima nihilominus erga Prælatos & personas religiosorum Ordinum, quas excipiebat tractabatque maxima cum reverentia, & post devota familiariaque de spiritualibus rebus colloquia, non dimittebat à se nisi larga eleemosyna cumulatos.

D

quam secutura Infan- [illegible] *ros[illegible] cit.*

24 Interim præparata erat classis avectura Regem cum exercitu, in expeditionem designatam contra Tingim & Arziliam. Quapropter die quadam veniens Rex, ad vale faciendum dilectæ atque unicæ filiæ suæ, eamdem cum Principe filio cunctisque Magnatibus salutavit, & ipsi Regnum suum *k* commendavit. Conscensis deinde navibus vela fecit in Africam, prosperis omnino ventis & tempestate commoda, per misericordiam Dei, pia Regis optimi vota prosequentis: quod non dubitamus, attribuere precibus & lacrymis continuis, quibus Infanta diu noctuque successum expeditionis gloriosæ commendabat; petens à cælo victoriam armis Christianorum, pro sanctæ fidei exaltatione sumptis. Exauditam esse eventus docuit *l*: exiguo enim labore ac tempore obtenta fuit munitissima civitas Tingitana: sed primùm alius quidam vicinus locus, Arzilia dictus. Mense Augusto anni MCCCCLXXI, festo S. Bartholomæi Apostoli, in potestatem venit Arzilia; deinde urbs ipsa Tingitana in die S. Augustini: talibus enim diebus placuit Divinæ Maiestati, in robore virtutis suæ destruere maledictos fidei hostes, & victoriã concedere Christianissimo Regi Alfonso, patri supradictæ D. Infantę, tradendo in ejus manus prænominata duo loca.

[illegible] Tingi [illegible] occupatis,

k

E

[illegible] cum [illegible] an. 1471

l

25 Hujus tam gloriosi successus nuntia, mox à Rege ac Principe expedita ad Infantã, invenerunt ipsã pro more reclusã in suo oratorio, omnesq; puellas ejus in oratione perseverantes, quas inter distribuerat vices supplicandi pro tanti momẽti negotio. Illa vero istic auditis novis tam lætis, humillime se prostravit in terram, maximo cum jubilo cordi sui gratias agens exercituum Domino. Sciens autem Regem patrem suum cum Principe filio & tota classe glorioso se reverti; inspirante divina gratia & animante, cogitabat quomodo eos nova quadam ratione exciperet, pariterque occasionem sumeret petendi licentiam, ad nuntium seculo remittendum & voluptatibus ejus, divinoque famulatui se mancipandum in aliquo monasteriorum Regni istius. Confestim igitur per totam urbẽ quæri jussit auro & serico laboratos pannos (pridem enim omnes vestes suas distribuerat) ut inde magis placere Regi, & facilius posset obtinere quod cupiebat. Sed difficile fuit reperire quæsita, propterea quod naves mercatoriæ omnes in subsidium classis assumptæ fuerant eductæque, neque potuit totum id reperiri quod emi voluerat. Nihilo tamen remissiori cura aptavit sibi vestem ex holoserico viridi, colore idoneo ad exprimendum vigorem ejus fiduciæ, qua in Deo collocarat spem ea vice assequendi votorum summam. Ornavit etiam caput & collum monilibus pretiosis, subtus nihilominus & ad carnem gerens cilicium suum laneumque indusium.

F

Quo in[illegible] [illegible] Inf[illegible] [illegible] occurri[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]parat,

A 26 Sic compoſita, & eo quem Deus copioſe infuderat decore ornata, ſeque ipſi commendans ex animo, proceſſit de palatio ſuo una cum Domicellis ſuis aliiſque perſonis honoratis, aulam ſuam conſtituentibus, ac D. Philippa matertera ſua, multiſque Proceribus, magnificentia plane regia, & feſtiva hilaritate quam poterat maxima. Salutato autem Rege, Principe, atque Proceribus, ſermonem ad patrem direxit, verbis tam diſcretis tamque diſertis, ut quotquot ad eum actum convenerant raperentur in ſtuporem. Novit, inquiebat, Majeſtas Tua, Imperatoribus & Regibus antiquis atque gentilibus in uſu fuiſſe, ut parta aliqua inſigni victoria diis idoliſque ſuis in gratiarum actionem offerrent exquiſitum quodplam donum; quin etiam legimus fuiſſe nonnullos, qui templis eorumque famulatui conſecrarent præſtantiſſimam filiarum ſuarum: quanto igitur potiori jure convenit, vero atque miſericordi Deo tale quid facere Regem victorem & præ cunctis glorioſum? hac tam ſingulari occaſione, qua contigit, ſuperatis fidei inimicis & diſſipata innumera barbarorum multitudine, breviſſimo tempore, labore exiguo, periculo ſuo ac ſuorum fere nullo, fructum expeditionis ſuſceptæ tã copioſum obtineri? Addebat, non eſſe quod animo penderet in deligenda oblatione, tantæ obligationi referendarum gratiarum condigna; quando præſentem habebat filiam, ad id paratam cupientemque conſecrari Deo. Proinde petere ſe imprimis, ne de contrahendis nuptiis unquam ſibi mentionem inferat; tum, ut pro indulto divinitus reditu ipſi ac filio Principi, pateretur ſecedere eam in aliquod mõnaſterium regni ſui, ubi pro ſua voluntate in quiete ſpiritus ipſam ſe immolaret hoſtiam viventem ei, qui pro noſtra omnium ſalute ſemet obtulit in ara Crucis.

& patri victoriam gratulata,

ſuggerit ut Deo gratias referat,

B

ipſam ei conſecrando:

27 Hæc oratio, tam gratioſa, tamque apto in tempore pronuntiata, attonitos tenuit tam Regem quam Principes; eratque in omnium vultu notare ſubitam quamdam triſtitiam, indicem luctæ interioris, quia nemo audebat tã honeſtæ tamq; religioſæ poſtulationi contradicere. Rex ergo, cariſſimam filiam amplexatus cum lacrymis, intimum animi dolorem teſtantibus; ut erat Catholicus fervens, & in Dei timore fundatus; dolenter profeſſus eſt, quod, licet eam invitus eſſet dimiſſurus à ſe, nollet tamen contriſtare, recuſando quæ tam apto tempore ac modo ſciverat poſtulare: faceret ut Deo credebat placiturum, cujus conſiliis nemo opponere ſe nec deberet nec poſſet, & cujus in manibus poſita vellet negotia ſua omnia, atque iſtud imprimis tam prope concernens perſonam ſuam. Nihilominus quotquot præſentes aderant, audiebantque quid Infanta peteret, & Rex annueret; reclamare cœperunt, proteſtarique nomine totius Regni, cujus illa ſecunda Princeps atque heres erat: quam proinde vellent, quocumq; tempore neceſſe foret, poſſe educere & evehere ad ſceptrum. Verum nihil eos morata Infanta, patris fratriſque manus ad oſculum petiit; longamq; vitã precata patri ac fratri, huic plurimum querenti ſtomachantique ſe ſolum dimitti; placide reſpondit, ſperare ſe, quod Deus filios ac heredes pro voto eis daturus eſſet. Noluit eàdem occaſione ſignificare prudentiſſima Princeps, electum à ſe monaſterium Jeſu, in urbe Averio; quod longius remotum ab aula minuſque frequentatum id eſſet, &, quantum fama minime dubitabili ipſa cognoverat, arctiſſima ibidem ſervaretur clauſura, cum ſumma paupertate ſeveraque obſervantia Regulæ. Hæc enim dura & inamœna videntur hominibus, mundum & delicias conſectantibus; noſtræ tamen piæ Infantæ, Deumq; ex toto affectu diligenti, pretioſa imprimis & amplectendavidebantur. Ab iſto congreſſu rediens deinde ad ſecretum oratorium ſuum, humillime ſeſe in terram proſtravit, magnifice Deum collaudans pro gratiis ab ejus bonitate receptis. Manſit deinde Domina menſibus aliquot in palatio, nihil omnino movens, tum ne Regi Principique ac toti Curiæ moleſtiam crearet aliquam, tum ne interturbaret feſtivam lętitiam ex victoriis & reditu tam felici: & hac occaſione viſitabatur frequenter, venienteſque ad ſe ſolatii vel recreationis cauſa Regem ac Proceres, tam hilari exporrectaque fronte ſuſcipiebat, ut ſpem conciperent, abducendam eſſe à propoſito quod præſe ferebat dimittendi ſeculi, ſeque ad Dei famulatum transferendi.

quod ille annuit,

C

filio & Proceribus fruſtra reclamantibus:

Ipſa porro conſilium ſuum,

D

menſibus aliquot ſecretum habet.

ANNOTATA.

a Alcazar Ceguer, *inquit Vaſconcellius*, civitas Africæ maritima munitiſſima, xv p.m. Septa diſtans, *id eſt leucis Hiſpanicis circiter 5. Hanc anno 1458 Rex occupaverat, & reſtauratam munierat, atque Eduardo tenendã cum firmo præſidio commiſerat: ſed Rex Fezzenſis, coactis 30 millibus equitum, peditum multitudine infinita, locum obſedit ſemel iterumque. Semper victum Barbarũ coactumque recedere, ſcribit Vaſconcellius: fatetur tamen minus felicem Alfonſo fuiſſe alteram expeditionem, ſuſceptam anno 1463. Fuit autem Eduardus, filius naturalis Petri Meneſii Comitis Vianenſis, primi Gubernatoris Septenſis: quem titulum, non obſtante natalium vitio, in filium patri ſimillimum Rex Alfonſus tranſtulerat.*

E

b Oliſipponenſe *quidem Clariſſarum monaſterium ortum habuit anno 1294, à privata nobili femina, Agnete dicta; ſed Regum ac Reginarum Luſitaniæ munificentia in Regiam prorſus amplitudinem excrevit:* Conimbricenſe *vero fundatricem accepit anno 1311 S. Eliſabetham Reginam, cujus etiam nunc corpore incorrupto gloriatur.*

c Averium, *vulgo* Aveiro, *priſcis* Lavare, *ad amplum æſtuarium Oceani in continentẽ ſe effundentis, & ejus duobus quaſi brachiis incluſi, pari fere intervallo à Conimbricenſi & Portuenſi civitatibus. Marcheſius* Aguerum *Italice vertit, minus recte.*

d S. Dionyſii Odivelarum *Ciſtercienſe monaſterium Oliſippone Rex Dionyſius, S. Eliſabethæ maritus, fundavit, & anno 1318 varie locupletavit.*

e Philippa *hæc, erat ſoror Iſabellæ Reginæ, ex Petro, filio Ioannis primi & Philippæ Lancaſtriæ, ſic dicta à matre ſua Blanca, Henrici Lancaſtrii herede, Ioanni Gandavenſi, Eduardi III Anglorum Regis filio, nuptã: manſitque exinde cognomen illud, regio cognomento proximum; adeo ut eo Ioannes II dici voluerit filium nothum* Georgium, *intendens eum, non ut nothum, ſed ut legitimum habere: cujus deinde poſteri perpetua ſucceſſione* Duces Lancaſtriæ *dicti fuerunt: cum ſcilicet in Anglia, occiſo Henrico VI, extincta omnino eſſet Blancæ illius poſteritas, adeoque & titulus ab ea derivatus. Hoc ergo ſenſu Ioannæ noſtræ matertera à Cardoſo cognominatur* Lancaſtria, *ipſaque* Joanna *ſic nominari poſſet.*

F

f *Tertiam hanc Regis expeditionem numerat Vaſconcellius. Garibayus ſecundam: primam ſcilicet à ſecunda non diſtinguens.*

g Paulus II *hic fuit, eodem anno 1471, quo iſtæc patrabantur, 25 Iulii defunctus.*

h *Alfonſo I Bragantiæ Duci, filio naturali Ioannis I; adeoque patruo Alfonſi Regis, defuncto ſub annum 1461, ſucceſſerat filius* Ferdinandus, *& huic alius* Ferdinandus, *de quo jam agitur unde relicta poſteritas nunc Portugalliæ regnum obtinet.*

i *Correa,* Comitem Tarroúcenſem *appellat.*

k *Idem ait, Regentem relictam* Joannam, *ſub magiſterio Didaci Suarii de Albergaria, ipſius Principis Ioannis inſtitutore.*

l Tingis, *vulgo* Tanger, *ex hoc tempore Luſitanorum manſit, uſque dum Anglis ceſſit ex pactis matrimonialibus Caroli II Britanniæ Regis cum Infanta Luſitaniæ. Eſt autem* Tingis *ad fauces freti Gaditani, unde, in meridiem verſis*

A *sus mare Atlanticum deflectendo, proxime abest* Arzilla, *hic pariter nominata: atque ita Lusitanis, jam ante possidentibus Septam & Alcazarium, quibus proxime* Tingis *successit, secura manebat navigatio per fretum; cum maximo reliquæ etiam Hispaniæ, imo Christianitatis totius commodo; apertumque iter, in Indias usq; & novum orbem: quo mox, sub Emanuele Rege, consobrino Ioannis, & Ferdinando Catholico navigatum esse, omnis merito gratulatur posteritas.*

CAPUT IV.

Ingressus Eleonoræ in monasterium Averiense. Cometes super illud apparens. Infantæ eodem aspirantis acta.

Colloquuntur Eleonora & Infanta,

28 INterim D. Eleonora Menezia, licentiam adepta à Comitissa matre intrandi in Religionem, quærebat opportunitatem temporis; egressaq, præter morem ex camera sua cum honesto famularum comitatu, quasi deambulationis causa, accessit ad palatium D. Infantæ: quæ illam quam secretissime suscipiens, largo temporis spatio collocuta cum eadem est, vicissim communicans quæ hactenus soli Deo nota erant. B Verum sicut impossibile est ut clara in meridie, in locum quantumlibet obscurum, non subingrediatur aliquis lucis radius, per rimas ostiorum ac fenestrarum; sic tanta divini amoris & cælestis gratiæ copia, quantam in hujus Dominæ purissimam animam infuderat Deus, cum odio seculi & vanitatum cunctarum despectu, non poterant ita occultari intra ejus pectus, quin proderentur per quædam indicia, perque ipsam sanctam vitã & abstinentias continuas quibus se macerabat; illis potissimum quæ Infantam propius observabant, corporis ejus obsequio addictæ mulieres puellæque. Hinc toto mox turbari palatio cœptum, maxime contra prædictam D. Eleonoram, de qua jam fama vulgata erat, ipsam constitutum habere Religionem ingredi. Itaque tam ipsa quam famulæ, quæ identidem commeabant referentes mandata Dominæ ad Infantam, tantum omnium odium incurrerunt, ut nec aspectum quidem earum sustinere vellet aliquis: quin etiam persuadebant portariis aulæ, ut easdem accessu prohiberent, persuasi, D. Eleonarum solam aut præcipuam causam esse Infantæ contemnendi seculi atque de monasterio cogitandi. Ita scilicet mundus suis technis fraudibusque conabatur pulsare invictos earum animos, si quà forte possent dejici à proposito, aut flecti C tantillum: sed Deus ipsas ad omnes assultus roborabat indies magis, ne ullo possent vinci certamine.

quod illam aula invisam reddit,

Eadem ingressa monasterium,

29 Porro D. Eleonoræ, à primo illo congressu redeunti injunxerat Infanta, cuncta sic disponeret, ut cum venisset ad monasterium Jesu, posset ipsam de omnibus ad negotium suum spectantibus reddere certiorem. Cum ergo D. Comitissa Eleonoræ mater omnia ad iter necessaria filiæ comparasset, addita parte hereditatis à patre relictæ (majorem enim hic opum suarum portionem expenderat in picturas elegantiores, sumptuosumq; famulitii sui in vestibus rebusque aliis apparatum) venit in hanc civitatem Eleonora cum Comitissa matre, aliisque personis ad rem istam congruis: ac primum quidem hospitium sibi & comitatui sumpsit in domo honestæ cujusdam viduæ, quã olim famulã usa fuerat, ibique dies aliquot commorata est, spatium illud sibi sumens ad examinanda discendaque omnia, quæ de constitutione ac forma vivendi situque monasterii scire cupiebat. His summopere probatis, definitus est dies ingressui ejus in conventum, postquam religiosarum singularum suffragia collegisset Vicarius Provincialis P. Fr. Antonius à S. Maria; lætantibus omnibus, quod talis Domina, & genere tam sublimi inter Lusitanos nata, veniret ad novam istam domum, causa suscipiendi Habitus religiosi, quem ipsi D dedit devota Mater Beatrix Leitoa, exeunte anno Domini MCCCCLXXI die VI Decembris.

in ipsa sanctissime vivit:

30 Illa vero magna cum animi alacritate & singulari devotione perseverans in suscepta recens vita, seq; ad omnem virtutem exercens, & quidquid asperius habebat religiosa observantia perfectissime & ferventissime sufferens obiensque, nolebat ab ullo quantocumque labore haberi immunis; sed cuicumque officio sese humiliter aptans, quamvis corpore debilis & delicatæ complexionis, ita sese probavit in omnibus, ut expleto consuetæ probationis anno, in festo immaculatæ Conceptionis, permissa fuerit profiteri vota Religionis solennia in manibus præfatæ Matris Priorissæ Beatricis Leitoæ. Perseverans autem & proficiens in virtutibus, cunctisq; prælucens optimo observantiæ religiosæ exemplo, post annos septem facta est hujus monasterii Suppriorissa: moriente deinde intra biennium matre Beatrice & ad cælestem gloriam translata, placuit omnibus evehere illam ad officium Priorissæ. Quo in munere cum nihil remitteret de severitate vitæ pœnitentialis quam antea tenuerat, sed magis magisq; affligeret delicatũ corpusculum suum, brevi contraxit hecticam infirmitatem; E quæ denique vitam ei finivit, multis virtutibus ornatam, quas hic recensere longum foret; post recepta, cum magnâ animi alacritate, extrema Ecclesiæ Sacramenta. Porro cum Habitum suscepisset, cœpissetque per seipsam experiri formã illam modumque vivendi, in Matre autem ac Priorissa Beatrice notasset singulare donum gubernandi familiam religiosam, in omni observantia ac disciplina; accurate ac frequenter ea renuntiabat per litteras D. Infantæ; prout acceperat in mandatis; facta ei exploratrix, seu potius stella matutina, prænuntia exorituri mox solis. His nuntiis multum recreabatur egregia Princeps, expectans opportunitatem temporis, quo etiam ipsa compleret desideria sua; sustentabatque interim sese communicatione illa litteraria, consilia invicem conferens accipiensque.

& per litteras agit cum Infanta.

An. 1472 incipit Averii apparere supra monasterium stella,

31 Dum mutuo sese animarent ambæ exhortarenturq; ad Dei ac rerum divinarum amorẽ, non mente minus quã sanguine conjunctę inter se; accidit anno Domini MCCCCLXXII mense Martio, ut supra hoc monasterium inciperet apparere cæleste signum, perquam evidens & manifestum: videlicet, quod postquam sol plene occubuerat, monstrabat sese ingens Cometa per modum stellæ, qui etiam turbato F aëre cęloq; obscurato ac pleno nubibus, ceteris stellis nusquã appar-tibus. Semper autẽ hic conspiciebatur luce integra refulgens usq; ad auroram, fixusq; continuo supra Conventum, nec unquã inde moveri solitus, ubi sub noctis principium videndũ se dederat; videlicet supra dormitoriũ, aut potius supra locum in quo D. Infanta fabricandas postea ædes curavit; specialiter vero supra eam partem, quæ hodie labori manuali destinata, nomẽ inde retinet, possetq; Ergasterium seu Laboratorium dici; aliàs autem in eadẽ magnitudine & claritate stabat supra partẽ, quæ modo servit pro Sacristia. A prædicto etiam cometa sive stella tendebatur grandis atq; clarus radius, & bene largus, nisi quod sub finem nonnihil restringebatur; qui radius egrediens ex ipso stellæ centro, & totius cæli spatiũ permeans, pertingebat usq; ad crates monasterii, absq; ulla sui diminutione vel accretione defixus & lucidus. Quandoque vero cum supra Sacristiæ locum apparebat stella, radius inde progrediens circuibat per cælum à cratibus usque ad dormitorium, ubi fuerunt quas dixi ædes Infantæ: aliàs autem ipsa quidem stella manebat supra prædictas ædes, radius vero circumducebatur usq; ad locum Sacristiæ: atque ita semper cernebatur, modo ab una, modo ab

instar cometæ grandẽ radium projiciens:

A ab altera parte, ne una quidẽ nocte deficiens à Completorio usq; ad Auroram; quando subito disparebat, quemadmodum noctu etiã subito apparere solebat. Magnam admirationem cunctis intuentibus adferebat tam admirabile & inusitatum prodigiũ, erantque variæ variorum de illo opiniones; cum enim tale nihil nostris temporibus conspectum esset unquã, credebatur effectus causæ omnino miraculosæ esse; notabaturq; ab omnibus hora, quã videri incipiebat ac desinebat; nec non mutatio quã faciebat de nocte in noctẽ, modo ad unam, modo ad alteram monasterii partem sese offerens oculis. Magnum etiam timorem res eadẽ incutiebat devotę Matri cunctisq; Sororibus: cum nemo intelligeret quid portenderet signum tam manifeste divinũ: sed quando Cometes iste, cum suo splendido radio, desiit ex toto apparere, numquam amplius videndus; intellecta fuit causa talis novitatis, quemadmodum infra suo loco dicetur.

& subinde situm varians.

32 Interim excellentissima nostra atque devota Princeps non lassabatur in via spirituali, sed de die in diem multiplicabat pia sua exercitia ac desideria effugiendi ab hoc seculo, eique soli quem tantopere diligebat serviendi. B Non poterat autem gratiæ divinæ fax, in ipsâ accensa locoque tam conspicuo posita, ab oculis humanis abscondi; unde fiebat ut magnum de ea murmur per palatiũ esset, non sine tristitia, quod Domina illa sic tota esset dedita pietati ut omnem secularem pompam repudiaret, nisi cum aliquando patris fratrisq; respectus eam cogebant ipsorum visitationes recipere, eorumq; oblectationi recreationiq; servire, eo quod regnum aliam Reginã non habebat, apud quam possent animũ quandoq; divertere. Non cessabat etiam ipsa Domina scribere supradictæ D. Leonoræ Meneziæ, ex qua intelligebat totam disciplinã monasterii, & quid ei de singulis videretur, petendo ejus consiliũ: similiter scribebat devotæ Matri Priorissæ Beatrici Leitoæ, cui jam olim fuerat perquã familiaris, utpote quondã famulatæ in palatio Reginæ matris, & quandoq; ad ipsam ire solita cum esset parvula. Multam sane fiduciam habebat in ejus discretione, eamq; humiliter deprecabatur, ut suis ferventibus orationibus impetraret à Deo complementum sanctorũ desideriorum ac propositorum suorum. Pia vero Mater diligentissime exequebatur quod fuerat rogata, multas & approbatas orationes eum in finem quotidie recitari jubens in hac domo, cum hymnis & psalmis.

Interim totam se devotioni tradit Infanta.

Averiensium preces implorat.

33 C Creverat cum D. Infanta sæpe dicta, jam inde à prima pueritia, insignis humilitas; quæ faciebat, ut posita in tam sublimi dignitatis ac potestatis gradu, ardentissime cuperet sub obedientia alterius vivere, & sequi exemplũ ejus, qui pro nobis factus est obediens usque ad mortem, & mortem quidem crucis. Passioni autem ejus devotissime afficiebatur, in cujus memoriã jejunabat qualibet feria sextâ, contenta solo pane & aqua; servabatq; silentium, aut nullis omnino aut quam paucissimis verbis tunc utens, nec nisi necessariis. Noctibus feriã sextam claudentibus non exuebatur vestibus, neq; incumbebat lecto; sed totas impẽdebat devotis orationibus in suo secreto oratorio, quas interpolabat crebra lectio cum dura flagellatione tenelli corporis. Cum autem de Passione Domini loquebatur, fluebant ex oculis ejus copiosæ lacrymæ; præsertim vero afficiebatur erga illam ejus partem, qua continetur oratio Christi in horto, cum ejus ibidem agonia. His meditandis jam inde à primis pueritiæ annis assueta, numquã intermisit ad usque postremos vitæ dies certa quotidie hora sibi repræsentare eadem mysteria, vultu prostrato in terram, multis cum suspiriis lacrymisque, veluti quæ intimo commovebatur dolore & angustia animi, prolixe orando repetendoq; verba Domini nostri, deinde assurgendo ac rursum se prosternendo, sicut ipsum fecisse legimus. D Composuit etiam hæc devota Domina quãdam orandi formulam valde piam, intextam verbis Salvatoris ex sermone ad cœnam & de lotione pedũ ac manuum; quam recitabat quotidie, non sine lacrymis copiosis. Jussit præterea pingi grandem ac speciosam tabulam pro suo oratorio, in qua voluit exprimi Dominum nostrum, orantem in horto: medio autem extremoq; loco aliam tabulam, repræsentantẽ ejus obitum in cruce, & matrẽ ejus dolorosam, quibus tenerius devotiusque afficiebatur.

Passioni meditanda intendit,

varia ad id praxi utens:

34 Præ omnibus vero rebus amabat curabatq; pacem & concordiam, tota solicitudine fugiens quidquid ei contrarium erat; nec patiebatur in suo palatio audiri verba injuriosa, sed acriter ea castigabat, absq; ullo respectu personarum. Quod si aliquem ibi noverat odio cujusquam teneri, continuo satagebat ejus animum componere blandis & pacificis verbis; sin autem iis videbat nihil profici, mandabat officialibus suis ejusmodi duros atq; inflexibiles expellere domo. Verum id accidebat raro, propter gratiam quam labiis ejus indiderat Deus, ad reconciliandos quantumcumque inimicos. E

pacem inter domesticos curat.

CAPUT V.

Secessus Infantæ ab aula, ac demum ingressus in Averiense monasterium.

Noluit tandem illustrissima D. Infanta differre diutius quod tantopere desiderabat: 35 sumptaq; opportunitate temporis, quo ipsã Rex pater suus visitatum venerat, ut solebat sæpe, seduxit eum in partem; & post alia multæ sapientiæ verba, cœpit orare, dignaretur Celsitudo sua opere adimplere quod promiserat; tempus enim esse, ut reipsa faceret oblationem ita pridem designatam, pro tanta tamque illustri victoria, qua regalem ejus potentiam Deus auxerat inter fideles atque infideles. Quibus auditis Rex, post multas altercationes excusationesque, tandem respondit; quando adeo firma persisteret in proposito, neque posse neq; velle se resistere gratiæ vocantis Dei, cujus manui ac potestati sua omnia reposuerat, etiam ipsam inter omnia sibi carissimam & unicam filiam, quam paratus esset eidẽ reddere. Inter hæc & alia multæ dulcedinis verba conclusum fuit, quod quandocumq; & quocumq; illa ire vellet, iturus esset ipse cum Principe filio, ut dicebat, ipsamq; illuc introducturus. Responsum tale accepit F Infanta cum incredibili gaudio; manumque patris deosculata, dixit, in præsentiarũ nihil videri convenientius, quã ut se reciperet in monasteriũ Odivelarũ; inde discessura, quãdo placuisset Domino nostro: solummodo Celsitudini suæ commendabat puellas, famulos ac famulas suas adhuc innuptas, ut unicuiq; pro statu suo provideret: atque ex ea ipsa hora exonerabat se omni solicitudine & cura earum.

Obtento novo Regis consensu,

pro quocumque vellet monasterio,

36 Rex, qui tenerrime diligebat filiam, tristis admodum recessit ab hoc colloquio, neque poterat ita dissimulare dolorem quo pectus paternũ angebatur, quin Nobiles atque Aulici ejus animadverterent mutationem vultus, consueti ab hujusmodi visitatione præferre signa multæ hilaritatis: quapropter interrogabant matronas atque puellas Infantæ honorarias, ecquid novi evenisset. Hæ vero, nihil aliud percunctari aut scire curantes, inter se atque cum aliis solicite perquirebant; nec enim videbant quomodo fieri posset, ut ejusmodi Princeps, dimisso Regno, in quo alia nulla erat, genus vitæ susciperet à priori diversum. Inquies proinde inter eas augebatur, & dolor quem sentiebant ex sua futura orbitate: neq; potuit Infanta non percipere, ut erat misericors, quod luctus domesticus quotidie ingravesceret; compatiebaturq; multis

noctu se recipit ad Cistercienses,

A multis earum, nobilioribus, formosioribus, ac junioribus, quas in suo Palatio educaverat multumque diligebat. Verumtamen adversus omnem carnis ac sanguinis luctam artesque diaboli egregie armata bellatrix nostra, fortitudinem & Dei amorem induta, vicit affectum omnem humanum; & una noctiū, paucis fidelibusque personis comitata ad custodiam, prout honestati conveniebat, absque pompa ulla aut famulitio alio, egressa de palatio, abiit in monasterium Odivelarum Ordinis S. Bernardi; ubi ab Abbatissa ac Sanctimonialibus ejus quam potuit magnificentissime excepta est, admirantibus plurimum quid esset, quod hora tam intempestiva tam improviso veniret ejusmodi Princeps.

37 Quando mane innotuit universis lateq; vulgatum est, Infantā in palatio non amplius inveniri, nec quisquam divinaret ubi locorum foret; ejusmodi mutatio, tali modo & in perpetuum facta, tantum luctum excitavit, præsertim inter puellas, ut quasi ante oculos suos mortuam plangerent reipsa regnantem coronatamq; Reginam. Continuo enim clausæ fuerunt omnes totius Palatii fenestræ: cunctique seipsos recludebant, tantoq; amplius lugebant singuli, quanto desolatos magis se sentiebant: itaque ædes regiæ, quæ consueverant esse locus deliciarum, subito conversæ fuerunt in vallem lacrymarum atq; gemituū; quin etiam civitas universa planctu & comploratione resonabat. Interim sancta Infanta, recepta in monasterium, visitata statim fuit à D. Philippa matertera sua: quam post spiritualia colloquia varia dimittens, jussit omnibus suis puellis prohiberi, ne qua earum ad locum ubi erat accederet. Hoc cum innotuisset, renovatus est & duplicatus luctus, ad istam desperationis plenam sententiam de nunquā revidenda Regina. Remanebant autem dumtaxat apud eam Nutrix sua & Præfecta vestiarii, ambæ matronæ perquam devotæ ac spirituales, quæ pariter ingressæ in prædictum monasterium, eidem aliisque ipsi servientibus ibi ministrabant.

nihil moratæ luctum totius aulæ:

B

38 Duos dumtaxat menses ea commoratio tenuit, per quos sæpius ad illam ventitabant Rex pater ac frater Princeps: & hic quidem semper æger animo, ob sensum doloris, quem ex recessu sororis ceperat, & quē potuit numquā superare etiā post annos plures. Tractabant autē cum illa de negotiis variis; sed imprimis satagebant ut eam, præter quam alia nulla Regni heres erat, à proposito ineundæ Religionis averterent. Verum nullis verborum procellis labefactari poterat, cujus amor fundatus erat in solidissima petra. Pertæsa tamen quotidianorū insultuum molestiarumque prudentissima Princeps, rogavit denique patrem suum, ut pateretur ipsam ex isto monasterio egredi, eoque proficisci quam secretius posset, ubi pacem repertura esset. Cui Rex Princepsque responderunt, Nihil consultius sibi videri, quam ut transiret ad Conimbricense S. Claræ monasterium, regia magnificentia exædificatum; ubi & consortiū habitura esset multarum nobilium matronarum ac puellarū, nec ita procul absfutura, quin ipsi frequenter adire illam possent mutui solatii causa. Ipsa vero prudenter atque humiliter annuit, ne videretur consiliū à talibus datum per inobedientiam contemnere, atque ita impedimentum poneretur desiderio suo, sequendi Christum pauperem atque contemptum in ejus monasterio Averiensi.

inde Conimbricam ad Clarissas duci consentit,

C

39 Cum ergo patri consensum ejusmodi præbuisset, statim scripsit humillimas litteras sanctæ Matri Beatrici Leitoæ a, optime sibi notæ ex quo cum ea vixerat in palatio suo. Illi secreto aperiebat desiderium suum, rogabatque pro se specialiter atque indesinenter orari. Obstupuit ad hujusmodi litteras pia Mater, neq; se capiebat præ lætitia, ac Deum glorificans se prostravit in terram coram Altissimo, dicens cum abundantia lacrymarū, *Vnde hoc mihi ut veniat Domina mea ad me.* Nec mora: mandavit multas orationes, vigilias, & psalterii recitationes fieri; quas cupide susceperunt devotæ illę Sorores, nihilo minori cum affectu ac desiderio, quam olim sancti Patres suspirabant in adventum Salvatoris. Interim Rex ac Princeps determinarunt diem discessus ejus, premente ipsa consilium cordis sui, neque indicante ubinam conquiescere disposuisset: cœperuntq; simul Conimbricam proficisci, quo Rex ad Abbatissam S. Claræ scripserat, adfuturum se cum dilectissima filia, in ejus monasterio collocanda.

interim Averii exspectari se jubet,

a

D

40 Discessum Olisippone est mense Julio anni MCCCCLXXII: ibantque tam Reges ipsi, quam eorum omnis comitatus, lugubribus induti: Infanta autē gestabatur lectica, una cum Sorore sanctimoniali, quam secum assumpserat ex monasterio Odivelarum, nomine b Mitiā de Alvarenga, hanc enim propter eximiam virtutem singulariter diligebat. Comitabatur Infantam etiam D. Philippa, matertera ejus; quæ ipsam à pueritia educaverat, & mortua sorore Regina cum eadem permanserat, numquā recedens ab ea, & nunc cum omni familia sequens, sed ignara quem finem res habitura esset. quamvis enim ex nonnullis indiciis cognoscere ejus propositum potuerit, numquam tamē fidem adhibuerat rei, suo judicio nequaquam futuræ. Agebatur iter modicis dietim spatiis, propter æstatem tunc vehementer calentem: sed generosæ Dominæ nihil laboriosum videbatur, propter amoris magnitudinem, qui ejus in corde accensus nesciebat requiem vel otium pati. Una ergo die, prius quam Conimbricam appropinquarent, c recurrens Infanta ad consuetum sibi orationis refugium, seque valde efficaciter commendans sancto Patri Augustino (cui valde devote afficiebatur, quemq; in hoc negotio patronum sibi adoptaverat) patrem humiliter allocuta est, petiitque ut vellet implere desiderium suum, iretque visum monasterium Jesu in civitate Averiensi, de cujus excellentia regulæq; custodia & arcta clausura tam laudabilis toto regno fama personabat; ubi cum diebus aliquot fuisset Celsitudo sua, parata erat ipsa facere, quidquid sibi imperaret.

Cum patre ac fratre Olisippone egressa,

b

E

& Conimbricam propinquans,

c

Averium duci petit

41 Ægre induci Rex potuit ut illi in hoc consentiret, propter distantiam loci, per quam non posset eam tam frequenter ac vellet visitare. Princeps autē frater & Proceres, quotquot venerant in comitatu, nihil non sunt moliti ut ejusmodi iter disturbarent; vehementer indignati istud vel cogitari, quod tantopere adversari credebant Regiæ Majestatis decori, cum locus exilis esset atq; in ædificiis pauper, adeoque indignus in quo talis Princeps vel uno die moraretur, quantumcumque ornaretur virtute & observantia religiosæ disciplinæ. Neutiquam sane convenire, ut Regni heres unica viveret in loco, qui potius deserta insula, quam civitas debebat appellari. Et vero pauperculum erat oppidum parumq; habitatum: sed invicta sponsa Regis cælorum, qui nobis ex Virgine nasciturus, in hoc mundo elegerat vile stabulū atque præsepe inter animalia rusticana; exemplum hujusmodi sequi volens, nec hilum quidem flectebatur eorum contradictione, qui propositum ejus disturbatum volebant; quin potius tanto magis confirmabatur in eo, quanto illa quæ allegabantur in contrarium majori in desiderio ipsi erant. Itaque, contra omnium consilium votumque, Deo adjuvante, obtinuit, ut iter Averium versus accelerare tur; Rexque ipse scriberet devotæ Matri Beatrici de proximo filiæ suæ dilectissimæ adventu.

idque ægre impetrat.

F

42 Die trigesima mensis Julii Infanta Joanna, Domina nostra, Averium appulit, cum patre ac fratre, & matertera sua D. Philippa, filia D. Petri Infantis;

Et appulsa 30 Iulii,

A item cum Cubicularia sua, ac Nutrice tribusq; puellis collactaneis. Noluit prædicta Domina, Spiritus sancti gratiâ illuminata, continuo monasteriũ ingredi; sed veluti securo in portu jam posita, superatis undis ac tempestatibus, contra suum sanctum propositum excitatis, distulit ingressum ad dies quinque; ut interim absque turbatione Conventus ordinarentur interius necessaria sibi & famulabus suis, atque personis quas ducebat secum.

ingreditur monasteriũ 4 Augusti 1472,

42 Die quarto mensis Augusti, qui erat glorioso Patriarchæ nostro S. Dominico sacer, ingressa hoc monasterium Infanta est, cum Rege parente, Principe fratre, matertera Philippa, atque D. Mitia de Alvarenga, quam secum illa duxerat ex monasterio Odivelarum cum licentia suæ Abbatissæ. Præsto erant advenientibus Mater Priorissa, ac Mater Maria de Atayde, aliæque seniores, multa cum devotione & gaudiosis lacrymis ac Dei timore, in consideratione actus tam eximii, & nostris temporibus numquam visi. Ceteræ omnes Religiosæ non minori cum gaudio in choro remanebant, benedicentes Domino, interim dum Missa matutinalis absolvebatur, quam B perrexit prædicta Domina audire, in capella & ecclesia Jesu. Quia autem consueverat horas Canonicas recitare secundum ritum Romanum, Vesperas & sequentis diei Officium, de festo S. Mariæ ad Nives, secundum eumdem recitavit: in festo autem Transfigurationis Domini nostri, recitare illud cœpit juxta consuetudinem Ordinis Prædicatorum, in quo ad finem usq; vitæ perseveravit. Ipsa nocte, quæ adventũ Dominę Principis in oppidum excepit, stella illa, quã inde à principio Martii apparuisse quot noctibus diximus ab occasu solis usque ad auroram, non comparuit aut tunc aut postea, uti neque radius ab illa procedens; unde cunctis certo datum est intelligere, cui rei lux illa præsagium fuisset divinitus destinata, ad indicandam mentis puritatem bonique exempli d splendorẽ, quo locum perfusura Princeps erat. *d*

& cessat apparere stella adventus ejus prænuntia,

43 Sancta porro Mater Beatrix & Sorores suæ, recipiendæ Infantæ apparaverant domũ, quæ ex opposito Infirmariæ appellatur Defunctarum, eratq; optima omnium, tunc ibi existentium, & serviebat Procuratorię. Non erat autem tunc alia Infirmaria in monasterio, præter domum, conjunctam Dormitorio & Camino: sed diu postea fecit Mater Maria de Atayde, cum esset Priorissa, domos omnes, quæ C serviunt nunc pro infirmaria & apotheca lintearia atque dormitorio usque ad molendinum & pistrinum: nec alia pars ulla monasterii, magna vel parva, habebatur fornice inducta præter chorum. Illa ergo quam dixi domus prima excepit D. Infantam, & ad tempus aliquod tenuit. Sed quia locus exiguus erat, rogavit Mater nostra, ut transiret ad domum; quæ hodie Sacristiæ usum habet, pertuso pariete versus eam partem quæ nunc Scriptoria vocatur, quæ illi serviret pro cubiculo; alia autem domus maneret destinata mensæ ad quam comederet; & juxta ordinaretur parvulum oratorium, ubi in contiguo ad capellam pariete aperta est fenestra, per quam Missa audiri & corpus Dominicum posset ab ea conspici: prout fecit omni vita sua. Quin etiam inde audiebat Vesperas & Officium reliquum, quoties per indispositionem aliquam impediebatur choro cum ceteris assistere. Huc illa solebat se colligere ad suas secretas orationes & devotiones, clausa porta, ut à nemine conspici vel audiri posset.

Apparata ei in conventu ædes.

Digressio cum suis Rege,

44 Quotquot in comitatu Infantæ advenerant hic ei valedixerunt, magno cum sensu mœroris, quo tangebatur imprimis Rex pater, separari se videns à tam dilecta nata. Verumtamen considerans fervorem amoris cælestis quo tenebatur, & manifesta signa futuræ sanctitatis ejus, jam inde ab D infantiâ notari cœpta; dissimulabat ut poterat suum istum affectum, utpote Dei timore plenus, & reliquit filiæ omnem libertatem Deo ibidem serviendi secundum beneplacitum suum. Ast Princeps frater, omnibus modis resistebat contradicebatque ne tale genus vitæ amplecteretur: quem illa modis omnibus pręmunita accinctaq; armis Domini sui atque dilecti Jesu, ejusque robore & auxilio fulta; nec quidquam turbata, sed blandis sermonibus & verbis humilibus placare fratrem conata, dimisit à se & mansit quieta, agens Deo gratias, qui desiderium suum sic adimpleverat. Mansit tunc intra monasterium cum ea, quæ cum ipsa venerat, D. Metia de Alvarenga Sanctimonialis, socia ejus individua diu noctuque, in omni virtute & bono exemplo: cumque aliquamdiu hac in domo vixisset, accepta à Pontifice licentia, rediit denique in suum monasterium, factaque Abbatissa vivit etiam nunc.

ibidem remanet D. Philippa Infantæ matertera,

45 Extra monasterium vero in domo ipsi adhærente (quam postea emit Infanta servitque pro cellario) aptari sibi habitationem fecit D. Philippa, propter amorem quo neptem suam supra res omnes humanas complectebatur; nec enim avelli ab ea poterat. E Ibi manens illa frequentissime accedebat nostram ecclesiam, Missas auditura; ac deinde intrabat per portam capellæ una cum Nutrice prædicta, & alia vetula, quam præfectam Vestiarii Infantæ ejusque secretorum consciam fuisse diximus: hæ enim quoad vixit ab ea numquam recesserunt. Ipsa vero matertera manebat cum nepte sua diebus integris, sub noctem vero redibat ad proprium cubiculum, egrediens per portam qua ingressa fuerat, & servans apud se comitatum qualis conveniebat statui suo. Cœpit autem D. Infanta singulariter sibi complacere in virtuosissima Matre Priorissa, & erga Sorores reliquas tenerrime affici, multum gaudens earum societate: illæque vicissim magna cum alacritate & consolatione sua spirituali ministrabant illi in quibuscumque poterant rebus: neque enim præter Religiosas habebat personam ullam ad obsequium suum. Habebat autem aliquas sibi specialiter assignatas, tamquam ejus obsequio & personæ convenientiores, quas vel ideo magis diligebat.

lecto sibi juxta monasterium hospitio.

ANNOTATA.

a *Ita pergo scribere, quoniam sic invenio in primis ultimisque Vitæ Capitibus; licet hic & deinceps semel iterumque scribatur* Leitona; *quod etiam sequitur Hieronymus Roman in Vita Castellana,* Leyton *scribens. Nempe familiare Lusitanis est,* n, *duabus vocalibus* o *&* a *interceptum, omittere, itaque* Boa *&* Pesoa *dicunt, pro* Bona, Persona. F

b Mitiæ *hic, alias* Metiæ *scriptum nomen, nescio an integre efferri debeat* Domitia *vel* Clementia.

c *Idem Hieronymus atque Correa factum id ajunt in loco* Pombal *dicto, ubi via scinditur Conimbricam & Averium versus: qui locus ad Equites Christi pertinet, & notatur in tabulis, Conimbrica non nisi 7 leucis distans.*

d *Insigne Epigramma Vasconcellii nostri hic intexere lubet, quo notavit, adventum Principis, apparente stella; obitum, deficiente luna, fuisse prænotatum.*

Principis adventum formosus luce Cometes
Præmonet, extremum Luna labore diem.
Ut monstret Sidus, flammat nova sidera cælum;
Abjicit, ut ploret, Cynthia mœsta jubar.
Joannæ adventu vanescit Sidus in auras,
Victaque majori lumine Stella fugit:
Luna ubi sidereas revocandam sensit in aulas,
Invidet, & tanto pressa decore gemit:
Namque olli interitu splendor non interit: auxit
Mors lucem, occasus contulit ipse jubar:

Et

A Et quæ præsagum vincebat luce Cometem,
Exanimis,Lunæ causa laboris erat.
Quid palles ? maculas si vis perfundere luce,
Joannæ extincto à sidere,quære jubar.

CAPUT VI.

Sancta Infantæ vita in monasterio. Habitus Ordinis Dominicani assumptus.

In habitu seculari sed modesto,

46 NUnc vero necessarium arbitror redire ad explicandum vivendi modum, quem Infanta tenebat, ex quo compos facta est voti sui; breviter referendo, quæ potissimum scribi merentur,ad memoriã posteritatis, & ad debitas Deo gratias agendas. Et quidem ex ante dictis satis liquet, quomodo ejus spiritus jam inde ab infantia totus occupabatur in Dei Domini nostri amore & obsequio. Non mutavit illa tunc vestitus aut capitis apparatũ priorem: sed hi ipsi non nisi humiles atque honesti erant: videlicet vestis una nigra & alia alba,nonnullæque tunicellæ. Defluentes à capite ejus crines formosi includebantur gemmato reticulo. Et modum istum servavit quousque susciperet Habitum. Postquam autem ingressa in monasterium est,numquam B induit chirothecas; neque annulos inseruit digitis, præter smaragdinum unum ex auro, quem gestabat semper,intuitu materteræ suæ quæ ipsum ei dederat: sed & hunc abjecit à se supra tapetem, quando suscepit Habitum. Prudens ut serpens,& simplex sicut columba, nemini revelabat generosi spiritus sui secreta consilia; sed videndo audiendoque experiebatur per se nonnulla,familiariter agendo cum sancta Matre ceterisq; Sororibus. Diebus præsertim festivis sæpe accedebat ad Chorum,pro Vesperis,Completorio,Matutinis ac Missa,collocans sese in subselliis inferioribus atque postremis, ubi ad Salve Regina stabant Novitiæ in choro sinistro, quem chorum atque subselliorum ordinem numquam mutavit, quamdiu in vivis fuit.

inter Religiosas ut una earum vivens,

& in proposito suo constans,

47 Veniebat quandoq; Princeps frater suus,ad visitandum eam & solatium ab eadem sumendum; simul autem, quantum sciebat ac poterat, dissuadebat neHabitumReligionis assumeret;nec enim vel se vel regni Proceres unquam in id consensuros ajebat, sed potius ipsam inde violenter educturos. Cui prudẽter atque humiliter respondebat Infanta,aliàs autem tacebat,seque animitus commendabat Deo, supplicans ne ipsam desereret, sed faceret compleri desiderium C suum. Taliter in sancta sua conversatione perseverans illa ad tempus aliquod,& omnem seculi fastum proculcans,cum multo suo spirituali solatio, firmiter decrevit numquam egredi ex hoc pauperculo monasterio. Itaque ne cum incommodo Sanctimonialium occuparet officinas, illarum usibus necessarias; egit cum MatrePriorissa,ut de redditibus annuis,quos sibi assignaverat pater suus,emeretur pomarium adhærens dormitorio, partim ad recreationem Sororum, partim in ædificium pro se;unde absq;illarum molestia posset accedere in ecclesiã & Chorum,ad Missas Officiaque divina, sic ut sibi amplius opus non foret transire per impluvium,id quod non carebat periculo,præsertim hiemali tempore ventisq;aut imbribus ingruentibus. Dictum, factum: emptum pomarium prædictum est à viro honorato ac Regis famulo, ædificariq; cœpta domus, quæ nunc pro cellario habetur, pretio ducentorum quinquaginta mille regaliũ. Opere autem citius consummato,jussit Infanta duos in eo lectulos collocari, alterum pro se, alterum pro Sanctimoniali quam ex Odivelis adduxerat.

laxat empto pomario angustias loci.

Ad habitum Ordinis suscipiendum,

48 His ita compositis,visum est prudentissimæ illi Dominæ,tandem esse tempus ut id ad quod venerat, mandaret effectui;dimittendo scilicet quiquid adhuc ei de seculo superarat,seq; concludendo procul à patria in hoc monasterium,quod uti novum,sic etiam exiguum erat parumque vulgo notum: ipsa vero omnem affectum sic in eo locaverat, ut ejus unius causa contemneret omnia, & induta spiritum fortitudinis expugnaret contrarietates cunctas inimicorum salutis nostræ, carnis videlicet atque diaboli. Accessit igitur ad Matrem Priorissam, secreta cordis sui manifestatura;eique significavit humiliter,fixum sibi decretumq;esse,de illius sanctis manibus suscipere habitumReligiosum,seque obedientiæ ejusdẽ subjicere,ut verã filiã ac subditam ejus. Quæ cum diceret,ad pedes Priorissæ humiliter prostrata; illa, incomparabili solatio plena, gratias multas Altissimo dedit pro tanto beneficio:voluitq; ut ipsamet D.Infanta designaret diem & horã,quibus id fieret;se tamen indignã ac peccatricem orabat haberi excusatã: majori enim sibi consolationi futurum, si Domina susciperet Habitum à quodam Patre seniore,& tunc Provinciali istius Regni,atque Confessario suo & ceterarum omnium,videlicet Fr. Antonio de S. Maria. Noluit excusationẽ admittere Infanta: sed perrexit, instando,ut ipsamet Priorissa faceret, quod perpetuo sibi solatio foret,& credebat gratius fore Deo,pro cujus amore & cujus auxilio disponebatHabitum istum suscipere. Definivit autem ut id fieret die vigesimo quinto Januarii, Conversioni S. Pauli sacro, anni septuagesimi quinti a supra millesimum quadringentesimum.

D

designat 25 Ian. 1475;

E

a

49 Tota illa nocte post Matutinas somnũ nullum Infanta cepit, sed universã expendit devotis orationibus.Omnibus deinde comparatis,quemadmodũ pro tali actu conveniebat, post finem Matutinarum, dẽ prædicto Apostolo singulari ejus Patrono decantatarum,itum est in Capitulũ cum cereis accensis, quos singulæ ferebant manu:impositusq; est Infantæ Habitus,qualis & qualiter cuilibet alteri ad Religionem admissæ,per Magistram Novitiarum, quæ tunc erat Mater Isabella Luiz;adjuvante eam Matre D. Mecia de Alvarenga,quæ ex Odivelis venerat cum Infanta. Ingressa scilicet erat D. Infanta in Capitulum liberrima voluntate, in eodem cui assueverat habitu & capitis ornatu,ac vultu planeAngelico;& plena omnis gratiæ,quaSponsus suus ipsã perfuderat,sese prostravit humiliter ante pedes devotæ Matris Priorissæ.Quæ videns humilitatem ejus, devotionem,ac lacrymas, quibus impediebatur vocem in verba formare; una cumSororibus omnibus erexit se in pedes; atq;assurgens,ad eamdẽ humi stratam se totam inclinavit, & interrogans dixit; Quid vis,Domina, aut quid petis? Cui Infanta,Dei & vestram misericordiã. Tum Priorissa, Dei misericordia,ô Domina,& gratia ejus semper fuit eritq; in anima & cum spiritu tuo: nunc autem omnibus nobis magna exhibetur Dei misericordia, qui tantum nobis largitur bonũ, quod tu,Domina, velis contenta vivere hac nostra domo, & suscipere in ea habitum sanctæ Religionis, propter ejus amorem. Nihil opus multis te interrogare, neq; declarare usitatas hoc in loco pœnitentias ac disciplinæ severitatem: nihil enim dicere tibi possum de instituto nostro, quod non optime noveris sisque jam aliquatenus experta, magnâ illâ discretione, quã tibi largitus est Deus, pro cujus amore bona omnia mundana despexisti,& cupis habitum Ordinis accipere hac ipsa die: qui autem hoc cepit in te operari, idem per suã misericordiam perficiat.His dictis addiderunt Sorores,lacrymãtes præ gaudio devoto,Amẽ.

quando Sororibus in Capitulo supplex,

F

cum petit & impetrat,

56 Tunc devota ista Domina posuit se in genua ante sanctamMatrem,& adjuvantibus sodalibus dissolvit formosos suos aureosque capillos; quos multa cum reverentia resecuit Priorissa, tota piis perfusa lacrymis, Deumque benedicens; Sororibus prosequentibus Officium, solitum decantari in

exhibi-

A exhibitione Habitus, interim dum eadem Mater Priorissa exueret illam vestibus secularibus. Simul etiam à pectore suo abstulit auream Crucem, cui cum Agnus Dei inclusa erat particula veræ Crucis, quamque ab infantia semper gestaverat, quia multis miraculis erat probata sibique relicta à Regina matre sua; habebat autem illam de collo suspensam, non ex curiositate, sed mera devotione erga tam sanctas Reliquias, cum funiculo gossipino. Annulum quoque smaragdinum, quem unicum reservaverat, detraxit sibi abjecitque supra tapetem: & induta habitum nostri S.P. Dominici, multa cum vultus gratia & oris hilaritate, Sororibus singulis tulit osculum pacis. Quo facto omnes processionaliter repetierunt chorum; ubi Domina, ante altare prostrata pectusque percutiens, Sponso suo se obtulit in holocaustum; simulque ad finem perductum fuit à Sororibus Officium, in quo ipsa permansit usq; ad Primam, inter devotas orationes & lacrymas.

ac more & ritu consueto vestitur.

51 Exhinc cœpit D. Infanta magno cum fervore spiritus, tam quam bellatrix Christi invicta, prosequi cœptum vitæ religiosioris curriculum; ubique & in omnibus, die ac nocte, se ipsam devotissime conformans communitati. In choro & Officio cantabat B recitabatque sicut Sorores aliæ, manens tempore æstatis in loco Novitiarum, stans cum eisdem ad pulpitum, iensque & rediens quasi minima inter illas. Indusia & lodices ejus erant ex panno laneo, vestesque similiter ex panno grossiori consutæ, honestæ, curtæ atque humiles; operimenta capitis gossipina vel linea; mantellum vile, socci humiles & in hieme calcei. In his & in aliis rebus omnibus, ad usum suum pertinentibus, erat sicut infima totius domus. Numquam comedebat aut bibebat ex argento, sed figlinis ad utrumque utebatur. In refectorio sedebat ad mensam Novitiarum, in quarum capite erat locus suus: sed comedebat sola: quia sic mandaverat Rex pater suus, sanctæ Matri Beatrici Leitoæ injungens, ut illi semper assisteret ipsa; cibum vero eidem ministraret alia quædam Mater, nomine Clara de Silva. Sorores vero, quæ inserviebant mensæ Communitatis, nihilominus etiam ipsi ministrabant, citra ullam differentiam.

inter Novitias locum capit:

52 In tabula officiorum erat ipsius nomen sicut aliarum Novitiarum positū, ut versiculum caneret, cereos vel aquam benedictam portaret, ceteraque hebdomadatim fieri solita in pistrino, lotrina, vel C expurgatione tritici. Notabatur ergo, uti jusserat, in tabula, una cum socia; & ut erat plena humilitatis ac gratiæ, quidquid debiles ejus vires pati poterant amplexabatur atque exequebatur, discens & faciens, quæ numquam fieri antea viderat aut fuerat experta. Concipi cogitatione non potest, nedum explicari verbis, quanta esset obedientia sanctæ hujus Infantæ: quæ cum esset speculum omnium virtutum, humilitatem tamen curabat imprimis, ejusque exercitium nec in magnis nec in parvis unquam dimittebat. Erat enim excellentissima hæc Domina, pauper spiritu ac voluntate, & tam humiliter subjecta Prælatæ atque Magistræ Novitiarum, ac si numquam experta esset statum Regium, toti imperans Lusitaniæ, quæ post matris ipsius mortem aliam Reginam non noverat. Nempe dilecti sui doctrinam semper in corde & sæpe habebat in ore, quam etiam scribi jusserat in corrigia suæ colus, *Discite à me quia mitis sum.* Multum autem laboravit ut disceret nere: idque faciebat cum Sororibus in silentio longas sæpe horas: & ex eo quod neverat, fiebant corporalia ac mappæ ad usum altaris. Didicit etiam tractare setas equinarum caudarū & similes, ad texturam ciliciorum perquam asperorum, pro se atque Sororibus. Excogitaverat etiam, & faciebat, aut fieri

pari cum iis sorte utens in omnibus,

& disciplinas ac cilicia texens.

D curabat aculeatas disciplinas, aptasque ad sanguinem eliciendum, quibus ipsa plurimum utebatur; & alias exemplo suo incitabat tam efficaciter, ut nonnullæ opus haberent ipsius manibus curari; quia perita erat medicinæ faciendæ incommodis, ex tam dira flagellatione natis procedere: curabat autem eas secreto, perquam humiliter & cum caritate, addens exhortatoria verba & amorem divinum spirantia.

53 Ex quo habitum receperat, noluit subscribendis epistolis uti, quemadmodum solebat, titulo Infantæ, nisi postquam Priorissa Beatrix de Leitoa id ab ea exegit mandavitque, dicens; Deum, qui voluit ut nasceretur ex tantis Regibus, & nihilominus ipsam sibi elegisset in sponsam, velle ut id quod erat vocaretur, multo etiam majori jure quam ante. Itaq; in tabula officiorum scribebatur, Soror Infanta Joanna. Confitebatur & communicabat cum reliquo Conventu, iisdem quibus ceteræ Confessoribus utens; ibatque in ordine Novitiarum, præstolans in claustro, donec vocaretur ad confessionale, tamquam illarum minima; nec aliter volebat nisi in ordine suo vocari à Sorore illa, cui id officii incumbebat. Multam jucunditatem capiebat sectando cuncta officia Communitatis, in choro, refectorio, ergasterio, & ubicumque moris erat Sorores convenire; juvans easdem E verrere ambulacra, eluere pavimentum, lavare pannos. Jungebat etiam illis sese quibus injunctum advehere panem, linum, tegulas, ligna, & similia alia, quæ frequenter inferri opus erat, idque per ipsarum Sororum manus, propter arctissimam loci tunc clausuram, per quam nulli viro permittebatur ingressus in monasterium. Quia autem neque famularum intra illud commorantium usus adhuc erat ullus, adeoque per Sorores fieri debebant corporalia omnia, quantumvis laboriosa opera; amore Dei fervens D. Infanta, læto atque hilari vultu miscebat sese illis, debiles adjuvans & robustiores laudans, universis vero dans exemplum profundæ humilitatis, augmentum indies capientis.

Infanta titulum respuere cogitur

in ceteris communitatem sectatur:

54 Hinc fiebat ut ad recreandas Sorores valde etiam esset comis: nam sicut tempore orationis & exercitiorum spiritualium, supra humanum modum recollecta intra seipsam in devotione ac contemplatione perseverabat, cum abundantia lacrymarum, ita ut formosa ejus facies sæpe consiceretur quasi adusta vel pulvere obsita; ita in festis Domini ac Dominæ nostræ, quibus ad aliquam oblectationem conveF niebant Sorores, iisdem hilarem se jucundamq; exhibebat verbis ac gestibus; sic ut corda quantumcumq; mœrentia lætificaret, nec minus humani quam divini solatii rorem aspergeret universis. Nolebat admittere quas vocant ceremonias, verbis aut rebus exhibendas; sed cum simplicitate atque familiariter secum agi cupiebat. Postquam Novitiæ aliquæ suam fecerant professionem, humilis hæc Domina cedebat illis, semper permanens in priori quem semel occupaverat stallo, ad sinistram Chori, inter Novitias; nec inde recessit quamdiu vixit. Jussit autem in ligno ipsius stalli fieri duo foramina, quibus infigeret candelam accensam, pro Matutinis Vigiliisque; ne, si uteretur candelabro, aliquid præ ceteris videretur esse.

magna cum comitate,

humilitate;

55 Chlamys ejus semper erat ex rudiori panno; quæ in omnibus locis communibus, vel extra, ubicumque illam portabat, semper erat ad collum fibulata, claviculâ lignea osseave, ad modum Franciscanorum. Omnis ejus vestitus, exceptis sudariis seu emunctoriis, ex eodē panni genere erat: & in ipsa forma servabat strictissime constitutionum præscripta: unde numquam visa est aut longiori syrmate aut laxioribus manicis uti; sed adstricta corpori indumenta carebant plicis, præterquam ad lumbos ubi cingebantur. Capillos numquā à fronte dimissos aluit; nec voluit

vestitu ordinario ac vili contenta,

A voluit ut plus quam aures cooperirent; ultra quas si creverant,continuo tonderi faciebat. Postquam prudentissima hæc Domina in nostram Jesu Christi domum intravit,extra casum necessitatis per mortalitatem vel pestilentiam,quando jussa est egredi, sicut jam dictum est in vita Matris Beatricis, numquam pedem extra tulit;nec locuta est alicui Domino vel Dominæ seculari,quantumvis nobili aut potenti in regno,vel eis conspiciendam se præbuit.Cum personis Ecclesiasticis, puta Cardinalibus,Archiepiscopis, Episcopis,Prælatis, Religiosis,alloquium suum conspectumque petentibus, agebat humiliter de sacris Scripturis rebusque divinis, ad quas callebat linguâ Latinam.

& clausuræ observantissima.

56 Solicita plurimum pro infirmis Sororibus,magna cum caritate eas visitabat,serviens illis & comitatum præbens, quin & propriis manibus cibos ministrans. Et quia misericordia, cum ipsâ quasi nata & ad mortem usque servata,impleverat omnia ejus viscera;ferre non poterat,si qua Soror mœsta ac melancholica incederet, quin continuo ac diligenter causam quæreret,& laborantem salubri doctrina ac

Zelo animarum fervens,

B verbis dulcibus consolaretur. Hac industria & caritate multis profuit vehementer tentatis,aut passione quapiam abreptis, jamque graviter lapsis,& diabolico astu periculosissime irretitis; quibus pacem, libertatem, atque salutem procuravit, mediantibus orationibus,disciplinis,atque vigiliis suis;ut quę esset sponsa fidelis illius Domini,qui pro salvandis animabus nostris mortem crudelissimam libens pertulit. Scilicet, si cognoverat Religiosam aliquam, amissa conscientiæ pace,fastidio quopiam spirituali torqueri; quibuscumque modis poterat impendebat sese, animam & corpus pro ea Deo offerens in sacrificium, donec ex integro curatam sciret;eaque ratione implebat præceptum Salvatoris, jubentis animam pro amicis poni:unde admirabiles etiam effectus vidimus, impetrante ea quidquid petebat à Domino. Sic etiam variis omnis conditionis personis,quas esse in peccato mortali noverat, aut in propinquo amittendæ salutis periculo constitutas, opem tulit; non minus laboris iis impendens,quam si pro salute animæ suæ propriæ laborasset. Hinc nonnulla utriusq; sexus mancipia,sibi submissa à patre ex locis Africæ ab eo occupatis, non destitit docendo instruendoque pellicere ad sanctam fidem nostram:quod cum obtinuisset, curabat jam baptizatos beneq; Christianos,

afflictis & tentatis opitulatur,

peccatorum & infidelium conversioni studet:

C matrimonio jungi ac libertate donari una cum liberis suis. Inobedientibus & rebellibus, si quas videbat,rigida erat & severa; quas autem pro culpis admissis reprehensas castigatasq;,reperiebat commotas animo,curabat consilio alloquioq; pacare: sic tamen ut favere ipsis contraPrælatam non videretur,neque exaggeraret valde culpam. Studebat quocumq; loco ac tempore placibilem sese omnibus exhibere,mirabiliter consolando, aspectu & alloquio suo gratioso, seniores æque ac juniores, magnas ac parvas, prout cujusque saluti & profectui noverat convenire. Solebat nobis hæc Domina dicere,quod vellet à Domino Jesu petere,ut pœnas,quas pro suis peccatis post mortem pendere deberet, in purgatorio, potius in hoc mundo inter Sorores infligeret sibi.

immorigeras corrigit,

57 Non habebantur eo tempore impressa Breviaria,nec majoris nec minoris formæ,sed solum pauca quædam manu scripta:sciens ergo prædicta Domina quod in monasterio Bemfiquensi, unū Æstivale haberetur perquā eleganter exaratum in pergameno, itemq; Diurnum, valde desideravit utrumq;nancisci pro hac domo: ideoque rogavit Patres, in prædicto conventu ad Capitulum congregatos, ut libros istos sibi concederent,oblato quodcumq;postulassent pretio:quod etiam impetravit, & pretium pro ipsa persolvit illis Dominus de Rejos. Piscibus continuo

sacros libros conquirit ad usum Sororum,

D vescebatur,observando jejunia Ordinis:necdū enim monasteriisObservantiæ in hoc Regno indulta licētia erat comedendi carnes: eaque abstinentia multo etiam rigidius servabatur Averii, ubi extra casum gravissimæ aut letalis infirmitatis dispensabatur cum nemine;similiterq; refutabantur indusia & interulæ ex lino:quem omnem rigorem ipsa exactissime à se exigebat,addens etiam disciplinæ atque cilicii usum frequentem.Mitto plura dicere de sancta vita,quam D.Infanta inter nos duxit, postquam Habitum monasticum sumpsit; ut breviter explicem assultus occultos & manifestos, quibus generis humani inimicus fuit conatus ipsam prosternere, ejusque propositum expugnare.

victu communi utitur.

ANNOTATA.

a *Ergo ab ingressu, quem fecerat* 4 *Augusti* 1472, *effluxerat biennium, cum mensibus* 5 *& diebus* 20; *maturandi autem consilii videtur occasionem dedisse certo jam prægnans,aut etiam partui appropinquans, Eleonora Lancastria,ex Alfonsi Regis fratre Ferdinando nata,& patrueli suo Ioanni Principi nupta; qua re jam securior videbatur spes successionis regiæ, minusque necessaria esse* Joanna. E *Et revera vel ipso anno* 1474, *vel immediate sequenti natus est* Alfonsus *Infans; siquidem hic sedecennis dicitur obiisse, anno* 1491, 13 *Iulii. Quin immo vellem credere, reipsa natum Regium puerum fuisse,cum mutandi habitus consilium* Joanna *cepit; nisi mox infra num.* 58 *legerem commotionem populi, ex ea causa quod regno subtrahebatur heres, quando adhuc frater ejus carebat liberis.*

CAPUT VII.

Constantia Ioannæ variè tentata,ejusque morbi & hinc sumptum consilium manendi in monasterio citra votorum solennium professionem.

Mox atque per oppidum fama vulgari cœpit quod Princeps suaHabitum susceperat,pervenit eadem ad aures D.Philippæ,materteræ ejus,quæ sæpius visitatum eam veniebat,simulq; ejus olim Nutrix,Vestiaria, & collactaneæ, aliæque personæ,præstolantes (sicut olim SS.Joannes & Petrus) ut viderent finem,& quod demum vitæ genus susceptura illa esset, nihilque minus suspicantes quā quod factum dicebatur. Cum igitur intellexerunt quod Virgo Regia, Domina sua & proxima heres Regni,resectis formosis suis capillis,velum &habitū Religiosum assumpserat; tantum inde conceperunt dolorem,ut eo mox oppidum totum impleretur. Inde fusus simul cum nuntio luctus per universumRegnum consternationem communem attulit magnis ac parvis,nobilibus & ignobilibus,ægerrime ferentibus jacturam talis Principis, in qua habebant spem totam collocatam oculosque defixos, eo quod frater Princeps careret filiis. Nec mora, ex præcipuis Regni civitatibus oppidisque concursus illico factus est Averium, personarum undequaque præcipuarum: quæ cum tabellionibus suis circum monasterium fusæ, magnis & minacibus vocibus appellabant sanctam Matrem Beatricem; frementesque & jurgantes, absque ulla reverentia, expostulabant de eo quod fecerat. Interrogabant autem quomodo verita non esset manus mittere in caput Dominæ suæ,eique ponere Habitum monasticum, quæ erat jurata totius Regni Princeps: quin & minabantur ignem injicere domui. Ad quæ omnia Mater Priorissa,plena gratia & consilio,mansuete prudenterque respondit; adducerent Procuratores suos, publica auctoritate instructos, coram quibus ex parte monasterii statim conficerentur & scriberentur instrumenta, jurejurando firmata, quibus caveretur circa prædictam Principem;quod quandocumque illa foret necessaria Regno

58 *Vulgata de habitu suscepto fama,*

F

turbatur totum Regnum,

& sub conditione ægre pacatur:

A Regno, libere & nemine contradicente possent eam inde educere, ac matrimonio tradere, ad habendos ex ea heredes qui regnum gubernarent.

59 Ita illi, non quidem placati, sed tamen convicti redierunt: Domina autem ipsa, in suo proposito constantissima, magis obfirmavit animum contra quæcumque futura prælia. Interim D. Philippa, quæ (sicut supra dictum est) contiguas monasterio ædes inhabitabat, unde facilius visere neptem posset; muliebri indignatione mota, per dies aliquot sese conclusit, neque posthac illam videre aut alloqui voluit: post menses vero non multos recessit ad Odivelense monasterium unde venerat, tristis ac mœrens; egitque cum Abbatissa, ut Monacham quoque illam statim revocaret, quæ Averii cum Infanta erat: itáq; dimiserunt solā Christi sponsam, ne hilum quidem dimotā à proposito, nec dimovendā quidquid agerent.

Matertera irata discedit Averio:

60 At vero Princeps frater, ad ejusmodi nuntium quasi leo rugiens, vehementer se commovit: assumptisque lugubribus *a*, Regem patrem adiit expostulabundus; dixitque, Celsitudinē suam numquam consentire debuisse in ejusmodi factum: quod nisi irritum faceret, ipsum se iturum ajebat, detracturumq; Sorori vestes, quas citra assensum suum sumpserat. Non ideo permisisse se, ut illa ad oppidum istud & monasterium duceretur; sed ut ibidem, pro solatio suo majori, viveret quantum vellet recollecta, donec venisset tempus eam nuptui dandi, prout conveniebat. Neque mora, venit ipse continuo Averium, secum trahens illustriores aliquot Proceres & Episcopos, interque eos Episcopum Eborensem, D. Garciam Menesium, filium Illustrissimi Comitis D. Eduardi: qui Episcopus supra omnes durus atque severus fuit *b* contra D. Infantam, ne permitteretur religiosum Habitum gestare. Sic comitatus Princeps, monasteriumque ingressus, cœpit perquam iracunde expostulare cum Matre Priorissa, de eo quod fecerat sorori suæ, quodque nec pater nec ipse unquam essent toleraturi: addens alia multa, præter rationem & decentiam, quæ longum esset narrare aut scribere. Quibus devota Mater paucis atque humiliter respondit: Se omnesque istius domus Religiosas obsequi & parere Infantæ, tamquam Dominæ suæ, sicut revera erat: itáque fatebatur eidem se dedisse Habitum; similique ratione facturas quidquid illa deinceps imperaret.

a *eodem accedit indignatus Princeps,*

B

b *cum Episcopo Eborensi:*

61 Hinc illi ingresso ubi Soror erat, processit ipsa obviam in habitu ac velo suo, vultuque hilari Principem salutavit. Qui eam sic immutatam intuens, non potuit continere lacrymas, cœpitque humaniter & amanter queri, de injuria facta Regi patri regnoque universo; dicens, nequaquam rationabile videri quod ab ea desereretur; quando neque fratres alios, neque filios habebat, forte nec habiturus erat, qui sibi possent succedere: quapropter dimitteret ejusmodi cœpta, in quæ nec pater suus nec ipse unquam essent præstituri consensū, quibusque universum Regnum se esset oppositurum. Audiebat attente loquentem Infanta atque tacebat: cum vero Princeps finem loquendi fecit, tono modesto, sed animo imperterrito respondit, se ab eo, quod semel per gratiam Dei cœperat, numquā decessuram. Quod autem, inquiebat, Celsitudo sua dicit, sperandum non esse quod consensuri in id sitis, frustra nunc dicitur: quando enim petii ad hoc monasteriū venire, satis indicavi & vos potuistis intelligere, qua intentione & quem in finem id peterem. Hæc & similia cum pleno fortitudinis spiritu dixisset Infanta; nihilo pacatior Princeps, advocari prædictum Episcopum Eborensem jussit; cui in conclave seducto exposuit responsum Infantæ. Ille vero admodum contristatus, animū tamen sumpsit, ipsamq; longe etiam valentius est aggressus, ut dimitteret habitū. Interim rediit Princeps, sororemque per manus sumptam duxit in viridarium, sequente Matre Priorissa cum aliis quatuor Religiosis.

C *& sororem frustra nititur abducere à consilio,*

D

62 Alia vice iterum redivit ad eamdem, idem suasurus: & prædictus Episcopus, durius etiam quam antea est locutus, quasi ex parte Regis: eoque processit contentio, ut minarentur, quod violenter ei essent detracturi vestes suas. Verum generosa Regis æterni Sponsa, quæ domum suam ædificaverat supra firmā petram Christum Jesum, patientissime omnia audivit ac pertulit, nihil istis mota: quod cum illi viderent, nihilque proficerent aliis deinde vicibus, quibus iterum super eodem negotio venerunt; multum querulus & iratus Princeps recessit, dimittens unicam sororē suam, non parum afflictam; quod metueret, ne hoc initium foret futurarum posthac turbarum, quibus impediretur ad finem desideratum pervenire. Spem tamen perseverandi magnam habebat in Deo, nihilominus prospiciens, & quantum poterat amolire satagens incommoda, Regno & sibi obventura, præsertim si contingeret Principem absque liberis mori.

iterum & Episcopus.

63 Quia autem Deus consuevit tribulationibus variis exercere quos diligit, cœpit hanc suam dilectam filiam primum visitare per dolores corporales, perquam subitos & graves, nec non per prolixas infirmitates, adeo ut aliquando ad extremas reduceretur angustias. Quantumcumq; tamen iisdem premeretur, non conturbabatur spiritus ejus, sed in Dei laudibus constanter perseverabat. Cum autem processu temporis valetudo ejus retro laberetur, adhibiti sunt medici perquam experti: qui cuncta scrutati, judicarunt hepar & renes ei valde corruptos veluti computruisse, ac consequenter totum sanguinem; eo quod in cubitu vestituque non nisi laneis uteretur, solisque piscibus vesceretur jejunans: proinde censuerunt futurum omnino ut leprosa fieret (si tamen id jam non erat) adeo multis apostematis aliisque gravissimis accidentibus opplebatur. Placuit quidem Divinæ misericordiæ, ut mediantibus multorum precibus & diligenti studio medicorum, sublevarentur dolores tam magni; multum tamen debilitata remaneret, prostratis omnino viribus, licet nihil debilitata animo ac desiderio serviendi Sponso suo dilecto; quin etiam quanto exercebatur durius, tanto magis se cupiebat superimpendere, juxta illud Apostoli, Cum infirmor tunc potens sum.

E *Gravibus afflicta morbis,*

64 Transacto inter hæc anno ex quo habitum religiosum sumpserat, Deusque illam cœperat (ut dictum est) visitare; videns D. Infanta, ut erat in omnibus provida, adeo afflictam valetudinem suam, ut spes nulla esset eam restituendi in statum pristinum, quidquid vel medici vel etiam superiores agerent; quod etiam Rex pater ac frater suus Princeps numquam essent permissuri, ut ultra mutationem habitus res sua procederet; in consilium adhibuit varios magnæ virtutis, scientiæ & experientiæ viros, ac Patres graves, per multos dies cum iisdem deliberans, de eo quod faciendum sibi erat; imprimis autem cum P. Fr. Antonio à S. Maria, hujus Ordinis Provinciali per omnia monasteria Regnorum Castellæ & Lusitaniæ; de quo optimo sene testes fide digni affirmant, puritatem incontaminatam coluisse ab ipsa pueritia, nec pauca Deum mediante illo operatum miracula; ipsisque Regibus tanta in veneratione fuisse, ut eum sibi vellent Confessarium habere, vultu autem & moribus Angelicis potius quam humanis enituisse.

F *dubitat an sit Professioni facienda idonea,*

Provincialem Ordinis ad consilia vocat;

65 Cum tali, inquam, viro sumptura consilium D. Infanta, accersiri eum fecit, & cum eo per dies plures de secretis negotiis suis egit, exquirens in omnibus quid faciendum sibi esset; in eo maxime quod jam constituerat circa ipsam Rex pater ejus, ex variis multisque

& difficultate proposita,

A multiſque cauſis, hic non neceſſario referendis; ſed imprimis propter diſpoſitionem peſſimam corporis ejus & graves infirmitates, quibus Dominus Deus viſitabat hanc veram famulam ac ſponſam ſuam: cum quibus ipſamet etiam (ut erat diſcreta arctæq; conſcientiæ) ſe agnoſcebat, neque vires corporis neque diſpoſitionem idoneam habere, ad ſequendum integre ordinem, quemadmodum ſpiritus ſuus totus promptus deſiderabat: quia videbat carnem ſuam infirmam & debilem, quod ei magno ſane erat dolori. Itaque à prædicto Patre Provinciali Fr. Antonio, aliiſque ſimiliter conſultis Patribus, ad hoc ſpecialiter directis per Regem ac Principem, unanimi ſententia decretum fuit, quod Domina noſtra non deberet fieri Sanctimonialis, neque admitti ad Profeſſionem; etiā ſua ipſiuſmet cauſa, cui magnę afflictioni foret, non poſſe id adimplere, quod Profeſſione faciendâ promitteret. Iniretur ergo via quædam media, ſic ut ipſa remaneret in monaſterio, non tamen ſuſciperet obligationem majorem quam cui poſſet facere ſatis; itáque in eodem, ut cœperat, totam ſe traderet ejus ſervitio, quem ex intimo corde diligebat.

decernitmanere ut erat inHabitu citra Profeſſionem:

B Prius etiam quam adeſſet dies, quo prædicta Domina finitura erat probationis annum, locuta eſt cum ſancta Matre Prioriſſa Beatrice de Leitoa, quicum ipſa omnia ſua negotia tractabat: & hæc etiā, pro ſua ſingulari prudentia, definivit, quod Domina non deberet facere votorum Profeſſionem ſolennem, tam quia manifeſte conſtabat de mala ipſius valetudine, per quam impoſſibile ei foret ſequi ordinem abſque evidenti periculo vitæ, uti jam experta erat; tum etiam propter alios reſpectus & negotia regnorum Luſitaniæ atque Caſtellæ, quæ jam
c incipiebant ſpectare *c* arma.

66 Hac deliberatione ſuſcepta, ad horas aliquot in ſuum ſe oratorium concluſit Infanta, orationi inſiſtens: deinde coram advocata ad id Matre Prioriſſa, magno cum dolore multiſque lacrymis exuit Habitum, proteſtata ſe non eſſe Religioſam, nec obligatam ad Ordinis diſciplinam tenendam; utpote multimodis prohibitam opere adimplere quod cœperat: addens nihilominus propoſitum ſibi eſſe, numquam, niſi in caſu neceſſitatis inexcuſabilis, deſerere conventum atque clauſuram, & iſtam tam ſibi caram ſocietatem Sororum, in quibus ſuam deinceps omnē conſolationem tam animi quam corporis repoſitam eſſet habitura. His dictis ipſas, quas manibus tenebat,
C veſtes reverenter oſculata, depoſuit ſuper altare oratorii ſui, ubi Miſſam audire ſolebat: ſeque palliolo ſuo totam involvens, ac veluti verecundans, quod ſe privatam videret tam caro pretioſoque ornatu, egreſſa de oratorio eſt; itáque per horas aliquot, ſolo mantello operta, remanſit ſine Habitu. Poſtmodum vero iterum regreſſa, Habitumque depoſitum devote reſumens, eumdem induit: manſitque ibidem conſuetis ſuis orationibus meditationibuſque intenta, ac denique egreſſa rurſum eſt, ſpirituali conſolatione repleta.

Itaque proteſtata ſe non eſſe Religioſam,

deponit & reſumit habitum,

67 Exhinc vero prædicta Domina, licet in conſcientia non obligaretur præſtare obedientiam Superioribus monaſterii, tamen uſque ad finem ſanctiſſimæ vitæ ſuæ adeo prompta fuit ad omnem eorum nutum, tamque exacte ſervavit cunctas tam Ordinis quam Domus conſtitutiones obligationeſq; ac ſi reipſa Profeſſioni religioſæ eſſet illigata. Nihil etiam in victus veſtituſve vilitate mutavit: ſed eamdem vitæ normam, quam ſemel ſuſceperat, in rebus ſpiritualibus, corporalibus, & temporalibus, ad extremum uſq; ſpiritum conſervavit; non obſtantibus tot ſuis infirmitatibus, tribulationibus, ac rerum externarum alterationibus, quibus circumſeptam ſe inveniebat; tamquam veriſſima ſponſa illius Domini,

nihil in victu veſtituve mutans.

D cujus omnis vita nihil aliud quam crux perpetua fuit. Proficiebat autem ſic perſeverando in omni virtute, tam erga Deum quam erga proximum, tanto cum zelo & fervore ad Domini obſequium ſalutemque animarum procurandam, ut verbis nequeat explicari, neque credi quantopere deſideraret juvare omnes: quod quidem deſiderium ipſo etiam demonſtrabat opere, quoties & ubicumque id ei poſſibile fuit.

ANNOTATA.

a *Correa, barba capilloque promiſſis atque impexis, veniſſe Principem ait.*

b *Idem divino judicio imputat, quod præfatus Epiſcopus, ſubſecuto deinde tempore, contra eumdem Principem conſpirans cum Duce Viſeenſi, vitam in ciſterna quadam carceris infamis finierit, pro eo quod è clauſtro abſtrahere Chriſti ſponſam tentaverit.*

c *Imo in apertum cruentumque bellum jam diſcordiæ proruperant, licet necdum plenis caſtris pugnatum eſſet. Hæc enim conſultatio ſupponitur habita ante 25 Ianuarii* 1476, *quando novitiatus ſui annum expletura* Joanna *erat; pugna autem ad Taurum oppidum, quo victus Luſitanus eſt, commiſſa primum fuit Kal. Martii. Cauſa belli* E *inter conſobrinos duos (* Alfonſum *ſcilicet Luſitanum, Eleonoræ Arragoniæ filium; &* Ferdinandum, *ex illius fratre Ioanne Arragoniæ Rege progenitum, ac patris in regno ſucceſſorem) talis erat. Obierat anno* 1474 Henricus IV, *Caſtellæ ac Legionis Rex, relinquens ſororem* Iſabellam, *cum jure ſucceſſionis; niſi quod* Joanna *Luſitana*, Alfonſi *ſoror*, Henrico *nupta, notæ incontinentiæ mulier, filiam genuerat item* Joannam: *quæ cum legitime eſſe ex* Henrico *genita prætenderetur, diviſum in factiones eſt regnum; aliis pro* Ferdinando & Iſabella, *aliis pro* Joanna *ſtantibus; cui ut fautores ſui propugnatorem invenirent potentem, avunculum ejus* Alfonſum *advocarunt, pridem viduum; permoveruntque, ut deſponſata ſibi in uxorem nepte, ampliſſima iſtæc regna vendicata ſibi vellet, Luſitaniam filio ſuo relicturus. Sed dum Pontificia diſpenſatio expectatur, virgo manſit* Joanna; *parumque valentibus Francorum pro* Alfonſo *ſuppetiis, coactus is fuit pacem tali conditione cum adverſario componere, ut* Iſabellæ *paterna manerent regna*, Joannæ *daretur optio, velletne Ioanni Luſitaniæ Infanti nubere, aut monaſterium ingredi. Hæc vero, prudenter conſiderans, nova hæc ſponſalia nonniſi perpetui belli ſeminarium futura, maluit S. Claræ inſtitutum amplecti, in Scalabenſi prope Oliſipponem cœnobio, ſpreto quam petito Regno illuſtrior futura.* F

CAPUT VIII.

Geminum matrimonium Ioannæ propoſitum, Principum procorum morte diſturbatum.

GRavia & vehementia fuerunt certamina huic Dominæ ſuſtinenda, ex parte tam Regis patris quam Principis fratris ſui qui poſtea regnavit, inſtantiū ut tandē acquieſceret deſponſari viro, eo quod ex variis regionibus mitterentur ſolennes legationes Regum ac Principum, ejus connubiū expoſcentium: quorum aliqui promiſſis etiam minas jungebant, renuntiandi amicitiæ Luſitanicæ bellumque movendi, ſi poſtulata rejicerētur. Inter hos quoque Rex Romanorum fuit, filius *a* Imperatoris, præ ceteris fortius inſtans, & deſideratum matrimonium utraque via ſolicitans; in cujus tamen votum conſtantiſſima Domina numquam potuit inclinari; uti nec erga Illuſtriſſimum Regem Franciæ, pro quo ipſa etiam fuit vehementiſſime ſolicitata, verbiſque acerbiſſimis à Rege fratre oppugnata. Senſit autem hanc ejus importunitatem tanto gravius Infanta, quanto ille abſolutius denuntiabat, quod non permit-

68 *Inter varios procos Ioannæ.*

a *R. Franciæ importunius obtruditur.*

A mitteret illam diutius manere in isto monasterio, neque Monacham ullam videre vel alloqui: quin etiam exprobrando addebat, quod soror sua existens, tamen quasi proditrix tam sibi erat contraria, neque eum volebat juvare ad quietem Regni pacemque conservandam, quam Rex ille tentabat violare, dum ipsi unus dumtaxat filiolus erat; pax autem posset conservari, si se pateretur inde educi ad justas nuptias cum Rege prædicto, qui eam tantopere desiderabat.

sed cito mortuus nuntiatur.

69 Hæc inter aliaque plurium dierum gravamina, numquam victa bellatrix nostra, ad consuetũ orationis perfugiũ sese recipiebat: cui dum aliquando cum magna in Deo fiducia incumberet, divinitus impelli se sensit, ut Regi fratri renuntiari juberet, in animum tandem induxisse se, siquidem Deo placitum foret, ipseque Rex pro quo postulabatur adhuc esset in vivis, eidem matrimonio consentire. O magnam Dei potentiam! ô amorem & gratiam singularem! semper quidem Dominæ huic cælitus exhibitam, sed specialius in præsenti casu! Post octo enim dies quam sic responderat, adfuit festinus nuntius, affirmans
b mortem prædicti Regis. *b*

Ejusdem nuptias ambiente R. Anglo,

B 70 Simile quid cum Angliæ Rege evenit. Jam longo tempore terra marique cruentum satis bellum in-
c ter Lusitanos & Anglos *c* fuerat: mortuo autem horum Rege qui ipsum suscitaverat, succedens alius,
d ex eadem qua Reges Lusitaniæ linea deductus *d*, & cognoscens eximiam Principis istius famam, ad fratrem ejus Regem Joannem, cujus consanguineum se esse permagni faciebat, direxit legationem; pacem amicitiamq; componendam offerens per sororis nuptias, multaque alia promissa adjungens. His ille auditis nihil dubitavit, quin ea res perquam utilis Regno suo, aut etiam necessaria foret. Misit igitur mandavitque sorori, veniret continuo Alcobatiam, ubi ipse & matertera D. Philippa expectabant: rem enim maximi momenti tractari, pro suo ac Regni totius commodo.

venit illa Alcobatiam

71 Obedivit Joanna haud difficulter, eo quod pro-
e pter pestem *e* quæ oppidum Averiense corripuerat de
f mandato ejusdem Regis jam in Portuensis civitatis *f* monasterium se transtulerat, pro solatio suo habens secum duas ex præcipuis Averiensis monasterii Matribus, magna nobilitate & virtute conspicuas, pro ea quam ad id à Romano Pontifice habebat speciali potestate, inter alias gratias sibi ab eo concessas. Et
C litteræ quidẽ continebant, quod eligere posset duas ex Ordine, quæ secum continuo essent extra clausurã, ad ministrandũ sibi, quemadmodum tantæ Dominæ conveniebat: ipsa vero humilis Christi pedissequa, solum accepit istas duas, videlicet D. Catharinã & D. Claram, ambas de Silva, quarum multam discretionem prudentiamq; experta fuerat sæpius; ut eisdem consiliatricibus & adjutricibus uteretur adversus impugnationes, quas ipsi indies majores atq; majores suscitabat mundus. Ad suum autem servitiũ elegit duas
g suas puellas *g* Albas, quas in sua camera ab infantia educaverat, quarum uni supra fontem baptismalem Paulæ, alteri Augustinæ nomen poni jusserat, pro magna qua erga utrumq; Sanctum tenebatur devotione; item Nigram unam, qua utebatur ad coquinã, ne Sororibus in monasterio crearet molestiam.

cum religioso comitatu,

cui Averii assueverat,

72 Hæ scilicet tres consueverant ei ministrare, in mensa & camera, vestitu atq; culina, quando infirma erat, nec venire poterat ad commune refectorium; in eoque obsequio adstiterunt ipsi usq; ad finem vitæ, quamvis Sorores promptas semper haberet ad quodcumq; congruum ministeriũ, gratiose ac diligenter exhibendum, de mandato Matris Priorissæ Mariæ de Atayde, ejus quæ fuerat filia sanctissimæ Matris ac fundatricis nostræ Beatricis Leitoæ. Ipsa vero Matrẽ Priorissam prænominatam maximo prosequebatur amore & veneratione, non solum quia prognata erat D
ex parentibus sibi quondam familiaribus, sed etiam propter raras ejus virtutes, nec non respectu officii quod gesserat antea, ejus in novitiatu Magistra & *h* h
tunc Priorissa, ita ut absq; illius licentia vix passum unum procedere præsumeret.

Ibi à Rege fratre,

73 Sic comitata Domina *i* Alcobatiam processit, i
ex mandato (sicut jam dictum est) Regis fratris, cui reverenter obediebat, quique ipsam illic cum matertera D. Philippa præstolabatur, interim dum Oratores Regis Angliæ responsum operiebantur Olisipone. Procedebat autem semper Infanta intra lecticam, coopertam panno coloris cærulei subobscuri; & similiter duæ Matres sociæ in aliis duabus lecticis: in quibus etiam se continebant, quando veniebatur ad hospitia, sic ut à nemine possent conspici. Præterea ex mandato Regis, tam societatis quã custodiæ causa, comitabatur Dominam hoc in itinere Episcopus unus, sive Conimbricensis sive Portuensis, cum modico sed bene instructo ornatoque comitatu, quemadmodum ejus statui congruebat. Nutrix quoq; sua & Vestiarii Præfecta, matronæ viduæ & grandævæ,
pro eo quo Dominã complectebantur affectu, numquam recedebant ab ejus latere. E
Proinde, æque ac si fuisset in cubiculo suo & monasterio clausa, observabatur & custodiebatur noctu diuque etiam in hoc itinere, in omnibus quæcumque usus posceret. Mox vero atque accessit Alcobatiam, recepit se intra assignatam sibi cameram, quo introibat nemo præter Regem & D. Philippam ejus materteram.

publici boni prætextu rogata nubere,

74 Rex autem continuo indicavit Sorori causam, propter quã illuc ipsam advocaverat; quam poterat efficacissimis verbis obtestans & orans, ut ne recusaret matrimonium, adeo necessarium, & ex quo tanta utilitas utriusq; Regni processura foret, ad Dei gloriam; addens etiã alias plurimas rationes, quibus sperabat flecti posse generosum ac firmum in proposito animum invictæ Christi sponsæ. Hæsit ad hujusmodi propositionem attonita Domina, utpote cui de legatione ejusque causã nihil eatenus innotuerat: cumque multa essent utrimque dicta, abiit tandem Rex, & remansit cum sola nepte D. Philippa, multis modis urgens, ut in conditionem tam honestam atque utilem consentiret. Verum frustra omnia: quia pulsabantur aures surdæ ad talia. Denique cum jam vesper incubuisset & matertera recessisset, reducta
in suum secretum conclave D. Infanta, multum anxia & spiritu contribulata, propter vehementes insultus, quos cœperat denuo sustinere nuptiarum contrahendarum gratia; sumpsit continuo calamum, scribens Matri Priorissæ prænominatæ Mariæ de Atayde ceterisque Matribus ac Sororibus, enixeque obsecrans ut sibi in hisce angustiis constitutæ porrigerent auxiliaria precum suarum suffragia, quibus maxime indigebat, extra monasterium deprehensa. F

nec rationibus ejus, nec minis flectitur.

75 Postera die regressus Rex cœpit iterum rogare Sororem, multo etiam quam ante instantius, proponens ei, quod nullos habebat fratres aut filios, præter unicum, eumque adhuc parvulum, absq; ulteriori spe liberorum procreandorũ, eo quod Regina per quamdam infirmitatem sterilis facta esset. Orabat igitur, ne vitam suam, pluribus jam proditionibus impetitam, contemneret atque tantis periculis expositam relinqueret; multumque in hujusmodi suasionibus, quas minutim recitare longum foret, absumpsit temporis. Videns autem nullis omnino rationibus flecti Infantam, cœpit indignari ac voce furibunda comminari, quod Habitum ei esset detracturus per vim, jussurusq; auferri eam ac tradi sponso; quin & improperans dicebat, non minus ipsam adversari sibi quam quos patiebatur proditores. Eãdem cum indignatione conversus ad duas Religiosas, quæ D. Infantam

tam

tam fuerant ex monasterio secutæ, mandavit reverterentur unde venerant: iisque imputans quod Sororem non haberet suæ voluntati obsequentem, vetuit amplius pedem inferre in cubiculum ubi illa esset, ipsam ve alloqui.

atque ad orationem recurrens,

76 Affligebant hæc supra quam dici potest mansuetissimam Agni cælestis sponsam: quæ in suum reducta conclave, orationibus, jejuniis atque flagellis emaciabat semetipsam coram Deo, à quo solo victoriam expectabat in hoc tam atroci conflictu: & quamvis omni humano destituta solatio atque auxilio, remotis prædictis Matribus, amicis ac sociabus, quæ unicum suum gaudium erant; sola tamen cum solo suo Sponso agens, firmam in eo servabat fiduciam, quod is, cujus amore elegerat corpus incontaminatum servare, ipsam non destitueret ope sua. Transactis in hunc modum diebus aliquot, quibus eam nunc Rex, nunc matertera oppugnabant; insuperabilis virgo ac generosa bellatrix, imo plus quam Martyr, quanto vehementius sese impeti sentiebat, tanto fortius conjungebatur Deo, impensiusque ab eodem roborabatur.

divinitus intelligit proci mortẽ.

77 Cumque is nollet diutius fidelem suam famulam eo nomine affligi, quod sibi decreverat uni servire, ipsaque in oratione prostrata multas funderet lacrymas; subito eamdem levi somno consopitam velut extra se rapuit: quæ vidit coram se positum, formosum splendidumq; adolescentem, atque hilari facie dicentem audivit: Ne timeas neque contristeris: sed certa esto, mortuum esse etiam istum. Ad hæc verba expergiscens discreta illa Domina, sensit cordi suo infundi prægrandem insolitamque lætitiã: unde nihil ambigens quin ea ad se essent directa cælitus, iisque fidem indubiam habens, dedit laudem Deo, totamque istam noctem gratiis eidem agendis impendit. Adfuit rursum die postero Rex, multum commotus animo, quod ipsa, jurata Regni Princeps, tot jam diebus differret suis obedire mandatis, neque se fineret abduci à sua mente tot tantique momenti rationibus, quas ipse ejusque matertera congesserant, ad illi suadendum, quod publicæ saluti tantopere conducere opinabantur.

quam Regi indicat.

78 Talia cum iterum iterumque repeteret, prædicta Domina, fiduciæ divinæ plena, humiliter respondit: Domine, constat mihi, eum pro quo tantopere satagis non superesse amplius in vivis, sed ab hoc ad alium mundum transivisse; quapropter hancmihi gratiam præstes, ut si in hoc veracem me experiaris, quemadmodum etiam alias expertus es, nec in hoc casu credas velle decipere, desinas mihi esse molestus, atque in vanum laborare. Stetit ad verba, prolata tam fidenter & velut ex certa scientia, attonitus Rex; nec ultra quid addidit, sed recessit cogitabundus in hospitium suum. Post dies autem sex appulit nuntius à legatis, significans advenisse navim ex Anglia, quæ inde ante quindecim dies discesserat, cum jam biduum transiisset à sepultura Regis. Quibus auditis impletus est Rex partim tristitia, propter consanguinei Regis mortem; partim admiratione, quod eam Soror sua tam certo affirmasset, quando adhuc nemo in regno Lusitaniæ scire ipsam poterat. Tum vero mentem sibi prorsus immutatam sentiens, credidit, ut erat prudens atque Catholicus, magno Dei omnipotentis mysterio imputandum casum. Postquam autem triduum reclusus egisset super mortuo, progressus ad visitandam Infantam, & ab ea, quasi omnium præteritorum oblita, dissimulanteque molestias quas ipse & matertera sua eidem creaverant, comiter amanterque exceptus, aliis in sermonibus fraternæque dilectionis testimoniis, horam non modicam transegit.

Eâdem certis nuntiis confirmatâ,

Rex mentẽ mutat,

79 Tum vero eumdem D. Infanta oravit, ut ne sibi amplius mentionem matrimonii alicujus cum homine quocumque mortali faceret, toties jam expertus, firmiter animo fixum decretumque id stare, quamvis nuptiæ cum aliquo offerrentur qui esset totius mundi Imperator. Ceterum certo sciret Majestas sua, quod quicumque Reges Principesque mediis tam violentis importunisque conarentur ipsam sibi associare, eos Deus cito esset sublaturus è vivis; aut saltem ipsimet vitam finiret, id quod maxime cupiebat, desiderio æstuans abeundi ad eum Regem, qui sine fine vivit & regnat. Rex autẽ frater benigne respondit, promisitque, quod numquã, nisi extrema necessitate coactus, tale quid tentaret: faceret ipsa quod sibi coram Deo melius videretur, itáque eidem vale fecit magna cum humanitate. Et ille quidem statim Olisipponem revertit, dimissurus legatos Anglos: Infanta vero regressa est ad hoc Averiense Jesu monasterium, ubi omnis ejus requies erat, receptaque fuit cum maximo gaudio à Matre Priorissa totoq; Conventu. Reduxit autẽ secum duas illas religiosissimas Matres, quas habuerat viæ comites, semperque habebat secum, tam intra monasterium quã duabus vicibus, quibus eo coacta fuit egredi, partim ex mandato Regis, partim ad preces Priorissæ & Prælatorum sui Ordinis, cupientium parcitũ ejus vitæ, quæ tantum in commune prodesse universis poterat, donec de ea Deus disponeret aliter.

& sororem remittit Averium.

ANNOTATA.

a Maximilianus *natus anno* 1459, *adeoque septem annis junior quam* Joanna, *primam uxorem Mariam, Caroli Burgundi filiam & heredem duxit anno* 1478, *anno autem* 1486 *coronatus fuit Romanorum Rex; adeoque per prolepsim ita hic appellatur. Possumus autem credere, matrimonium* Joannæ *ab eo petitum fuisse, antequam habitum religiosum illa susciperet an.* 1475.

b *Ipsum* Ludovicum XI, *non ejus filium* Carolum VIII, *hic debere intelligi jam supra in Comm. prævio probatum est: ille autem obiit an.* 1483, 3 *Augusti.*

c *Defectu scriptorum coævorum nihil de hisce inter Anglos & Lusitanos bellis scitur; sed facile est divinare, quod ea exarserint occasione* Henrici VI, *cum principe filio extincti ab* Eduardo V; *hinc enim nascebatur jus Lusitanis Regibus, Ducatus Lancastriæ titulum sibi vendicandi, imo & ipsum regnum Angliæ, tamquam sanguine propinquioribus quam* Eduardus *erat, quatuor gradibus distans ab* Eduardo IV; *cum* Joannes *Lusitanus aviam habuisset Philippam sororem* Henrici IV *Angliæ Regis, &* Eduardi IV *neptem, filiam Blancæ Lancastriæ.*

d *Iam diximus hunc fuisse* Richardum III, *prædicti Eduardi fratrem, qui licet Lancastrii non fuerint, ad Regiã tamen stirpem (ut jam dixi) pertinebant, à qua* Henricus VII *Ricamontensis Comes, contra Richardum vocatus ad regnum capescendum, omnino erat extraneus; nisi quod aviam haberet Catharinam Francicam, Henrico V primis nuptiis junctam; adeoque haberet patrem, uterinum fratrem Henrici VI, ab Eduardo occisi; ac denique quod pugnare videretur, non sibi, sed Eduardi defuncti unicæ post mortem filiorum heredi Elisabethæ, quam & uxorem accepit, præmium victoriæ relatæ de Richardo invasore, & perfido pupillorum nepotum sibi commissorum extinctore.*

e *Pestem hanc Vasconcellus refert ad annum* 1479, *quando Infantam comitata Priorissa Beatrix, Abrantii in Transtagana provincia obiit anno* 1480: *sed alteram anni* 1485 *indicari, probat obitus Richardi, ad hunc annum certo pertinens: neque necesse est ab hac diversam dicere illam, cujus causa Conimbricæ exstiterat, quando inde rediens venenum hausit, quod denique ei mortem attulit. Recte enim Correa rem ita concipit, ut à Portuensi urbe, quo se receperat* Joanna *evocata Alcobatiam, cum interim pestilentia nihil remitteret Averii, vetita fuerit eo immediate regredi; sed Conimbricæ coacta subsistere, quoad illa cessasset.*

A f *Rodericus d' Acunia, in libro quem de suis decessoribus Episcopus Portuensibus edidit, parte 2 cap. 19 agit de monasterio Dominicanarum Virginum, sub an. 1383 ea in urbe fundato, & vulgo dicto* Corpus Domini.

g *Sic nemque advecta ex Africa mancipia distinguebantur à colore, qui Mauris fere* albus, *Guineensibus & Æthiopibus* niger *est.*

h *Hinc intelligitur jam tunc defunctam fuisse, non solum Fundatricem Aveirensis monasterii* Beatricem, *sed ipsam etiam, quæ illi in Prioratu successit* Eleonoram.

i Alcobatia *Ordinis Cisterciensis Regium monasterium, sub medium seculi* XII *fundatum ab Alfonso I, de quo multa vide apud Franciscum Brandanū p. 3 cap. 32 & seqq. & apud Iongelinum lib. 6 de Abbatiis sui Ordinis pag. 29. Est autem haud procul à mari sita, in Diœcesi Leriensi sub Archiepiscopo Olisipponensi, & plus quam 30 leucis distat ab Urbe Portuensi, unde veniendum Ioannæ erat.*

CAPUT IX.

Suscepta nepotis pueri educatio; venenum Dei causam agentis præbitum: virtutes variæ.

B

80 *Mortem patris Alfonsi,*

PLacuerat divinæ bonitati Christianissimi Regis Alfonsi Quinti, qui pater Dominæ Infantæ erat, labores eximios, grandibus infirmitatibus permixtos, beato fine terminare; eumque ad gloriam cælestem transferre per febres vehementes, quæ virum jam grandævum deduxerunt ad extrema. Quod ille sentiens, dedit benedictionem filio suo, Principi atque mox Regi Joanni, duobusque nepotibus, alteri legitimo ex D. Eleonora Regina, alteri naturali. Et hic quidem, ipso quo Rex moriturus decumbebat tempore, natus erat. Allato autem ad se de nato infante nuntio, cum benedictionis verba pronuntiare nulla posset, elevatâ manu conatus est ei bene precari, tamquam filio filii sui, qui jam ab aliquot annis nullos ex uxore liberos sustulerat, quod ei causa fuit committendi hanc culpam, in quam tamen deinceps quoad regnavit nunquam scitur relapsus esse. Obiit supradictus Rex Alfonsus in oppido suo *a* Cintra, (in quo & natus fuerat) sub vesperam, die vigesima octava Augusti, anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo primo, in festo S. Augustini: cui speciali devotione afficiebatur filia Infanta, quæ ipsum ut patrem suum dolore naturali sincere luxit, non tamen cum demonstrationibus istis externis, quibus tali in casu assueverunt homines seculares, utpote quæ penitus aversabatur vanitatem omnem. Mandaverat autem, ut statim atque adveniret certus nuntius paternæ mortis, siquidem hora esset sacrificio Missæ idonea, Sorores, in quibus plus fiduciæ habebat, continuo curarent unam dicendam de Requiem, quo signo monita illa sciret, se non habere amplius patrem aut dominum supra terram: quod ita etiam factum est.

a *defuncti an. 1481, 28 Aug.*

C *religiose excipit Ioanna,*

81 Postquam Rex Joannes, frater Dominæ nostræ, intellexit natum sibi esse filium nothum, quem D. Georgium appellari voluit; propter varias & magnas rationes hic minime referendas, & ad evitanda quædam incommoda, congruum, imo necessarium judicavit, clam accersere Patrem quemdam grandævum, tunc Ordinis Prædicatorii Provincialem, patrisque defuncti ac suum etiam Confessarium; eumque credentialibus litteris instructū mittere ad sororem suam Infantam, obnixe rogaturum, ut hunc suum filium educandum susciperet in monasterio, ad quod missurus etiam erat peculiare rescriptum à summo *c* Pontifice & Ordinis *d* Magistro. Præhabito enim maturo consilio judicabatur, fore ex divino servitio, & citra loci ipsius notabile præjudicium, si in domo obedientiæ educaretur filius Regis à D. Infanta amita sua; quam ad hoc inclinare deberet etiam respectus iste, quod videretur, Deo sic ordinante, natus puer, quem ipsa ut filium & heredem suum elevaret in spem successionis regiæ; siquidem Regem legitimus forsitan heres deficeret, qui unicus dumtaxat ei erat, isque exiguæ adhuc ætatis. Suscepit illum Domina Princeps, ut debuit, prompta animi voluntate, menses dumtaxat tres natum, anno millesimo quadringentesimo octogesimo primo, quodam sabbato, in festo S. Claræ. Illatus est autem in hoc Jesu Christi monasterium, educandus ut proprius in ædes Dominæ Infantæ, cum sola sua nutrice, hujus ipsius oppidi inquilina, quæ lactaret illum. Ne porro res ea turbationis aliquid vel molestiæ crearet Sororibus, præsertim Rotariæ; supra locum ubi erat Rota monasterii, mandavit Domina fieri duas ædiculas, unam interiorem, exteriorem alteram: intra quas etiam curavit rotulam fieri, præficiens ei unam ex duabus, quas secum semper habebat Matribus Religiosis; eaque velut Rotaria utebatur ad quascumque occurrentes necessitates. Ibidem etiam ordinavit collocandam craticulam ferream, cum suis ferramentis, portula atque clavi; quam clavem ipsa penes se gestabat, & per dictam craticulam alloquebatur Patres Religiosos, seque conspiciendam præbebat Nutrici & Cubiculariæ olim suæ, jam plane vetulis, & quæ numquam ab illa quoad vixit longius abierunt, sed manebant extra monasteriū in oppido. Ne porro ipsius infantis causa, rerumque ad ejus sustentationem pertinentium, ulla ratione inquietarentur Priorissa, Procuratrix, aut Sorores aliæ; visum fuit prædictæ Dominæ, de consilio Prælatorum aliarumque gravium personarum desuper auditarum, opus esse œconomo aliisque ministris, qui deforis curarent omnia, ipsi infanti necessaria & congrua filio Regis, qui eum ut talem volebat haberi: nec tamen illa propterea quidquam immutavit quoad modum sibi consuetum vivendi.

b *& natum fratri Regi filium,*

c
d

D *suscipit educandum ut proprium*

consulit quieti monasterii,

E *ne quidquā pueri causa turbetur:*

82 Prælatæ suæ obediebat in omnibus, & vestes viles ac resartas è communi accipiebat vestiario, velut omnium minima. Ad Chorum noctu diuq; ventitabat, non solum festivis diebus, sed etiam aliis, quoties id sua valetudo, semper debilis, aliaque negotia urgentiora patiebantur. In iis quæ ordinis & obedientiæ erant, conabatur semper se conformare Sororibus, cunctisq; bono exemplo prælucere ad omnem virtutem: sed imprimis eminebat in ea caritas, humilitati juncta: quas ita habebat exercitatas & familiares, ut in omni ejus actione notarentur. Magna cum solicitudine visitabat infirmas & ægras Sorores, sumens sibi quotidie certū spatium temporis ad infirmariam adeundam, in qua jacentes consolabatur amice & suaviter, non magis verbis quam operibus, quandocumque & quomodocumq; ea exigeret major minorve necessitas cujusque: neque notari unquam poterat fastidium aliquod capere vel irasci, quantumcumq; molestas subinde pateretur aliquas. Placuit etiam Regi Joanni, Dominæ hujus fratri, de consensu Primatum & Consiliariorum suorum, ut hoc Averiense oppidum, in quo ipsa jugiter commorabatur, ad jus ipsius cum omnibus reditibus pertineret *e*: quod ipsa consensit acceptare, non pro desiderio alicujus dominii vel proprietatis, sed ratione infantis quem educabat, & famulorum ejus: oblatam tamen cum proprietate jurisdictionem suscipere omnino recusavit.

magna virtutis exempla dat:

F

acceptat dominium Averiensis oppidi.

e

83 Postquā vero nepotem suum sic recepisset alendum, tamquam proprium; ipsa, quæ toties rogata fuerat nubendo providere ne Regnum destitueretur herede, visa est sibi in eodem habere quem daret, quando id necesse foret; adeoque credidit, nihil jam posse

Virginitatis perpetuæ votum nuncupat:

A posse obesse, quominus se ipsam offerret Deo, hostiam puram ac beneplacentem. Itaque in festo S. Catharinæ Virginis & Martyris, cui singularius afficiebatur, post sumptam cum Sororibus Communionem sacram, sicut consueverat, ad chorum se contulit; ibique ante altare persolutis solitis orationibus, cum magna devotione & lacrymis, se conjecit in terram; atque in puritate cordis & in odorem suavitatis, obtulit Deo sacrificium acceptabile, coram venerabili Sacramento, totaque cælesti hierarchia; perpetuæ & intemerabilis castitatis voto indissolubili se adstringens Regi æterno ac Domino suo, cui jam inde à primis pueritiæ annis toto cordis affectu desideraverat servire, in statu virginali. Hoc voto tam solenniter nuncupato, erexit se in genua; longoque temporis spatio perseveravit, orans, ut qui animum sibi fecerat ad inchoandum, daret etiam gratiam ad perseverandum in ejusmodi proposito, usque ad finem vitæ suæ. *f* Exinde perrexit hæc Dei Sponsa vitam sanctissimam ducere, plenamque humilitatis & caritatis erga Deum & proximum, virtutibus omnibus ornata & cumulata: adeo ut multis B etiam vicibus, pro salvandis animabus, quas noverat constitutas in peccato atque periculo perditionis æternæ, crudeliter seipsam flagellaret; funderetq; tam copiosas lacrymas, ac si suas ipsa culpas planxisset; adeo ut cum Apostolo dicere posset; *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* sicut frequenter sumus expertæ nos, quæ cum ipsa versabamur & vivebamus.

f studet saluti animarum,

84 Erat sane purissimæ conscientiæ, & minimas etiam culpas æstimans gravissimas, crebra eas expiabat Confessione, quot mensibus ad Dominici corporis Communionem accedens una cum Religiosis ceteris, cum quibus omnis sua oblectatio erat; nec aliis Confessariis utens quam qui reliquis erant assignati: nec pati poterat ut absque susceptione duorum istorum Sacramentorum mensis quispiam elaberetur. Ad illa autem se præparabat diligentissime, per largas orationes diuturnumque silentium; similique cum devotione accedebat identidem ad salutandum atque adorandum ipsum venerabile Sacramentum. Porro ne quid memoria elaberetur, quod displicuisse Sponso suo credebat; solebat penes se gestare sacculum ex nigra lana, in quo erat foliculum chartæ cum stylo plumbeo, eoque describebat quidquid sibi forte dicto factoque elabebatur minus sanctum, quantumvis exile; & eam chartã, noctu reducta in suam cellulam, relegens; atque examinans C quid unicuique puncto subesset delicti, in alteram chartam id transcribebat; ac deniq; ante proximam Confessionem cuncta in ordinem redigebat. Multis & quibuscumque poterat modis laborabat, ut quam plurimas animas adduceret in viam salutis æternæ, cujuscumq; illæ status & conditionis essent; ac præsertim personas ecclesiasticas & religiosas, si quas cognoverat male vivere. Etenim primo quidem benignitatem blandam experiebatur, deinde perquam severam se eis monstrabat, & quasi ab iis alienã; quod si apparebat peccatores esse in malo obduratos, impediebat quidquid habebat potestatis ad eos impediendos, ne pergerent malo esse exemplo.

& puritati conscientiæ propriæ,

peccatisque impediendis,

85 Quapropter, atque ex puro zelo exstirpandi peccata, præsertim Clericorum atque mulierum impudicarum, mortem denique ipsamet incurrit, secundum judicium relationemque quorumdam fide dignissimorum testium, post obitum ejus certissimo affirmantium, ipsam ei illatam à quadam persona, manifeste vivente in mortali peccato; quam pluries dicta Domina admonuerat frustra, salutares ejus adhortationes contemnentẽ ac irridentem. Cũ enim ejusmodi prostitutas, adhibito etiam justitiæ rigore, per vim curasset abstrahendas à locis in quibus commorabantur; D intellectum haud obscuris indiciis fuit, ipsas decrevisse ei venenum præbere. Cum ergo quadam vice vehementer æstuans, sub horam sextã petiisset sibi potum dari, in quodã loco ubi mali quidpiam timendum sibi esse non cogitabat: mox atque cyathum aquæ hausit, sensit omnia viscera sua commoveri: totaque sequenti nocte, præter solitum inquieta, non cessavit gravia symptomata pati, cum continuo vomitu omniumque humorum commotione vehementissima: & observatum à multis est, quod ex illa hora cœpit continuo male habere, & stomacho penitus debilitari. Contigit autem istud ei, quando ad mandatum Regis coacta fuit ex hoc Jesu monasterio egredi, una cum nepotulo suo, propter pestilentiam, quæ per oppidum Averiense se diffuderat; eodemque regrediebatur Conimbrica quo se ad S. Claræ monasteriũ receperat, cum prædicto nepote totaque ejus familia, comitantibus ipsam duabus quibus assueverat Religiosis. Cum vero primum ei licuit regredi, nihil morata, huc cum iisdem omnibus festinavit, ubi habebat omne solatium suum. Tunc cum Matre Priorissa omnibusq; Sororibus consîdens, in loco quem hodie Laboris nominamus, convertit se ad Matrem Claram de Silva, eique cum gravi suspirio dixit: *Clara, hæc requies mea in seculum seculi.* Ita nos omnes præsentes audivimus, ac brevi *g* completum propheticum istud illius Sanctæ verbum etiam vidimus; ea ipsa in domo atque loco animam suam reddente illa quemadmodum mox ex ordine narrabitur.

quapropter à prostitutis veneno potata,

exinde se morituram prædicit.

g

86 Post prædictum ad hoc monasterium regressum, cœpit Domina contentiori fervore incumbere in studium absolutæ perfectionis; itaque se gerere in exercitiis omnibus spiritualibus, ipsique etiam temporalibus curis, ut facile appareret, divinitus certificatam de die & hora obitus sui. Quamvis enim ægra corpore, confortabatur tamen spiritu; & amplius solito indulgebat externis pœnitentiis, vigiliis, lacrymis, & orationibus: in quibus cum plerumq; haberet faciem applicatam terræ, contigit eamdẽ prorsus obscurari, & formosissimos antea oculos ardore lacrymarum quasi exuri ac pulvere impleri. Habebat in capella suo ordinatos Sacellanos, qui, prout sua ferebat devotio, continuo coram illa sacrificabant; non ad fastum aut pompam, sed ad Dei servitium, & quia magnum ex hoc percipiebat solatium. Capellam autem illam suam habebat ornatam tapetibus pretiosis multaque argentea supellectile: sed omnia erant in potestate Sacristanæ, quæ iisdem utebatur, tamquam propriis monasterii, in ecclesia atque ad Missas Conventuales, in omnibus festivitatibus. F Capellani quoq; illi sæpe juvabant Patres nostros, aut supplebant eorum vices in cantandis legendisve Missis pro Conventu: quibus ipsa continuo assistebat cum ceteris Sororibus, humiliter inter Novitias consistens, accurateque observans ceremonias omnes, inclinando sese aut osculando librum: quem magno cum affectu teneritudinis internæ stringebat manibus, ubique agens velut omnium minima.

Ægra nihil de rigore vitæ remittit,

& se suaq; omnia impendit monasterio:

87 Curabat ut Clericos Capellæ ministros non nisi exemplares castosque haberet; quod si eorum aliquos minus honeste vivere comperisset, statim dimittebat ab obsequio suo, aliosque in eorum locum suscipiebat; similiterq; faciebat cum pueris ejusdem suę Capellę. Solicite conquirebat libros sermonarios, tam Latina quam vulgari lingua, quos excellentior doctrina commendabat, eorumque numerum magnum emi fecerat: magis tamen delectabatur Latinis, quos satis commode intelligebat omnes, iisque legendis, singulari cum gustu & dulcedine spiritus, tantum impendebat temporis, quantum à consuetis sibi orationibus aliisque exercitiis superabat. Plurimum etiam delectabatur audiendo Sorores

invigilat suorum disciplinæ,

A Sorores legentes supra mensam;qua sublata, solebat easdem interrogare, quid ex lectione maxime unicuique arrisisset; earumque responsa laudans sigillatim,inflammabat illas, itáque attentiores faciebat universas, cum scirent à prædicta Domina exigendam auditarum rerum rationém. Similiter faciebat de concionibus in monasterio habitis, & vehementer recreabatur audiendo punctum quod unaquæque sibi retinuerat.

Sororum spiritui fovendo,

78 Maximæ efficaciæ manifestæque erant ejus orationes & lacrymæ, quemadmodum frequentius contigit rebus ipsis nos experiri,in aliquibus Mauris utriusque sexus,valde obstinatis in sua perfidia:quos suis adhortationibus adduxit ad fidem Christianam; ac deinde, non velut servos suos, sed veluti Ecclesiæ libertos habuit, gratiose & amanter. Ferre autem non poterat ista vere humilis Christi famula,ut alicui personæ, sive magnæ sive parvæ ætatis ea esset, quæ sancti Baptismatis aquis tincta erat, fieret contumelia aliqua; quod si quam earum forte audiebat compellari Canem, gravissime redarguebat, dicens; Ecclesiæ filios, eodemque Christi sanguine redemptos,non esse inhonorandos. Nemo crederet, nisi qui viderit, excellentiam virtutum ac vitæ ejus; B quapropter excusare cogor insufficientiam meam,finioque dicendo, quod hujusmodi perfectissimam vitam duxerit usque ad annum trigesimum octavum suæ ætatis, semper proficiens in virtutibus, præsertim in caritate erga Deum & proximos, ac desiderio omnes salvandi. Hinc fiebat, ut aliena peccata malamque vitam videns vel audiens, non secus iis affligeretur, quam si sua illa fuissent. Crebrisque disciplinis ad sanguinem usque in corpus suum sæviens, divinam eis conabatur impetrare misericordiam, multas vigilias, & orationes multas pro iisdem assumens, prout ipsæ quæ vidimus, Deo teste,affirmamus.

Maurorũ mancipiorum conversioni,

& expiandis peccatis alienis.

ANNOTATA.

a Cintra *seu* Sintra, *amœnum oppidum, haud longe ab ostio Tagi, & leucis circiter* 5 *ab Olisipone, promontorio vicino nomen faciens.*

b *Ab hoc* D.Georgio *Duces Averienses & Novarum-turrium genus ducunt, simul cum cognomine Lancastrii. Mater ei fuisse dicitur* Anna de Mendoza. *Ipse,ex Beatrice de Melo conjuge, multam posteritatem reliquit; fuitque tam carus semper Regi patri, ut mortuo postea filio* C *unico Alfonso,heredem optaverit: quod cum Proceribus Reginæque non probaretur, patrueli suo* Emanueli, *si is absque liberis decederet, substitui eum voluit.*

c Sixtus IV *hic fuit,usque ad an.*1484 *superstes.*

d Salvus Cassetta, *idem qui, jussu Pontificis prædicti, corpus B. Alberti Magni Coloniæ elevavit, fueratq; hoc ipso anno* 1481 *mense Iunio electus Ordinis Generalis* 32.

e *Hæc si legisset Marchesius, donationis hujusmodi auctorem non fecisset patrem Ioannæ* Alfonsum: *libenter autem crediderim, ejusdem Ioannis commendatione factum, ut, Infanta moriente,* Georgius *acciperet oppidum ipsum cum titulo Ducis, quod deinde ratum etiam Rex Emanuel habuit; juvenem benigne complexus, eique se patrem fore pollicitus: uti & fuit, conferens ei titulum Ducis Conimbricæ, eumque creans magistrum duorum militarium Ordinum S.Iacobi atque Avisii.*

f *Crediderim hoc votum primo nuncupatum, cum ab ultimo Alcobatiæ certamine revertit Ioanna an.*1185;*cumque jam quadrimus esset nepotulus, ac talis ut diu victurus speraretur.*

g *Difficile est certo definire, quàm brevi, dum nescitur quamdiu Conimbricæ Infanta substiterit: verosimile est tamen,transacto autumno,una cum caloribus cessasse mortalitatem;adeoque Averium ipsam revertisse anno* 1486;*ibiq; inconstanti porro valetudine annis quatuor usam, quoad* D *extremum in morbum incidit an.* 1489.

CAPUT X.

Revelationes de proxima morte Ioannæ: Morbi initia & progressus usque ad Hebdomadam sanctam.

ADvenerat interim tempus, quo decreverat 89
Altissimus finem dare laboribus & vitæ temporali hujus famulæ suæ;qui etiam dignatus est id ipsum, variis personis devotis revelare specialibus indiciis,ex quibus solum tres nominabo, causa vitandæ prolixitatis, fastidium parituræ iis, quibus,tamquam minus divotis minusque amantibus, minus etiam talia saperent; propterea quod virtuosam istam Dominam numquam viderunt, neque propria experientia cognoverunt ejus vitam & opera,cum ferventissimo erga Deum amore,quibus merebatur, ut idem ille Dominus, cui semper servivit, ipsam decoraret etiam in morte atque post illam singularibus gratiis & privilegiis. Anno Domini MCCCCLXXXXIX mense Novembri, admodum virtuosa mater Priorissa hujus monasterii, Maria E de Atayde,cum nocte quadam jaceret in lecto, nec plane sopita nec integre experrecta; visa est sibi videre in choro prædictam Dominam, vultu ac vestibus splendentissimam, multisque gemmis & monilibus coopertam, ac recitantem ex Martyrologio unius alicujus diei Sanctos, clara ac distincta voce: huic autem respondens ab altari majori vox alia grandior, cujus non apparebat auctor, pronuntiabat unicum verbum, Mors: itáque clausus est liber,nec scire Priorissa potuit,quis locus lectus fuisset,& disparuit ex oculis visio. Ipsa vero multum admirata tam insolitam rem, & cum Infanta deinde agens, inter colloquia spiritualia eo dilapsa est, ut quid vidisset enarraret. Ad quod illa, ut erat sapiens atque discreta, & eorum qui ipsam frequentabant judicio notum habebat diem sui exitus ab hac vita, nihil omnino turbata, placido gestu vultuque subridenti dixit: Mitte ista, Mater,quia moriar ego:& vox illa aliud non significat, quam ut ad iter æternitatis me comparem.

Priorissæ somnium,

Infanta explicat de morte sua.

90 Alterum est,quod una ex senioribus & primis hujus monasterii Religiosis,virtutis & observantiæ singularis, secundum suorum Confessariorum testimonium, ac multum dedita orationi, nomine Violanta Ruyz, mense Decembri ejusdem anni, nocto post Matutinas pro more suo in oratione pervigilans, levi somno subito fuit correpta; sub F quo semisopita, vidit in ædibus, in quibus prædicta Domina obiit, collectum universum Conventum Sororum, quæ funeris exequias apparabant: nec tamen illa videbat, cui: sed intuebatur lectum coopertum pulcherrimis ac pretiosissimis stragulis, quibus etiam intextæ erant margaritæ plurimæ mireque splendentes. Lectus etiam atque cubiculum totum plenum erat variæ conditionis personis, multo lumine splendentibus, parique vestium pretiosarum decore adornatis, quæ magnam præseferentes lætitiam, suavissime canebant ludebantque instrumentis. Vidit etiam eadem Religiosa, in ipso lecto jacentem Dominam Infantam, reclinatam in latus; eoque intrantem formosum quemdam juvenem, qui monebat Religiosas ibi existentes,ut egrederentur inde omnes, & locum facerent undecim millibus Virginum, una cum multo aliorum Sanctorum comitatu venientium pro Domina Infanta, deducenda ad nuptias Regis æterni. Itaque egressæ omnes Sorores, ipsaque cui hæc osten-

alteri repræsentantur Sancti, præsentes eidem morienti.

A ostendebantur cum illis, non poterant quidem videre quæ intus agebantur, audiebant tamen cælestem vocum instrumentorumque harmoniam: affirmabat autem prænominata Religiosa ac fide dignissima, multos etiam post dies ita se affectam mansisse, ac si musica illa suavissima continuo corporeis suis auribus insonaret, quemadmodum revera audire eam videbatur; idque cum tanto animi sui solatio, quale numquam in vita expertam se meminerat.

Eodem traditur eclipsis lunæ 8 Decembris.

91 Eodem mense, in oppositione Lunæ, eclipsis contigit; & Astrologi omnes intra atque extra Regnum, antequam fieret ipsa eclipsis, affirmaverant ea præsignificandam mortem alicujus magnæ Principis hujus Regni. Nec vana fuit divinatio: defectus enim lunaris, sane magnus, & qui tres circiter horas duravit, accidit octava Decembris, secunda post mediam noctem hora; & nocte post sequente infirmari cœpit Domina Infanta, non sine symptomatis gravibus. Infirmitas exinde semper incrementum cepit, nihil unquam remittens, quoad tandem illa mense Majo obiit.

Proximo Januarii videt alia parari sepulcrum,

92 Aliud signum, quo eamdem mortem Deus revelavit, quatuor mensibus prius quam accideret, oblatum est alteri cuidam Religiosæ hujus loci, ipsi
B Dominæ perquam familiari, mulieri plurimum simplici & pœnitentiæ silentioque addictæ; quæ licet nesciret litteras, vehementer tamen solicita erat pro utilitatibus & profectu monasterii, quod ipsa inter primas olim erat ingressa. Continuo autem labori instans in bonum Communitatis, nihilo segnius se impendebat devotæ orationi, non sine lacrymis faciendæ; signis interim & operibus probans se vere filiā esse obedientiæ, & caritatis amorisq; plenā erga Deum ac proximum. Hæc cum esset in choro inferiori, juxta scalas per quas itur ad chorum superiorem, in festo Purificatæ Virginis; cumque festi Vesperis devote intenderet, nusquam mente distracta & bene vigilans, sed perquam attenta ad id quod recitabat audiebatque; visa est sibi, veluti oculis corporeis, videre in medio choro cadaver & foveā apertam, eodem loco eademque magnitudine, quibus postea fuit compositū sepulcrū Infantę, cui illata illa est duodecimo die Maji proxime sequentis: & tamen ipsa Domina necdum alicui indicaverat, quo loco vellet sepeliri post mortem. Ad hujusmodi visionem timore magno correpta Religiosa prædicta, inclinavit se ad terram, facto Crucis signo: deinde
C caput elevans, ac Deiparam invocans, devotis cum lacrymis salutationem Angelicam recitavit: rursumque oculos in eumdem locum convertens, idemque tertio faciens, totidem vicibus idem quod prima conspexit. Duravit autem ea visio per totum illud tempus, quo cantabatur à Sororibus Hymnus; *Ave maris stella*. Unde non parum turbata, surrexit; ivitque versus locum, ubi foveam & cadaver vidisse se credebat, sed nihil ejusmodi repetit. Tacuit autem, ut erat prudens atque discreta, & intra se solam considerabat, quid eo signo portenderetur. Cum vero ipsomet loco fieri vidit tumbam D. Infantæ, non potuit amplius dubitare, quin ejus mortem sibi voluerit Deus manifestare, prout paucis deinde aliis religiosis, in spiritu humilitatis & cum timore narravit. Pluribus etiam aliis modis ac signis præmonstravit Deus vicinam dilectæ suæ sponsæ mortem, variis magnæq; virtutis ac fidei personis, quibus tamē referendis causa brevitatis censeo abstinendum.

Ipso quo deinde Princeps sepulta est loco.

Illa infirmata 9 Decembr.

93 Infirmata est Domina nostra Infanta Joanna, post mediam noctem, die nono Decembris, anno MCCCCLXXXIX: infirmata est autem magnis febribus, cum universali omnium humorum revolutione, qui toti resolvebantur in vomitus atque secessus: nec eis ullum potuerint medici levamen ferre, licet multa adhiberent remedia: donec, post aliquot dies D
in tali intemperie transactos, fluxus ille stetit, sed non propterea levata fuit febris. Adveniente porro Dominici Natalis festivitate, cui speciali afficiebatur devotione, resumptis nonnullis viribus surrexit de lecto, in quo perquam debilis infirmaque jacuerat; & descendit ad chorum inferiorem, ubi Sorores faciendo Confessionem, præparabant sese ad sacram Communionem; nec enim, ut supra dixi, unquam intermittebat, quin singulis mensibus eadem cum ipsis Sacramenta obiret. Nempe ipsa qua ardebat febri vehementior erat flamma divini amoris, quo æstuabat; & robustior spiritus rapiebat corpus, aliàs infirmum: itáque etiam venit ad chorum, ubi cantabatur Capitulum Vesperarum natalitiarum, quod cum magna devotione & lacrymis audivit, una cum lectione Martyrologii, prostrata in terram eo tempore, quo Religiosæ aliæ Deo gratias dicebant pro beneficio redemptionis humanæ.

In nocte Natalis Domini ad chorum venit:

94 Absoluto Capitulo non rediit amplius Domina ad lectum, quietura; sed contulit se in suum oratorium, ubi inter pias orationes & lacrymas perseveravit usque mane, donec venit Pater monasterii, dicturus Missam & Communionem impertiturus Sororibus. Tunc illa, licet tam infirma, toti Missæ in choro inferiori interfuit, communicavitque in gradu cum Novitiis, sicut assueverat: nec nisi peractis E
omnibus ad suam cellam & lectulum redivit, ultra sustinere se nō valens, propter vehementiam febris: Jacuit autem ibi tota die & nocte usque ad horam nonam, quando dabatur signum ad Officium Matutinarum; ad quod iterum surrexit, tanta cum promptitudine ac fervore spiritus, ac si nihil mali pateretur. Ingressa tunc chorum posuit se sub cathedra Rotariæ juxta crates, & ibi mansit toto Officii tempore devote attenteque: quin etiam cantandis Psalmis juvabat Sorores, nec quidquam differebat à ceteris, nisi quod toto tempore Psalmorum, propter nimiam imbecillitatem, remaneret sedens. Ita etiam dies iste transiit, quoad ultra non posset: tantum enim incrementi sumpsit morbus, ut numquam exinde potuerit surgere, ad Missam Conventualem audiendam, sicut solebat.

communicat cum ceteris,

& Officio interest.

95 Magna cum diligentia & solicitudine laborabant pro ea medici, nec minus devota Mater de Atayde Priorissa, aliæque Matres, quæ specialius ipsi attendebant diu noctuque citra fatigationem ullam, propter amorem quo ferebantur erga hanc Domi- F
nam nostram; quæ earum obsequia recipiens, cum sua consueta humilitate & benignitate, dolebat se Matri Priorissæ & ipsis incommodo esse. Duravit autem ea infirmitas, à die quem dixi mensi Decembris, per totos menses Januarii & Februarii, magis magisq; ingravescens; adeo ut venter ac stomachus plane deficerent, ipsaque extremâ siti & omnis nutrimenti fastidio laboraret. Variæ erant medicorum sententiæ, & variæ adhibebantur medicinæ; sed frustra: cum veram morbi causam ignorarent, unde nec quidquam levaminis ei ferre poterant. Interim illa, multa cum patientia dolores gravissimos sustinens, non minori cum humilitate & omnis voluntatis propriæ abnegatione, suscipiebat præscriptas sibi medicinas, quantumcumque amaras ac difficiles, nihil unquam sumens aut faciens contra præceptum medicorum. Quare, licet valde esset sitibunda, unicumque solatium ipsi esse videretur in hausta aqua; patiebatur tamen hanc sibi ad modicissimam quantitatem restringi: quo factum, ut totum os ei inflammaretur exulcerareturque, & modicum illud cibi quod assumebat, cogeretur rigare lacrymis præ dolorum magnitudine: de quibus tamen numquam audiebatur queri, sed solum gratias agere Deo, ac protestari,

Frustra illa [illegible] medici,

[illegible] illa exacte [illegible]

E quod

A quod multo graviores cruciatus commerebatur.

96 Magna igitur de se dabat patientiæ mansuetudinisque exempla: cumq; animadverteret cellam in qua jacebat perquam esse angustam, multumque laborare Sorores, ut in loco tam arcto ipsi ministrarent, prout optabant; mandavit lectum suum inde transferri in locum ampliorem, qui nunc communi labori deservit. Factum id est magna cum difficultate à Sororibus, quæ omnes vehementer afflictæ, tam seniores quam juniores, cupiebant ipsi noctu diuque assistere; devote supplicantes Deo, ut ne se orbatas vellet solatio & præsentia talis ac tantæ Dominæ. Specialiter autem Mater Priorissa jubebat pro ejus convalescentia processiones institui, multasque Missas dici per Patres in monasterio Dominæ nostræ, à Misericordia nuncupatæ. Quin per omnes totius Regni Conventus multę fiebant orationes & supplicationes, pro petenda vita longiore illius Dominæ, quæ ab omnibus semper fuerat singulariter adamata. Verum is cui devotam serviverat servitutem, voluit deducere ipsā ex hujus calamitosę vitę ęrumnis; & coronaturus certamina, quæ propter ipsius amorem fortiter sustinuerat, non exaudiebat eorum vota, qui totum per Regnum tam instanter (B) supplicabant pro vita ejus corporali. Frater suus Rex Joannes, omnesque Primores Regni, intelligentes, quod infirmitas Infantæ nullam spem faceret convalescentiæ, venerunt illam visitatum; non quidem intrantes monasterium, sed circum illud observantes, submittentesque abunde omnia quæ usui esse posse credebant, præsertim Rex ejusque matertera D. Philippa. Hi, ut erant conjunctiores sanguine, solicitius etiam agebant; singulique suos ei miserunt medicos, viros expertos & in curādis morbis felices; sed hi nihil proficiebant ęgrę, quā Deus ad se decreverat assumere; quin ipsa tendebat magis magisque ad finem vitæ, nihil inde tristior, verum alacri animo mortem operiens, quæ ipsam tandem educere debebat è mundo, unde semper cor ejus abhorruerat.

jubet se in locum Sororibus commodiorem transferri.

frustra instituuntur pro ejus vita preces:

visitatur à Proceribus.

CAPUT XI.

Ultimum Pascha ab ægra celebratum, & Testamentum manu propria scriptum.

97 C Mensibus Martii & Aprilis sic aggravatus fuit morbus, ut quotquot eā videbāt, omnino judicarent, in proximo esse ut Spiritū Deo redderet: idemque affirmabat ipsa tam certo, ac si divinitus relevatum accepisset. Commorabatur tum temporis Rex Frater cum tota sua aula Eboræ; unde misit primum medicum suum, Doctorem Magistrum Rodericum, eo consilio ut ipsum sequeretur. Hoc ille sciens, & animadvertens pręsentiam Regis aliò non serviturā, quam ut citius Domina moreretur, supra vires fatiganda vel modico illo quo Rex ipsam alloqueretur tempore; scripsit ei ne veniret prius quam à se moneretur, eo quod leviora jam erant sororis symptomata, futurumque sperabat ut majori cum otio suo atque commodo infirmæ eam visitaret. Verum mera hæc ludificatio erat, labori utriusque parcitum cupientis: sciebat enim contrarium omnino cursum tenere omnia, atque ad extremum vergere. Hoc audiens D. Philippa, assumpto congruo sibi comitatu, ipsaque Odivelensis monasterii, in quo perpetim commorabatur, Abbatissa D. Metia de Luarenga, ac tribus Sanctimonialibus, Olisippone Averium venit mense Aprili, in hebdomade [a] Palmarum; legitque sibi hospitium juxta portam & parietem monasterii, quo posset commodius illuc ingredi quoties vellet, id enim ei licebat per expressum Breve Roma obtentum. Hæc res non parvæ consolationi fuit Dominæ nostræ, propter magnum amorem quo illam D prosequebatur, utpote sororem matris suæ, & quia ab illa fuerat à teneris educata: non tamen potuit ei loqui, propter morbi gravitatem; sed neque audire illam, nisi perquam breviter.

Rex frater ne veniat impeditur à medicis:

sed venit Matertera.

98 Sic transacti fuerunt dies isti, magno cum labore ipsius Dominæ, plusquam Martyris, eo quod impediretur Feria quinta in Cœna Domini accedere ad chorum inferiorem, causa recipiendę cum Sororibus Communionis. Ut tamen aliquatenus satisfaceret desiderio audiendi divina Officia sacri istius temporis, mandavit aperiri portas omnes ad chorum ducētes: multū enim doloris capiebat ex eo, quod nō posset pro desiderio sui spiritus surgere, prout solita erat, maxime sacræ Quadragesimæ tempore & diebus Dominicę Passionis. Interim frequentibus ad Jesum sponsum suum suspiriis indulgens, offerebat ipsi magno animo omnes quos patiebatur dolores; parata sustinere etiam graviores, quando ad ejus honorem & obsequium aliud nihil jam poterat facere. Feria sexta mane, dum officium adorandæ Crucis peragеretur, valde instanter rogavit assistentes sibi Sorores, ut se attollerent juvarentque, & ipsa quoq; E sacram Crucem adorare valeret. Sustulerunt illæ, judicio omnium magis mortuam quam viventem; collocaruntque in cathedra chori sinistri, ipso cui assueverat loco & gradu, in capite Novitiarum, quem locum præ nimia humilitate semper occupaverat. Ibi considens, juvabat ut poterat cantantes Sorores, devoteq; prosequebatur Hymnū Adorationis: & totum quam longus est perfundebat lacrymis, uti & Officiū reliquum, cui ad usque finem adstitit, quamvis non sine labore magno intensisque doloribus: quos omnes vincebat fervor spiritus amorque erga Dominū crucifixum, qui carnis deficientis impossibilitatem supplebat. Finito Officio Sextæ, cum, propter magnam quam sibi intulerat vim, erigere caput amplius non posset, ægre relata in lectum est.

In Cœna Domini prohibita ægra ad chorum accedere,

id tamen facit in Parasceve,

& ejus Officio interest,

99 Sabbato autem, in Vigilia Paschę, decrevit Domina confitendū sibi esse, in ordine ad sacram Communionem, ipso die Paschæ suscipiendam. Intravit ergo ad eam Fr. Joannes Diaz, tunc Prior Conventus nostri de Misericordia, & Confessarius ejus atq; Sororum omnium: nec enim aliis ipsa Confessariis utebatur, quam qui erant toti Conventui assignati. F Ingressus est autem cum eo, ad ipsius solatium, etiam alius quidam Pater grandævus, Fr. Pelagius de Lira, secundarius Confessarius Conventus. Hi ipsam devotis alloquiis solati, post auditam ejus Confessionē, recitarunt supra ipsam sanctum Euangelium; dimiseruntq; tam gravibus deinde symptomatis tota illa nocte afflictam, ut ipsamet crederet impossibilē sibi fore descensum ad chorum inferiorem, pro sacra Eucharistia cum reliquis Sororibus recipienda, quemadmodum solebat multumq; tunc desiderabat facere, designatum pro ea re habens Dominicum diem. Summo mane fecerunt Patres processionem per ambulacra conventus, rediverantq; cum venerabili Sacramento ad Capellā S. Augustini: istic enim, respectu ipsius Dominæ, tenebatur illud in hac nostra ecclesia per totos tres dies, tamquam in ejus capella, utpote quæ ad hoc habebat specialem licentiā. Tunc autem resolverat se posse, parabatque descendere; quando medici noluerunt in hanc mutationem consentire.

Sabbato sancto Confessionem instituit,

postridie communicatura;

100 Rogavit ergo Domina Sororem Margaretam Pineriam, suam famulam & sacristanam, ut portaretur saltem ad medium chori superioris ante crates, ibique aptaretur altare, in quo sibi Missa diceretur, & sub ea reficeretur sanctissimo Christi corpore. Factum continuo est quod jusserat; & supradictis Patribus eodem venien-

ad quod in choro superiori altare concinnatur

A venientibus, adducta etiam illuc est ipsa infirma extremeque debilis Domina. Ibi P. Prior statim Missam celebravit, & ipsa de manibus ejus recepit sanctissimum Sacramentum, toto illo tempore tam devote orans piisq; perfusa lacrymis, uti solebat cum maxime sana esset. Eo facto circumspiciens universum chorum, cathedrasque & Sorores ibidem præsentes, depromebat teneræ devotionis verba, valedicens iis, ut quæ sciret numquam se istuc redituram: quod non sine magno dolore ac lacrymis audire Matres atque Sorores potuerunt. Exhinc reducta est cum ingenti labore ad cellam & lectum suum, prosequente ipsam magno cum affectu & tristitia Matre Priorissa, quæ diu noctuque numquam recedebat ab ea, propter amorem singularem quem ei gerebat; quemadmodum & ceteræ Sorores omnes, quæ non minus quam proprias animas ipsam amabant, nec lassari unquam poterant præstandis eidem obsequiis quibuscumque. Matertera etiam ejus D. Philippa, quæ, sicut dixi, venerat visitatum Dominam neptem suam, mansit apud

numquam ultra eo reditura:

B eam octiduo integro: intellexerat enim ex omnibus medicis, quæ Infantam curabant, quod morbus ejus, quem fatebantur sibi esse ignotum, cuique nec nomen inveniebant nec remedium, ingravescebat magis magisque.

c 101 Postea, quia voverat ire ad Jubilæum c S. Jacobi isto anno celebrandum, definivit discedere cum omni quem ducebat comitatu, ipsique discessui designavit diem. Tunc separatæ ab invicem sunt Dominæ istæ; alteràque votivam suam peregrinationem prosequente, remansit altera affixa lecto, à quo non nisi ægerrime levari poterat. Intumescebat autem vehementer, usque dum tota in humores resolveretur, per dysenteriam ac vomitus oppido difficiles. Nihil omnino dormiebat, & comedebat perparum, propter ingens ciborum fastidium; quibus accessit plaga grandis in una coxendicum, tantos ei dolores pariens, ut quavis hora putaretur expiratura. Verumtamen spiritus ejus, inter ista omnia, erat tam robustus tantaque patientia obarmatus, ut ex ejus ore nullum incompositum verbum prodiret. Elevatis enim manibus aliud non dicebat, quam, ***Sit nomen Domini benedictum***, peccatis meis graviora commerui: Domine Deus meus, condona mihi illa: sæpe etiam repetebat, Domine, misericordia, misericordia. His aliisque innumeris &

Post discessum materteræ,

ingravescente morbo,

C pientissimis vocibus abundabat continuo os ac lingua ejus, neque cessabat cum Sponso suo variis modis colloqui; nunc misericordiam postulans, seque ipsam accusans, & cognoscens maximam peccatricem mundi; nunc Dei erga se beneficia commemorans in genere & in specie; nunc eum exquisitis encomiis laudans, & sicut amicus amico congaudens Domino isti, quem tantopere amabat & videre cupiebat: vehementem enim horrorem conceperat calamitosæ in hoc mundo vitæ, multumque lætabatur (quantum scilicet dolores sinebant) tantam sibi felicitatem obtigisse, ut seipsam visura mox esset solutam vinculis mortalis hujus carceris. Dici non posset, nec si diceretur credi, nisi ab eo qui vidisset, quomodo transegerit postremos istos vitæ suæ dies: itaque hic mihi præstaret tacere, siquidem cognosco, ut jā dixi, nō esse in potestate mea narrare & scribere ea, quæ nec credi quidem poterunt hac nostra ætate, tam perversa plenaque omnis malitiæ & solutioris vitæ, quando etiam illa quæ propriis oculis vident homines in sequiorem accipiunt partem, dicentes bonum malum ex pura malitia. Quia tamen nefas puto reticere omnia, pauca quædam dicam, prosequendo cœptam narrationem; ut Deus, qui novit omnem veritatem, laudetur & glorificetur in hac famula sua, quam ipse gratia sua repleverat: idem, per intercessionem illius, suppleat magnam nostram imbecillitatem ad quodvis bonum. D

102 Vulgata quaquaversum per omnes Regni partes fama invalescentis nimium infirmitatis, plures ex primoribus & nobilioribus, qui Infantam aliquando in suo palatio viventem cognoverant adhuc secularem, vel aliàs usum cum ipsa aliquem aliunde contraxerant; veniebant partim ipsimet ad hoc oppidum, partim nuntios suos mittebant, per quos sese ei commendarent. Inter hos fuit Archiepiscopus Bracarensis, D. Martinus à Costa; d frater germanus Cardinalis D. Georgii à Costa; nec non reverendissimus Episcopus Conimbricensis & Comes, D. Georgius de Almeida e; & Episcopus Portuensis, D. Joannes f Azebedius, D. Infantæ plurimum devoti, quibus per suam eminentem dignitatem licebat ingredi monasterium. Videntes autem eam ad extremum adductam, instante jam vicina morte, magna cum veneratione & amore visitabant ipsam, dolendo de tam grandi jactura: quia vitæ ejus virtuosæ exemplum, omnibus ipsam videntibus vel de ea audientibus erat tamquam magnes, attrahens ad Dei laudem atque amorem creaturas omnes. Quis enim intra se non contunderetur, intuens tam profundam humilitatem, tamque absolutum contemptum rerum omnium mundanarum? a quibus Domina ista tam erat aliena quam quæ maxime; universam seculi pompam & gloriam meram reputans fatuitatem, virulentiam, atque fœtorem. Manserunt autem Episcopi illi in hoc oppido, frequentius Dominam visitantes in morte, quemadmodum solebant facere in vita.

multi accurrunt fama exciti Aveirum,

in quibus Conimbricensis & Portuensis Episcopi.

E

103 Quanto magis huic sanctæ Dominæ appropinquabat finis suus, diesque egressus ab hoc mundo, tanto intendebat magis, ut quam meliori posset modo cuncta disponeret. Jussit ergo scribi instrumenta manumissionis, ponendis in libertatem omnibus quibus usa fuerat sexus utriusque mancipiis, dicens quod vellet omnes relinquere liberos. Nocte autem quadam, cum sola ibi adesset Mater Catharina de Silva, clausis cortinis lecti in quo jacebat, petiit scriptoriam arculam cum cereolo; sumptisque charta & calamo, manu proprio testamentum conscripsit, in hæc verba. Ista est ultima voluntas mea. Instituo animam meam heredem omnium, quæ ad me pertinent aut quoquo modo possunt pertinere, ita videlicet, ut omnia relinquam huic monasterio Jesu. Donationes, quæ scriptæ relinquuntur à me, comparentur pecunia; & sic etiam solvantur debita, ad quæ me constiterit obligari. Iis quibus dotes matrimoniales promisi per publica instrumenta, dentur ipsis pro quibus confecta sunt, ex quo in hoc oppidum veni & antea. Joanni Lopez Doctori, nutrici meæ Beatrici Alvarez, & Georgio de Silva, quibus stipendia honoraria præbentur à Rege Domino meo; nec non omnibus, quos simili conditione adscivi ad obsequium meum, solvatur annis singulis pars tertia ejusmodi stipendiorum. Servi & servæ, eorumque filii ac filiæ & posteri, qui quidem fuerint Christiani, suam omnes retineant pensionem. Carbunculum grandem annuli relinquo Principi, Domino meo: Nepoti meo Georgio, Monile pendulum trium lapidum, & aliud Smaragdinum. Dominæ materteræ, Statuam resurgentis Christi.

Testamentum suum ipsamet scribit,

F

quo heres instituitur monasterium,

conduntur legata quædam,

104 Testamenti mei curatorem instituo Joannem Lopez, cui insuper dabuntur viginti mille regales. De corpore fiat quod Prælata mandaverit: & pro anima curet quæ nunc est Superior, quæque posthac erunt, curent similiter id legi quod ipsarum videbitur caritati; neque enim in me sentio meri-

& domesticis consulitur,

A tum ullum. Commendo Domino meo Regi, ut si defuerit quidpiam huic ultimæ meæ voluntati, per se suppleat; faciatque erogari unde ea possit compleri; & Dominus ei benedicat. Similiter commendo, ut suscipiat aliquot pueros à me educatos, quibus necdum sunt assignata stipendia sua. Omnis pecunia, quam recepit Joannes Lopez, & quamcumque aliam solvere debebat quibusdam personis, adscribatur rationibus meis, fide bonâ dirigenda quo oportet. Paulæ, Margaritæ, Augustinæ, & Mariæ singillatim lego decies mille regales. Atque hic conveniret addere minutias aliquas, quas pro additis habeo. Quia autem neque per meipsam, neque per alium possum omnes amplecti atque omnes rogare veniam; hic eam generatim universos & singulos rogo, propter amorem Dei, quem oro ut ne me judicet secundum peccata mea, sed secundum magnam misericordiam suam. Actum decima nona Martii, Era Domini MCCCCXC, plenis adhuc sensibus, nullaque re obstante quo minus debeant præscripta esse valida. His ita scriptis manu sua subscripsit, signavitque sigillo aureo, quod olim

Ipsum 19 Martii subscriptum obsignatur.

B fuerat Reginæ matris suæ, quo solita erat consignare qualcumque majoris momenti chartas: & quia sciebat, omnes scripturas & assignationes similes, factas à filiis Regum, tam esse validas, ac si scriptæ & signatæ forent manu publici Tabellionis.

105 Sic ergo factum, scriptum, & signatum manu propria Testamentum hoc suum, jussit reponi in quadam arcula, ubi asservabat scripturas aliquot signatas manu Regis Alfonsi patris sui, nec non Principis germani sui fratris, concernentes contractum matrimonialem, hereditatem, & assignationem monilium Reginæ matris suæ, quæ remanserant prædictæ D. Infantæ, sed jussu Regis fuerunt tradita præfato Principi Joanni, quando duxit uxorem, æstimata simul omnia ad nonaginta millia duplarum: & de his aliisque omnibus quæ sui juris erant, heredem instituit per testamentum prædictum animam suam, id est hunc Conventum Jesu: ita enim appellabat, & sic æstimabat eum: credebat autem ita faciendum quemadmodum ipsa mandabat; itaque super eo sic incluso servatoque conquievit. *Hic porro in margine additum erat, nescio an ex ipso Sor. Margaritæ autographo, an transscribentis solius cura & manu, quod* Non recepit

Ea hereditate, ad 90000 duplarum æstimata,

C Conventus, neque habuit hinc vel unicum regalem, nec unicam auri argentive unciam: *quod propera Regis fratris morti adscribendum putem, qui non nisi quinquennium sorori supervixit; & legitimo destitutus herede, Emanueli patrueli suo felicissimo Principi Regnum reliquit: mirum autem est quod neque huic curæ fuerit, extremæ isti Principis Ioannæ voluntati facere satis.*

frustratur monasterium.

ANNOTATA.

a *Anni* 1490 *Pascha celebratum est* 11 *Aprilis, proinde* Dominica Palmarum *incidit in* 4 *diem ejusdem mensis.*

b *Hunc* Joannem Diaz, *ait Sixtus Senensis missum deinde rogatu Regum Catholicorum in Castellam, à fratre suo concionatore regio & Portugalliæ Vicario Generali, Petro Diaz, cum aliis septem ex Averiensi Conventu, & duobus ex Bensiquano supra num. 57 memorato; qui collapsam in Hispania disciplinam Conventuum restaurarent: idque Sixtus habere se dicit à Licentiato Andrea Resendio. Hoc autem si verum est (uti ex omnibus circumstantiis esse videtur) dici forte deberet, titulum* Vicarii Generalis, *pro Lusitania & Castella, usurpari præpropere num. 18, ubi utriusque Provinciæ Vicariatus, tribuitur* Fr. Antonio à S. Maria, *pro anno circiter* 1469, D *decem annis prius quam Catholici Reges nominarentur: nec enim est credibile, duarum Provinciarum, quarum una reformata esset, non altera, unum fuisse Vicarium.*

c *Ægidius Gondisalvi d'Avila, in Theatro Ecclesiæ Compostellanæ, agens de primo ejus Archiepiscopo Didaco Gelmirii, ait ipsum à* Calixto Papa II, *adeoque intra annos* 1119 *&* 1124, *obtinuisse* plenissimum, *quod eo loci nunc obtinetur,* Jubileum. *Fuit certe Pontifex iste tam devotus S. Iacobo, ut de ejus Passione, Translatione, Miraculis integrum librum scripserit, qui adhuc Romæ superest in bibliotheca Basilicæ S. Petri. Est autem Iubilæum istud pro die 7 Maji, quando (ut habet Tamaji Martyrologium)* Festivitas consecrationis Basilicæ *istius, ex* Joannis VIII Decreto, instante Aldefonso Rege, celebri repetitur jubilo, & sacra pompa solenniter celebratur, *concurrentibus tunc potius peregrinis, quam ipso Apostoli festo mense Iulio, propter importunissimos Iulii mensis calores. Sampirus Asturicensis Episcopus, rem totã describens, ipsius* Joannis *decretum exhibet, sine anni nota, idque refert ad 879; quod vel ideo juvabit legere apud Tamajum, ut certius credas, nullum in ea ætate usum fuisse Indulgentiarum tali occasione largiendarum.*

E

d *Dicendi essent hi duo fratres successive fuisse Archiepiscopi, primum Olisipponenses, deinde Bracarenses; &* Georgium *quidem, factum ab anno 1476 Cardinalem, translatum ad Sedem Bracarensem anno 1486, substituto sibi Olisippone* Martino, *ipsam post biennium resignasse in fratrem; qui si hic recte nominetur* Martinus; *evidens foret, non solum errasse eos, qui Cardinalem in eamdem personam conflaverunt cum suo fratre; sed etiam, qui tertium fratrem, ex alia matre, atque* Georgium *dictum, factum volunt Bracarensem. In istis tamen est Rodericus d'Acunia, Archiepiscopus Bracarensis etiam ipse, in hujus suæ Ecclesiæ recenti historia edita an. 1635, nixus Epitaphio Sororis quod profert, ex Lusitano sic Latine reddendum:* Hic jacet Margareta Vazia, uxor Lupi Alvarez, Soror Cardinalis D. Georgii & duorum Archiepiscoporum, unius Olisipponensis D. Martini à Costa, alterius Bracarensis D. Georgii de Costa, Materque duorum Episcoporum Portuensium, D. Didaci & D. Petri de Costa. *Quibus cum difficile sit abrogare fidem, videtur potius esse dicendum, quod erraverit in alterius prænomine Margarita, hæc scribens: itáque locum emendans Correa,* Georgium *scribit, non* Martinum. *Dicitur autem hic Bracarensis Archiepiscopus annis circiter 13 præfuisse, adeoque ad annum usque 1499 pervenisse.*

F

e *Hunc ait Cardosus per annos 63 Episcopatum tenuisse: sed deest nobis istius Ecclesiæ Catalogus, unde determinemus initium ac finem regiminis sui.*

f *Ex prædicto Roderico in Episcopis Portuensibus disco, hunc præfuisse ab anno 1460 per annos 29; post quos praelegit inter S. Benedicti monachos Olisippone vitam privatam agere Deo & sibi.*

CAPUT XII.

Sacramenta deficienti Infantæ administrata V Maji, acta alia usque ad XI ejusdem.

INeunte mense Majo jam sæpe dicti anni MCCCCXC, cœpit etiam Domina ingredi in ultimos vitæ suæ dies; vidensque proximum finem suum, exorsa est novo quodam modo totam se dare Deo; ablegans à se omnia quantumvis levia, quæ possent animum suum utcumque occupare: mandavit etiam ut puer nepos, quem, uti supra dictum est, educabat, extra monasterium spatiatum educeretur. 106

Initio Maji magis deficere incipiens Ioanna,

Di-

A Diligentissime etiam attendebat custodiæ suæ conscientiæ, & cavebat ne ori suo elaberetur aliquod verbum impatientiæ, propter graves quos horis singulis patiebatur cruciatus aliaque accidentia. Feria quarta eademque mensis Maji quinta, notata fuit plus solito immutari: & circa horam octavam, manentibus apud illam Matribus Clara & Catharina de Silva, aliisque Sororibus quæ assueverant ipsi ministrare; Mater Priorissa Maria de Atayde, cum reliquis Sanctimonialibus Capitulum faciebat. Tum advenit Infantæ subitum ac vehemens symptoma, quod ipsam extra omnem sensuum usum constituit, citra ullum vitæ signum, fugiente colore naturali à vultu, ac motu à corde. Hinc turbatæ quotquot aderant, magna cum anxietate & lacrymis cœperunt invocare misericordiam Dei, opemque Reginæ cælorum atque Sanctorum omnium; tum advocarunt Matrem Priorissam, quæ erat in Capitulo, totumque Conventum.

5 ejusdem deliquium patitur:

107 Venientes ergo omnes, cum mœstæ ac gemebundæ circumstarent tam sibi dilectam Dominam, quam semper ut normam omnis virtutis suspexerant, rediit illa ad sensus, veluti à gravi somno experrecta: vidensque Matrem Priorissam cum universis Sororibus, cœpit easdem alloqui, verbis tam devotis tantaq; consolatione & ædificatione plenis, ut ea scripto complecti impossibile mihi sit. Rogabat autem, ut missis lacrymis, intenderent in auxiliũ suum, quo maxime egebat eo tempore, quando jam mox instabat hora reddendi severam rationem. Ita dies ipsi transivit, neque nox ei vel hilo tranquillior fuit, nullum somnum capienti: quare decrevit sequenti mane confiteri, petiitque istic sibi Missam dici sub qua communicaret. Hunc in finem Soror Sacristana prænominata erexit altare devotum, in ipsa majori aula, ubi decumbebat Infanta: quæ locum compositum videns, jussit afferri imagines & tabellas, quibus ad suam devotionem incitandam assueverat; atque eum in modum componi, ut singulas posset distincte videre. Aderant Patres, quos supra nominavi: & ipsa Fr. Joanni Diaz generalem faciens Confessionem, tam fortiter sibi pectus tundebat, acsi sana fuisset.

unde sibi reddita solatur mœrentes,

B

108 Tum dicta est Missa; quam integram audivit Domina cum maxima devotione, tota interius collecta quoad spiritum, sicuti solebat: nam corpore tam erat defecta, ut admirationi magnæ esset medicis & assistentibus omnibus, quod non continuo expiraret. Festus is erat dies S. Joannis Apostoli ante portam Latinam, cui Domina devotius afficiebatur: huic ergo plurimum & crebro se commendabat. Verum nec explicare lingua, nec calamus valet scribere contritionem, devotionem, amorem quo recepit sanctissimum Sacramentum; coram quo confitebatur omnia peccata sua, tremens atque confusa, veluti si ante oculos corporis positum vidisset Dominum crucifixum; & ejusmodi verba proferendo, qualia nemo alius suggerere poterat, quam ardentissimus amor, qui omnium aliarum rerum ipsam faciebat oblivisci, solumque cogitare de adorando atque laudando Sponso suo, ejus misericordiam postulando, exultandoque in eo quem videre & quo æternaliter frui duntaxat desiderabat. Sumpta Eucharistia Missaque absoluta, introrsum plane se colligens, neminique vel medicorum vel adstantium aliorum verbum ullum respondens, nisi præcise necessarium, tota intentione ferebatur in Deum, deque eo solo loquebatur. Mandavit autem ut altare, sicut erat, relinqueretur in loco, oculos creberrime defigens in imaginẽ Dominæ nostræ, feriensque pectus, & varias ac devotas orationes pluresque è Psalterio versiculos recitans; additis etiam propriis verbis: neque à talibus die noctuque cessabat, quantumcumq, infirma, adeo ut omnes ad planctum lacrymasque provocaret.

postridie ei Missa dicitur,

C

sub qua devote communicat.

D

109 Videns denique vires suas prorsus deficere, vehementer institit apud Patrem Priorem Confessarium suum & Matrem Priorissam, ut sibi administraretur sacramentum extremæ Unctionis: quod ut ipso die S. Joannis Apostoli sub vesperam fieret, constitutum est. Ea propter rogavit Matres Claram & Catharinam à Silva aliasque Sorores, quibus incumbebat specialior cura rerum ipsi necessariarum, ut pro receptione tanti Sacramenti appararent omnia, sibique manus vultum ac pedes lavarent, tamquam ad cælestes nuptias intraturæ: quin & capillitium suum componi, & lectum novis linteis insterni voluit. Cum vero adventantis Presbyteri sacrumque Oleum ferentis signum audivit, sustulit in cælum debiles manus suas, multa cum lætitia & exultatione Deum laudans. Visa deinde Cruce, quam totus Conventus processionaliter sequebatur, voluit ut Sorores omnes ingrederentur: quod quanto cum dolore facerent, optime testabantur lacrymæ & suspiria singularum.

petit [illegible] extre[illegible] Unctionem,

E

110 Non expectavit Domina ut Confessionis generalis verba pro se recitaret aliquis; sed ipsamet, quamvis semimortua videretur, clara atque robusta voce ea pronuntiavit, pectus tundens, culpamque dicens, tam Matri quæ juxta adstat, quam ceteris Sororibus omnibus, majoribus ac minoribus, junioribus æque ac Senioribus; identidem indulgeri sibi postulans quidquid umquam offenderat turbaveratque eas, à prima hora sui ingressus in hanc domum, totoque eo tempore quo inter ipsas conversando vixerat, indigna, ut ajebat. Iteratis autem sæpe gemitibus planctuque, dicebat, Mea culpa, Sorores, ignoscite mihi. Plura dicere cum non posset, dedit ei Prior absolutionem, cœpitque recitare Officium Unctionis: cui illa totam adhibebat mentem, devote offerens singula membra inungenda; atque ad singulas unctiones dicebat, magno cum sensu; Domine peccavi, Domine ignosce. Oculi, jam pene fracti in morte, nullas dabant lacrymas: quod ipsa, quæ non animadvertebat mortem vicinam abstulisse sibi earum fundendi facultatem quibus sic abundaverat vivens, satis admirabatur; neque causam intelligens, dicebat; Quid istuc est Mater? quia lacrymas non habeo, quibus defleam peccata mea. Eja Domine, suscipe desiderium meum, & ignosce corpori deficienti. Absoluto Officio Unctionis rogavit Domina Patrem Priorem, ut in proxima ad populum prædicatione, in Dominico die facienda, peteret sibi condonari ab universis, si quod alicui damnum aut gravamen attulisset per se vel ministros suos, tamquã ipsius oppidi Domina; mandans ut sibi id indicandũ curaret quilibet, certoque crederet satisfaciendum omnibus esse. Insuper Vicario loci mandavit, ut sua in ecclesia Missam pro ipsa diceret: suoque œconomo Joanni Lopez, & suo Quæstori imperavit, ut, recognitis rationibus omnibus, accepti redditique libros signarent, quatenus solvi omnia debita possent.

eam que veren. suscip[illegible]

F

miratur deesse sibi confu[illegible] lacrymas.

111 Dies noctesque, quas post recepta Sacramenta universim sex habuit Domina nostra, transierunt ei, quantum ad hominem exteriorem, quasi in purgatorio dolorũ ac cruciatuum variorum; cum nulla esset pars corporis ejus, quæ suum proprium non haberet; adeo ut nec leviter quidem se posset convertere: magnaq; cum difficultate suscipiens modicũ calentis jusculi: non poterat autẽ illud retinere longiori spatio, quam quo Pater-noster recitaretur semel. Ita patiebatur Dominus Deus affligi hanc famulam suam, ut omnes manifeste cognoscerent quantum ipsam amabat; volens, ut dum adhuc esset in hoc misero corpusculo, anima ejus perpurgaretur à qua-

Exinde adhuc sex dies inter extremos cruciatus vivens,

A

à quacumque vel leviſſima culpa, ſine qua mortalis vita non ducitur etiam à perfectiſſimis ſervis ſuis, quemadmodum affirmat Joannes Apoſtolus. Verum quantumcumque ipſa patiebatur, numquam cor ſuum abjungebatur à Deo, neque ex ore ejus ullum prorumpebat verbum quod non ſonaret Dei laudem, petendo ejus miſericordiam auxiliumque in hora illa adverſus omnes diabolicas ſuggeſtiones. Magna cum humilitate rogabat Matrem Prioriſſam ut ſibi ſemper aſſiſteret, ſimulque Sorores ut Matrem juvarent. Cumque diceret ei Mater, ne metueret, neque dubitaret, quin eſſet obtentura id quod tantopere ſemper concupiverat. Non ita, inquit, timeo, ut metus iſte me faciat diffidere de eo, qui tantas mecum fecit miſericordias, atque ad me ſalvandam pati & mori eſt dignatus: non ideo certe deſerui domum Regiam: ſed quod videam reddendam mihi rationem omnis mali quod feci, & boni multiplicis quod facere neglexi cum poſſem.

maxima cum patientia.

Nepoti alumno, poſt extrema; monita,

112 Juſſit deinde accerſiri puerum nepotem ſuum, D. Georgium, tunc novennem: atque ante ſe conſtitutum prolixo ſermone eſt allocuta, commendans ei domum hanc in qua fuerat educatus; utensque verbis efficaciſſimis, quæ poſſent alte infixa manere ejus cordi, quem tam amanter enutrierat. Fili, inquiebat, commendo tibi plurimum animam meam, ſcilicet hoc monaſteriū. Memineris quod trimeſtris huc ingreſſus ſis, quodque te in cunis vagientem hic aluerim. Commendo etiam tibi omnes famulos meos. Cura ut probus ſis, Deumque valde ames ac timeas: ipſe tecum ſit, tibique benedicat. Et hæc dicens, elevavit manum ſuam, ac tertio benedixit; addidit etiam alia plura ſanę doctrinę & utilis inſtructionis monita; tandemq; abire juſſit, nec amplius reverti ubi ipſa jaceret; ſed mandavit ut duceretur, ad domum infirmariæ, ibiq; maneret quoad Rex mitteret qui abducerent illum. Appellavit deinde Matrem Claram de Silva, quæ quoad vixit ipſam ſemper comitata fuerat ad miniſtrandum ei, quæque cuſtodiebat omnia ad Dominam ejuſque nepotem pertinentia; juſſitque ut quæ ſua erant continuo à rebus nepotis ſepararet, quia jam ei nihil donare poterat.

B

valedicit.

113 Non ceſſabat interim, ut erat plena cæleſti gratia, proferre verba multæ ædificationis iis qui circumſtabant, penetrabatque audientium corda magis quam dicere poſſim aut ſciam. Sorores vero, quas videbat præ jacturæ talis dolore illacrymantes, rogabat, ne ſeipſas affligerent aut plorarent. Quin potius, inquiebat, exhilarate vos invicem in Deo, neque mei cauſa oſtendite ulla ſigna doloris: relinquo vobis copiam pulcherrimorum librorum, itemque pomarium ad deambulationem. Nolite locum dare murmurationibus aut judiciis temerariis, quæ multum ſolent præjudicare obedientiæ & ſubjectioni. Atque hujuſmodi plura dicebat ultimis iſtis duobus diebus ſui diſceſſus, tanto cum amore ac vigore ſpiritus, velut ſi integra ſanitate uteretur. Verum quæ, ipſa nocte illuceſcente in feria tertia, locuta eſt Matri Prioriſſæ & aſſiſtentibus ſibi Sororibus, nullus capere intellectus poteſt. Erant enim voces ejus & ſermones omnes caritate conditi; ſecundum exemplum Servatoris noſtri, in poſtremo quē ad diſcipulos habuit ſermone. Cum mira dulcedine & eloquentia confortabat Prioriſſam, & circumſtantes orabat, ne triſtarentur propter mortem ſuam, quam libenter acceptabat de manu tam boni Domini, in cujus miſericordia multam habebat repoſitam confidentiam. Tum iterum inſtitit petendo veniam; ejuſque amor erga ſingulas non videbatur poſſe ſatiari; ideoque dicebat, ſe orare Dominum, ut tempus quod pro peccatis ſuis deberet exigere in purgatorio, poſſet inter Sorores expendere: ipſas autem multum commendabat Prioriſſæ, & illis viciſſim obedientiam erga eamdem. Obedientia enim, inquiebat, eſt ſcala per quam facillime aſcenditur in cælum, poſt ejus veſtigia, qui obediens pro nobis fuit uſque ad mortem. Hortabatur quoque, ut omni cuſtodia ſervarent cor ſuum, conarenturque habere conſcientiam ſemper mundam, atque eſſe paratæ in diem illum ignotum omnibus, quo finiendus cuique eſſet vitæ ſuæ curſus.

C

Sororibus quoque pia dat monita,

eiſque noctu ante 11 Maji commendat Prioriſſa,

D

114 Deinde vice altera advocavit Prioriſſam, petens ab ea veniam erratorum; ipſamque confortans, & ei commendans duas famulas ſuas, quas ab infantia educaverat; Paulam Diaz & Auguſtinam Fernandez; pro quibus orabat ne dimitterentur, ſed porro educarentur in monaſterio ad omnē virtutē, Ad quam, inquit, Mater, doctrinâ & conſilio eis rogo ſis præſto: videtur autem mihi quod Domina matertera mea Philippa libenter acceptura ad ſe ſit Paulam. Totam porro noctem illam ſic tranſegit, velut quæ certo ſciret adeſſe finem ſuum, partim Deum ſuaviter alloquendo, orandoque veniam & miſericordiam; partim Sorores ſigillatim inſtruendo ſalubribus monitis & præceptis, prout ſolebat & ſciebat unicuiq; congruere: nec volebat ullam ex iis triſtem videre lacrymantemve propter mortem ſuam, ſed ut lætarentur pro tanto ſuo bono & requie adeunda. Dicebat autem, quod hilaris egrediebatur ab hac vita; nec aliam ſentiebat pœnam, quam quod Sorores ſibi tantopere dilectas videbat mœſtas ſua cauſa; cui in omni vita nullum majus potuerat obtingere ſolatium, quam ſi lætas conſolataſque aſpiceret, nulla aliàs ſui remanente memoria apud Prioriſſam & Sorores.

itemque duas famulas ſuas,

E

115 Mane facto cum ad viſitandam illam redirent medici, renuntiari juſſit, ipſos deinceps habendos ab ejuſmodi officio excuſatos; Capellanos autē à ſe rogari voluit, ut ſinguli Miſſam unam de Vulneribus Domini recitarent, in remedium & alleviationem pœnarum quas pro ſuis peccatis erat commerita. Patribus quoque noſtri Conventus Dominæ de Miſericordia mandavit, ut ſinguli dicerent Miſſam unam de Diva, vel de aliis quos nominabat devotionis ſuæ Sanctis; mittens eum in finē, ipſis & Clericis oppidi hujus aliis, eleemoſynam ſuam. Per eoſdem duos dies, quos ultimos ſibi fore noverat, nullam admittebat medicinam corporalem, ſoli Deo & rebus animæ ſuæ componendis intenta, & eam contra extremam agoniam obarmans. Rurſum vero Matrem Prioriſſam prolixiori ſermone alloquens, multa ſalutaria monita & verba conſolatoria ei dixit, circa regimen domus & obſervantiam religionis; tandemque magna cum humilitate ſubjunxit: Eja Mater, nihil tibi opus debilibus conſiliis meis, quæ ſi antehac non fuerunt neceſſaria tibi, multo minus nunc ſunt, tanta virtute & diſcretione præditæ: commendo ergo ſuper omnia tibi animam meam, quæ licet merita nulla habeat, habuit nihilominus optimam voluntatem faciendi quantum poſſibile ſibi erat. Magno mihi ſolatio fuerit, ſi cum Sororibus digneris curare ut corpus meum ſepeliatur in choro inferiori, indutum hoc ſancto Habitu, quo me indignam eſſe alioqui profiteor: deſideravi autem hac in domo ſepulturam meam permanere, ut Matres atque Sorores meæ ipſam conſpicientes, mei ſemper recordentur: quandoquidem earum numero aggregari optaverim, ubicumque fuerit anima mea; & maxime, ſi bene ei, ut ſpero, ſit.

Mane facto curat plures Miſſas dicendas.

F

ſolatur Prioriſſam,

& petit ſepeliri in choro inferiori.

CAP.

A

CAPUT XIII.

Piissima dispositio ad mortem, nocte proxima expectatam; agonia, obitus.

106 *Die 11 Maji prædicit se proxima nocte morituram.*

IPsâ tertiâ feriâ, cum dies jàm esset, iterum D. Infanta, magno cum solatio suo & affectu spirituali, advocavit Matrem atque Sorores universas: cumque declarasset quam gratus sibi esset earum conspectus, & oculos per singulas circumduxisset; Rogo, inquit, ut omnes vos recipiatis ad quietem & somnum aliquem capiendum: certa enim sum, fore ut nocte hac egeam vestra præsentia. Novit Deus, quanto desiderio semper eum oraverim, ut vitam inter vos agere & finire liceret; unde ei nunc multas gratias ac laudes refero, secura quod nulla mihi prævalebit tentatio, quando videbo circum me positas sorores & amicas meas, quarum orationibus sustinebor. Equidem non ignoro, minime me commeritàm tantum bonum, neque fecisse ea quæ debui opera: verumtamen rogo

B

vos, ne demerita mea, sed vestram ipsarum intueamini caritatem. Ite nunc paulatum, ut hac nocte mihi possitis cum eadem vestra caritate assistere, meumque comitari exitum: qui si felix mihi fuerit, semper orabo Deum pro hac domo & omnibus habitantibus in ea: quod tempore hujus corporalis vitæ non satis potui pro voluntate facere, supplebit anima, si eam Deus dignatus fuerit suo conspectu. Fateor equidem, nulla in me reperiri opera, quibus id meruerim; sed demerita multa, quæ me multiplicis pœnæ & cruciatus ream fecerunt: verumtamen rogo Dominum, ut judicio suo & animæ meæ interponat mortem ac passionem suam.

inquam adesse sibi omnes petit:

107 Impossibile sit explicare omnia ejus verba, & affectuosas ad Dominum Deum exclamationes: conversa autem ad Dominam nostram, cujus imaginem parvulum tenentis jusserat collocari in altari, ad Missam sibi dicendam parato, una cum majori cruce suæ capellæ, & formosa statua resurgentis Christi (quam sicut à matre sua Regina acceperat, ita ejus sorori Matertetæ suæ D. Philippæ relictam volebat) conversa, inquam, Infanta ad Dominam nostram, elevatis manibus feriebat pectus, eamque

Deiparæ se affectuose commendat:

C

orabat, ut memor quod erat Mater misericordiæ ad salutem peccatorum, dignaretur esse etiam mater sua; & quoniam portaverat illum qui totum sanguinem pro ipsa fuderat, & mortem adeo crudelem pertulerat, ne elongaretur ab auxilio suo, præsertim in hora tanti discriminis: crebro autem iterabat duos hosce versus, *Monstra te esse matrem*; &, *Maria, mater gratiæ*. Invocabat præterea multos Sanctos Sanctasque, imprimis S. P. Augustinum, atque undecim mille Virgines, quibus assueverat totidem Pater noster recitare. Sed tempus est finem imponam narrationi, cui alias impossibile esset finem reperire; utque breviter dicam, quod sine dolore tamen dicere nequeo, quomodo divina clementia concluserit vitam illius, nolens illam diutius protelari.

108 Feria tertia sub noctem, die adhuc XI Maji anno MCCCCXC, cœpit sanctissima Domina illa, cum nova & inexplicabili animi alacritate, instar militis totum se obarmantis ad futurum conflictum, comparare quidquid vel utile vel necessarium censebat nocte illa, tam sibi optata quam lacrymabili nobis: ac primum advocatos medicos verbis perquam humanis ablegavit, unicuique eorum gra-

sub noctem vale dicit medicis:

D

tias referens pro cura & medicinis sibi impensis, licet inutiliter, eo quod Dei voluntas fuerit ut efficaces non essent ad salutem corporis, quod ipsum inter magnas illius erga se misericordias numerabat, multasque eo nomine ipsi agebat gratias. Fatebatur quidem se remedia adhibuisse, nec parum allaborasse ut vitam protraheret; verum non alio fine, quam ut spatium lucraretur faciendæ pœnitentiæ, & ad quædam obsequia eidem deferenda; per cujus amorem nunc orabat, ut sibi ignosceretur, quod in hac sua prolixa & gravi infirmitate, tot inter dolores, tantas ipsis creasset molestias: nunc vero consummata esse omnia: quare non redirent ad se amplius, quia certa erat, quod altera die ipsam non essent reperturi in vivis: desinerent esse soliciti pro suo corpore, sed abeuntes in horam bonam, quietem caperent; ac porro rogarent Deum, ut animam suam suscipiat in requiem, suique meminissent.

119 Dimissis medicis, atque in bibliothecam sub turri se recipientibus (nec enim omnino egredi monasterio volebant, sed permanere intro, *ut viderent finem*) rogavit D. Infanta nostra Matrem Priorissam atque Sorores, ut se non desererent, sed ibidem manerent. Jussit etiam dici Patribus Confessoribus suis, P. Priori Joanni Diaz & Fr. Pelagio de Lira, curarent ambo præsentes esse sibi, quia hac nocte erat ipsis opus habitura. Misit insuper rogatum Dominos Episcopos Conimbricensem & Portuensem, qui venerant, ut dixi, ipsam visitatum, nec voluerant discedere ab oppido donec melius habere intelligerent; vellent pro se singuli Missam unam dicere, quamprimum audirent ipsam agonizare; signumque dari facerent ad aliquas orationes pro se faciendas. Interim perseverabat illa, tam integro sensuum omnium usu fruens, ac si fuisset in plena sanitate. Non eam visus, non auditus, non vox clara defecit, usque ad ultimum spiritum; adeo ut nec in loquela quidem, conturbatio aut confusio vel minima unquam perciperetur. Absoluto Completorio, adfuerunt, sicut jussi erant, præfati Patres Confessarii; seque in ejus oratorio collocarunt, ad recitandas Matutinas aliasque orationes: ipsa vero identidem interrogabat, quæ hora sonuisset in horologio: idque cum tanta præsentia animi, & modo loquendi tam absoluto, ut appareret certo illam nosse, qua hora esset decessura.

Confessarios accersit.

E

& ad extremum sibi præsens.

F

120 Cum autem intellexit sonuisse secundam, oravit Matrem Priorissam, ut cervical suum magis erigeret; fecitque advocari Confessarios, & cœpit sentire vehementiores alvi cruciatus. Tum Matrem Priorissam intuens; In hoc inquit, cœpi, in hoc volo finire. Cœpitque omnino serio invocare Dominum Deum per mortem ac passionem ejus, Deiparamque Virginem Dominam nostram, pronuntians varios ac devotos versiculos, è Psalterio depromptos. Ut autem adstare Confessarios vidit, Patres, inquit, hæc est postrema hora mea, adjuvate atque absolvite: & continuo jussit adferri chartas quasdam plenariæ Indulgentiæ, tum quas ei specialiter concesserant Pontifices, tum quas in genere per modum dispensationis impartiti erant titulo Cruciatæ vel Redemptionis captivorum. Dein manus extulit ac feriens pectus, totum Confiteor recitavit, voce tam distincta, ut ea non videretur esse virginis in extremo articulo constitutæ, sed plena valetudine utentis: iterumque & iterum dicens, Peccavi, Domine, fateor culpam meam, mandavit sibi admoveri Crucem; & Crucifixum intuens atque ardenter exosculans, inquit, O Domine mi,

atque audierit horam 2 sonuisse,

petit absolutionem cum Indulgentiis,

Deus

A *Deus meus, misericordia mea, averte faciem tuam à peccatis meis* : quem versiculum solebat usurpare, quoties & quocumque loco videbat imaginem Crucifixi aut Deiparæ, caput eisdem modice inclinans.

…det recitari Passionem:

121 Hinc porro cœpit egressui suo appropinquare Domina ista, pro mensura ingravescentium dolorum magis magisque deficiens, spatio horarum duarum; post quas rogavit Sorores accedere propius, & ordiri orationem de Christi in horto agonia: cœpit etiam vehementer sudare atque deficere. Suggerebat deficienti Mater Priorissa, ut confortando pectori sumeret aliquid aquæ cordialis: sed ipsa respondit voce languida, non esse amplius tempus, inchoandam lectionem Dominicæ Passionis. Cœpit ergo Priorissa eamdem recitare D. Infantæ, ad singula attentissimæ omninoque quietæ, usque dum veniretur ad locum inflictæ Domino alapæ; quando, non valens ultra levare per se brachium, in hoc juvari petiit; manuque propria tam duram alapam inflixit faciei suæ, ut sudor copiosus exprimeretur. Tum voce quantum poterat contendens, robusto etiamnum spiritu, dixit; O Domine, qui B pro peccatoribus tam multa perpeti voluisti, ignosce mihi & salva me, ut eorum aggreger cœtui, qui te vident & laudant. Consueverat nempe Domina ista, quoties Passionis historiam vel legebat ipsa vel legi audiebat, ad istum de alapa locum, multa cum lacrymarum effusione & amaritudine cordis, id ipsum facere, quod nequidem in extremo vitæ articulo posita valuit prætermittere.

…quam ipsa sibi infligi alapam uti solebat,

122 Videns interim Mater Priorissa deficere Dominam, letali jam sudore opertam, spiritusque reciprocationem fieri breviorem; cessavit à lectione, ut ad rotam vadens nuntiari juberet Episcopis, ad extremum articulum rem esse deductam; utque fieri curarent, quæ Domina imperaverat. Excepit ergo Sororum una Missale seu librum, lectionem prosecutura; cumque nesciret ubinam Priorissa desiisset, cœpit nihilominus legere. Hoc animadvertens moribunda eamque intuens, etiam in tali articulo attentissima; & corpore quidem agonizans, spiritu autem quietissima; voce, quantumvis languida, dixit; Non ibi desiit Mater nostra; ipsa oculorum demissione indicans, aliquanto inferius re- C sumendam lectionem, quam porro magna cum animi applicatione audivit. Cumque recitaretur locus quispiam, explicans singularem aliquem Domini Salvatoris dolorem, profunda dabat suspiria, dicebatque; Domine, misericordia; Domine, ignosce, nec intres in judicium cum famula tua: nec recorderis iniquitatum mearum: peccavi, Domine, peccavi: ignosce, per mortem & passionem tuam. Et hæc quidem submissa dicebat voce, clara tamen & imperturbata: ubi autem ventum est ad verbum, quo dicitur Dominus emisisse spiritum; junctis ante pectus manibus recitavit quasdam preces secreto, sic ut à nemine intelligeretur, tenens oculos in Crucifixum, quem sibi jusserat admoveri; & ex voce aliqua subinde fortius resonante intellectum est, quod pronuntiabat formulam profitendæ fidei. Deinde ter recitavit Psalmum trigesimum, *In te Domine speravi*, quo tertium finito, rursum clara voce cum gemitu suspirioque, dixit: Semper, mi Domine, speravi in te, & commendavi tibi hanc animam meam, quam creasti & redemisti: idemque facio etiam in hac hora, tibique & matri tuæ ac Dominæ meæ illam commendo; addens versus, *Monstra te esse Matrem*, &c, *Maria mater gratiæ*.

ac reliquæ lectioni pie attendit:

recitat Psalmum 30:

123 Ista dicenti allata est positaque ante oculos particula veræ Crucis, quam habebat in suo Reliquiario: quam illa accipiens, osculans & adorans D cum gemitibus suspiriisque, defixit oculos in Spineam coronam, atque dixit: *Ave Spina, pœnæ remedium*. Cumque deficienti atque lassæ etiam deficeret respiratio, grandesque sudoris guttæ per caput, faciem, manusque defluerent; accesserunt Patres Confessarii propius. Quos ipsa intuens; Adjuvate me, inquit, Patres. Deinde cœpit per se recitare *Credo*, adjuvantibus ipsis & Sororibus, quæ quidem poterant: plerasque enim dolor & lacrymæ impediebant, ne vocem formarent. Continebant tamen se quantum valebant singulæ, ne ab ea exaudirentur lugentes; tanto autem major dolor erat, quanto magis diligebant, agnoscebantque jacturæ suæ gravitatem. Quæsivit interim ipsa Domina, an omnes Sorores ibi præsentes adessent; jussitque ut accederent propius, remotis tabulis interpositis; volens omnes simul videre, priusquam expiraret; &, Scitote, inquit, nullam me in vita tota majorem percepisse lætitiam, quam videndo junctas Sorores simul, meque inter illas. Tum vero manus elevavit, & cœpit protestationem fidei recitare, clare & distincte pronuntiando totum, *Quicumque vult*, adjuvantibus nihilominus eam Patribus. E

salutat Spinas Crucifixi:

pronuntiat Symbolum:

124 Eo finito dixit Patri Priori, inciperet Orationes agoniæ, quas continebat liber, quem manibus tenebat Fr. Pelagius de Lira. Cum autem Domina intelligeret hoc esse exitus sui tempus, dexteram manum extendit & apprehendit cereum, quem absque intermissione tenebant Mater Priorissa Maria de Ataide, & Mater Suppriorissa Gratia Alvarez, assistentibus simul Matribus Catharina & Clara de Silva, una cum Dominæ ipsius famula Margarita Pineria, quæ caput ejus sustentabat, quod supposito cussino elevari sibi jusserat, simulque mappula abstergebat defluentem ei copiosum sudorem. Circumcirca lectum Matres ac Sorores omnes fundebantur; quarum aliquæ vultum habebant affixum terræ, aliæ alio doloris actu occupabantur, sic ut videre te crederes pictura expressam Dominam nostram Dei matrem, tempore sui sanctissimi transitus cinctam Apostolis. Magno sane cum luctu expectabant illæ tristem sibi & acerbam horam: ipsa tamen D. Infanta, præ animi gaudio ac voluptate, nullum dabat gemitum aut signum mœroris, parvum vel magnum: sed multa cum quiete, etiam ipsius corporis jam deficientis, monstrabat suo in vultu gloriam, qua jam jam frui incipiebat anima; adeo is incipiebat lucidus ac formosus apparere. F

jubet legi preces pro agonizante,

sub quibus vident mœstæ Sorores,

125 Novit æternus Deus ac Dominus, quidquid dico vel dictura sum, verissimum esse; idem veracissime testabuntur, qui aderant, Patres Confessarii, ac Matres omnes. Quomodo scilicet extremo isto articulo transformari cœperit facies ejus, longeque speciosior videri quam antea erat; quippe quæ trium mensium spatio multum fuerat à priori colore mutata; non item à lineamentis faciei, quæ semper servavit optime composita. Transierat jam secunda post mediam noctem hora, cum Domina voce submissa inquit: Dicantur Letaniæ; quas P. Prior elata voce (uti moris est) recitare incepit; respondente eidem altero Patre, nec non Priorissa, Suppriorissa, ac ceteris Matribus Sororibusque; interim dum ipsa quasi sedebat in lecto, suffulta cussino, inter brachia Matrum Catharinæ & Claræ de Silva, suæque famulæ Margaritæ Pineriæ, caput sublevantis. Omnes autem demirabantur speciem (in quam subito versus erat vultus, oculi, totusque Dominæ istius aspectus) adeo claram splen-

vultum ejus mira claritate fulgentem,

& dum Letaniæ recitantur.

A ſplendidamque, ut quemvis terrenum ſplendorem ſuperaret; defixis interim ejus luminibus in Crucem & Crucifixum ante ipſam poſitum. Quia autem oculi ei erant ex natura virides & valde formoſi; eo in articulo videbantur eſſe gemini ſmaragdi, ad radios ſolares expoſiti. Novit Dominus hanc eſſe ipſiſſimam veritatem: neque poſſum verbis exprimere ſpeciem illam admirandam, quam ipſamet hiſce meis oculis indigniſſimis hauſi, unaque Matres ac Sorores omnes ibi præſentes.

126 Toto illo temporis ſpatio movebat leniter labia ſua, velut quæ intra ſe oraret. Tum oculos claudens, rurſumque aperiens ac rurſum tollens, ita nonnihil manſit; quando Priore perveniente ad hæc Letaniarum verba, *Omnes ſancti Innocentes*, innocens ille ſpiritus ſolutus fuit à vinculis mortalis hujus corporis, coram Patribus ac Matribus. Non valebant autem oculos ſuos retrahere à contemplanda claritate formoſi illius vultus, poſt exceſſum ſanctæ iſtius animæ; de cujus æterna beatitudine, jam fruentis conſpectu Dei ac Sponſi ſui, ſemper dilecti & quæſiti, ipſa illa vultus in mortuo corpore claritas, certiſſimum dabat teſtimonium; cum nemo dubitaret, quin eam ille recepiſſet in gloria B ſua cæleſti coronandam, cui in hac brevi vita tantum miſericordiæ gratiæque contulerat.

ad nomen SS. Innocentium;

127 In iſta quam dixi claritate, abſque alio motu ſtrepituve, ſubſederunt paulatim manus, quas eo uſque ad Crucem tenuerat paululum elevatas; illiſque ſpecioſis oculis ſubito clauſis, ſenſim diſparuit prior ſplendor, & innotuit defunctam eſſe Infantam; ita ut Patres manibus in cælum elevatis dicerent, Ecce ut cum Sanctis Innocentibus abiit. Hæc vox ubi audita fuit, totam mox domum mœrore implevit, ſic ut quædam etiam animo linquerentur ſemimortuæ: & omnes cum gemitibus acerbis atque amaris lacrymis proſequebantur jacturam tam piæ ac ſanctæ Matris, cujus præſentia & convictu tam paucis annis fruitæ erant. Manſerunt clauſi oculi labiaque, & totus vultus tam modeſte ac decore compoſitus, ut placidum ſoporem dormire videretur: Patres autem rogabant Matrem Prioriſſam omneſque præſentes, ut, ſepoſito tantiſper dolore, curarent reliqua ſancto corpori neceſſaria.

placide expirantem.

C

CAPUT XIV.

Funus, ſepultura, exequiæ Joannæ.

128 *12 Maji mane,*

CONtinuo campanæ omnes utriuſque monaſterii, nec non totius oppidi, pulſatæ fuerunt, ob mortem communis Dominæ: ad quarum ſonum ingens ubique planctus & comploratio extitit: Pater autem Prior ad conventum regreſſus, omnes Religioſos ſuos convocavit ad celebrandas exequias. Jamque aurora ſurgebat, quando quatuor Matres, clauſis lecti mortualis cortinis, ſacrum corpus veſtiverunt & compoſuerunt, tam leve atque tractabile per omnes artus ſuos, ac ſi vixiſſet, quemadmodum ipſæ poſtea ſunt teſtatæ. Induerant autem illam habitu & capitis operimento Religioſo, nec poſſum dicere quanto cum dolore & lacrymis: ſingulæ enim revera irrorabant totam eam partem lecti ad quam conſiſtebant, quia jacturam quam Domus hæc & Ordo noſter in tali tamque clara luce faciebant, deplorabant ut propriam. Ita reducta defuncta ex lecto, extra cortinas, tranſlata fuit in mediam illam aulam, magna cum reverentia, & collocata ſupra ſtratum ad hoc apparatum. Mox eodē accurrerunt omnes majores & minores, ſeniores ac juniores nullo ordine ſervato, cupientes videre D Dominam palam expoſitam, & vultu, manibus, ac pedibus diſcoopertam. Oſculabantur formoſos ejus pedes ac manus tam acerbo cum dolore, ut findi corda viderentur; dum ſingulæ, quibus poterant verbis ac modis, exprimerent magnitudinem afflictionis internæ, tanto majoris, quanto præſentiori ſolatio privatas ſeſe & quaſi orphanas derelictas ſentiebant.

ad corpus ſacro habitu indutum,

129 Noſti, Domine Deus, ipſiſſima veritas, quomodo famula iſta & ſponſa tua, illuſtrata ac repleta tuis divinis gratiis, in te & propter te, erat requies & ſolatium omnibus ad ſe recurrentibus. Solabatur triſtes, ſuccurrebat afflictis, medebatur tentatis, corroborabat infirmas, mediatrix inter prælatas ac ſubditas, auctor pacis atque concordiæ, ſcandalorum averruncatrix. Nemo quidquam ab ea pro ſe ſuiſque affinibus aut conſanguineis poſtulabat, cui non ſuccurreret remedio conſiliove ſalutari. In omnibus dubiis & anxietatibus recurrebant ad illam ſingulæ, tamquam ad clarioris ſcientiæ fontem, pro intima qua pollebat Regulæ Conſtitutionumque & Legis divinæ peritia. Quidquid tentationum, quidquid E ſuggeſtionum diabolicarum offerretur alicui, in ipſius ſinum deferebatur, non ſine prompto efficacique remedio; cum ejus monita pronis auribus exciperent omnes, atque ab ejus ſanctis orationibus ſemper auxilium reportarent ad hoſtem ſuperandum. Nemini illa excuſare ſe, nemini ſubtrahere; quin potius indagare ſolicite, num qua in monaſterio eſſet opis ſuæ indiga; multaque cum comitate proponebat ſingulis Chriſti Domini Sanctorumque exempla, quæ ſibi fecerat meditando familiaria: unde omnes in genere, & ſingulæ in particulari maximum & incomparabile recipiebant ſolatium & refrigerium, tamquam à pientiſſima matre & arbitra conſcientiarum ſuarum. Hanc ergo videntes ſic mortuam, nec ſperantes alibi uſpiam invenire tam præſens afflictionum ac lacrymarum ſuarum remedium, deſiderabant etiam ipſæ defungi vita, ut eam poſſent videre in gloria, quandoquidem jam ab iis receſſerat per mortem corporalem. Atque hoc erat quod proſtratæ in terram ante corpus petebant, orabantque, de ſua ſingulæ ſalute ſolicitæ: nec aliter facere videbantur poſſe, quia levius æſtimabant ex hac vita decedere, quam videre mortuam, atque intelligere quod ipſum quoque ejus cadaver tam cito ſubtrahendum oculis ſuis foret; quando etiam F hinc multum ſolatii hauriebant, interim dum neceſſarii ad ſepulturam apparatus non ſine mora aliqua perficiebantur.

accurrit Conventus mæſtus,

velut communi omnium matre orbatus,

130 Poſtquam conſtructa erat funebris ſandapila, cui imponendum erat ſanctæ Dominæ noſtræ Joannæ corpus, venit Pater Prior cum omnibus Patribus ex monaſterio S. Mariæ de Miſericordia, ingreſſique ſunt in domum, ubi prædicta Domina ſupra ſtratum ſuum jacebat; & flexis omnes in terram genibus, oraverunt dixeruntque conſuetum Reſponſorium. Stabant iſtic, ſicut tali Dominæ conveniens erat, diſpoſitæ Cruces, tædæque & cerei copioſi, quam multos capere locus poterat: cumque Patres omnes ſacris veſtibus ſe induiſſent, quatuor ex ſenioribus ſuſtulerunt cadaver, magna cum reverentia & circumſpectione; atque intra ſandapilam collocaverunt, non ſine uberi lacrymarum effuſione. Quemadmodum enim ipſa, dum viveret, ſatagebat omnes ſolari, juvare, & recreare, in quibuſcumque eorum corporalibus ac ſpiritualibus neceſſitatibus; ita nunc omnibus inconſolabili dolori erat ejus tam cita

imponitur ſandapilæ à Patribus Ordinis:

A tamque inexpectata mors, quæ ipsos privaverat sanctæ illius vitæ exemplis & virtutum universarum clarissimo speculo. Quid autem facerent Sorores ac filiæ ejus spirituales, tot annis cum ipsa conversatæ, nunc autem orphanæ derelictæ? Operiebant palliis facies suas, & linteis sibi obturabant ora, ne prorumperent in gemitus intempestivos: itáque mœstus ac lacrymabilis earum chorus stabat eminus, & thesaurum suum, mox è conspectu auferendum, prosequebantur oculis, ut melius atque decentius poterant.

defertur ad porticum inferiorem;

131 Tum vero procedere cœperunt Patres, & quatuor quos dixi Seniores sarcophagum humeris suscipientes, descenderunt per scalas versus stratum preparatum in porticu, subtus domum in qua Sancta obierat. Jam stabant ibi afflictæ Sorores, seriatim dispositæ ad parietem ex una parte, itáque satisfaciebant extremo ejus mandato ut se comitarentur. Collocato corpore sanctissimæ Dominæ nostræ in media porticu, quæ tota obtensa tapetiis erat; ingressi sunt Domini Episcopi, Georgius de Almeida Conimbricensis, & Joannes de Azevedo Portuensis, pridem singulariter devoti & amici Dominæ no-B stræ, lugubribus tunicis pileisque induti: non tamen tantus erat dolor quem vestimenta monstrabant exterius, quin mœror interior longe exuperaret; cujus signum præbebat abundantia lacrymarum quas fundebant, velut indices cordis, sese utcumque exonerantis per oculos. Ingressi, suas statim fecerunt reverentias, capitibus discooperris ac flexis genibus: factaque brevi oratione (nam largam non patiebantur singultus plangentium) circa tumbam singuli sessum se receperunt, lugubriter obtecti caput, & faciem tergentes linteo, jugiter à lacrymis madenti, non sine gemitu, modesto tamen & discreto. Tum ingressus est lignarius faber, indutus etiam ipse lugubriter: & genuflexus planxit: proferensque duas tabulas applicavit sarcophago, eumque clausit, ipsas superne instar tecti compaginans.

ibi clauditur sandapila,

interim dum in ecclesia decantatur officium:

132 Interim Patres absolvebant defunctorum Officium, factaque erat fossa sepulcralis in choro, panno nigro undique convestita: & pulsabantur campanæ per omnia monasteria atque ecclesias totius oppidi, in quo nulla erat platea nec domus, quæ non resonaret etiam ipsa planctu & dolorificis vocibus; cum magni æque ac parvi perfunderentur C mœrore, eo quod Domina illa generaliter à cunctis amabatur, propter beneficia & gratias passim ab ea impensas omnibus, jacturam suam & orbitatem lugentibus. Absoluto officio exorsi sunt Patres Responsorium, *Libera me Domine*, omnes simul cantantes atque plorantes: itáque instituerunt processionem, prægredientibus Sororibus mœstis atque afflictis (quemadmodum concipio Marias comitatas ad sepulturam Dominum Jesum) omnes dimisso vultu & incurva cervice, per portam quæ sub turri est; Fratribus autem ac Patribus subsequentibus, & agmen funebre claudentibus iis qui sanctissimæ Dominæ illius corpus gestabant in sandapila, usque ad terram cooperta panno. Ducta est pompa hæc per pomarium & calceatam usque in claustrum, atque inde in chorum inferiorem, subsequentibus Dominis Episcopis. Hic autem nequeo præterire silentio, rem omnibus videntibus admirabilem. Mensis erat Majus, totumque pomarium (in quo Domina ista suam habebat pergulam, ad recreationem horis temporibusque congruis capiendam, bonam sæpe diei partem istic transigens, eoque Sorores omnes convocans; quodque etiam solicite ipsa rigari faciebat, nec paucas in eo suamet ipsius manu arbores conseverat) hoc, inquam pomarium totum, tunc maxime formosum ac floridum, pro singulari D quam ipsa Domina ei fecerat impendi cura, mox atque illac translata est sandapila, in conspectu omnium visum est exarescere, tam in herbis quam in arboribus; decidentibus passim foliis, ea præsertim via per quam corpus ferebatur, quæ utrimque consita erat grandibus cydoneis, & hæ permixtæ cytreis, quondam à Domina sic coordinatis. Cum ergo omnes essent floribus ac fructibus novis onustæ, sic pariter elanguerunt, ut numquam postea revixerint: quo videbatur demonstrari, dolorem istum ad ipsas etiam herbas arboresque pertinere.

portatur per pomarium,

miraculosè mox arefactum,

& sepelitur in choro inferiori,

133 In hunc modum procedentibus, ut dictum est, omnibus ad locum chori inferioris, constiterunt Sorores juxta scalas: transieruntque per medium earum Fratres ac Patres, cum Episcopis & corpore sanctæ Infantæ. Tum prosequentes reliquum Sepulturæ Officium, sancti corporis reliquias terræ mandarunt, cum quanto potuerunt honore ac reverentia, condigna Principi tantæ tamque singulari, qualis fuerat Infanta Joanna. De ejus anima dubitabat nemo, quin esset in gloriam sempiternam recepta, ibique frueretur suavi conspectu Regis cælestis ac Sponsi sui, quem vivens in hoc mortali E corpore amaverat super omnia, spreta universa seculari pompa & gloria regnorum mundi hujus, quæ ipsi naturali jure debebantur, sæpeque oblata poterant ab illa teneri sine culpa; nisi malens Christum humilem & pauperem sequi, perseverasset usque ad mortem in ejusmodi sancto proposito, ipso misericorditer adjuvante, ut omnia opera meritoria sua ad finem perduceret, maximo cum fervore amoris divini, quorum etiam præmium est consecuta: quod nobis quoque idem ipse concedat, per suam Passionem intercessionemque sanctissimę matris suæ, & istius veræ famulæ ac sponsæ suæ.

fit Missa de Requiem:

134 Finito Officio sepulturæ, Reverendi Domini Episcopi & Patres egressi sunt per portam capellæ, tristes omnes & corde contrito, uti ratio postulabat: Pater autem Prior, Fr. Joannes Diaz, una cum iisdem indutus est ad Missam canendam, quam in capella Jesu celebrarunt *de Requiem*. Videtur tamen quod magis æquum fuisset, ut Missa *Gaudeamus* fieret, quam *de Requiem*; hanc enim Domina jam possidebat. Reliqui vero Patres & Clerici privatas similiter Missas persolvebant. Quis au- F tem siccis oculis poterit, eis qui non viderunt, narrare, quam inconsolabilis dolor omnes Sorores tenuerit? quæ considerantes se solas atque orphanas derelictas, volvebantur supra terram illam, quæ ipsarum occultaverat thesaurum. Nullius tamen tam immoderatus erat luctus, ut multum ab aliis audiretur; nam quæ debiliores se agnoscebant, quam ut possent ab ejulatu temperare, intra ædes se continuerant, ibique solo Deo teste indulgebant lacrymis & suspiriis. Nisi autem eas juvisset Deus, qui potest omnia, multæ fuissent dolori immortuæ, videntes se sic destitutas omni corporali ac spirituali solatio.

abducitur alio puer regius,

135 Evacuabantur etiam quas Domina incoluerat ædes, & puer Regius illius nepos traductus est ad monasterium Patrum de Misericordia, ibique traditus in manus Domini Episcopi Portuensis; adeo ut recte possemus dicere, *Quomodo sedet sola civitas, plena populo?* Nullius omnino vox audiebatur per monasterium, sed omnes in silentio orabant & plorabant. Scit Deus quam vera dicam: nec tamen satis ipsa me explico. Videbantur enim in monasterio nullæ esse mulieres vivæ; ita ut Mater Priorissa diceret, metuere se, ut unquam Sorores suas posthac ridere aut delectabiliter loqui conspiceret;

Jam

A Jam enim non amplius videbant Dominam illam, quæ pro ipsis apud Prælatam intercedens, requirebat alleviationem pœnitentiarum injunctarum; & ab ea diffidentes maléque contentas provocabat ad emendationem ac pœnitentiam, omnes suæ profundæ humilitatis exemplo ad obedientiam submissionemque inducens. Singulas etiam sanctissima istæc Domina, comitate sua recreabat, consolabatur, sublevabat; nec ullæ erant quæ laboribus sui officii fatigatæ ad ipsam non accurrerent, respiraturæ in ejus domo, ibique accepturæ consilia in rebus dubiis salutaria, resolutionemque tricarum conscientias teneras implicantium. Non habebant amplius quæ invitaret illas ad colloquia spiritualia, & relaxationes plenas benignitatis, in ejus pomario vel cella degustandas. Exaruerat fons ille caritatis, qui in Deo & post Deum ipsis erat omnis sua recreatio, inter asperitates monasticæ disciplinæ, quæ tunc primum cœperunt graves videri, quando deesse sibi senserunt illius exemplum auxiliumque, quo levia cuncta reddebantur. Ipsa quin adeo Priorissa, in negotiis perplexis & gravioribus sui regiminis curis, solita erat ad eam recurrere; ut quæ nosset cuicumque malo auxilium & remedium invenire. Erat autem hoc etiam ex capite universarum afflictio major, quod unaquæque sigillatim suis propriis culpis imputabat istam tam præproperam orbitatem.

& recordatio commodorum ablatorum anget luctum.

B 136 Postero die redierunt omnes Patres ad Capellam Jesu, quo etiam veniens adm. Reverend. D. Episcopus Conimbricensis, cum Archidiacono & Capellanis suis, ibidem Missam solennissime atque devote cecinit pro eadem Domina, non sine lacrymis. Interfuerunt huic Missæ, non solum multi famuli famulæque ipsius Infantæ, quæ huic extra monasterium in oppido ministraverunt; sed etiam plures Magnates atque Nobiles, quos fama gravis infirmitatis ejus illuc attraxerat, sic ut numerum præsentium capere ambæ capellæ non possent. Ea propter Priorissa, de consilio Episcoporum ac P. Prioris, mandavit aperiri crates, ducentes ab ecclesia ad locum in quo Professiones fieri consueverunt; nec non crates S. Augustini; quo statim ingressi sunt quotquot poterant, planctum maximum cientes, fortiterque exclamantes, & parietes vel terram ferientes capitibus, multaque alia facientes, quæ facile judicasses non per meram ceremoniam fieri, sed ex acerbo dolore animi. Obscurus erat locus totus, nigroque vestitus & instratus panno; circum tumbam autem dispositæ faces, quam multas spatium capiebat; & in gradibus ad eamdem tumbam assurgentibus duodecim Fratres cum thuribulis, toto officii tempore fumigantibus.

13 Maji conveniuntur ad exequias.

C Absoluta Missa & aperta Capellæ porta, ingressus est R.D. Episcopus Conimbricensis cum Archidiacono suo, nec non D. Episcopus Portuensis cum Ministris ac Patribus, qui simul omnes dispositi ordinatim per chorum inferiorem, cœperunt cantare Responsorium, *Libera me Domine*, non minus lacrymis quam modulis solenne. Stabant ad latus scalarum Sorores ordine processionali, sicut solent quando aliqua inter ipsas solennem nuncupat Professionem, opertæ capita velo & cereum accensum tenentes manibus. Decantato autem Responsorio prædicto, rursum quo venerant ordine egressi sunt DD. Episcopi; duravitque ad multas horas planctus, in voces dolorosas prorumpentibus singulis, tanto magis quanto quisque melius cognoscebat sentiebatque jacturam ejus, quæ vere dici poterat *Mater orphanorum, pauperum, & viduarum*. Egressæ Matres Sororesque reliquerunt apertas ipsas crates

Missaque cantata,

plangitur defuncta,

D majori parte diei istius, quia non cessabant egredientibus unis supervenire alii, totaque ecclesia Jesu, & Capella S. Augustini, quin & platea ipsa, continuis personabat lamentis gemitibusque.

137 Anno Domini MCCCCXC, die VI Februarii, compleverat Domina Principissa Joanna annum vitæ suæ sanctissimæ trigesimum octavum, exorsa annum trigesimum nonum. Annis octodecim in hoc monasterio conversata est, tam sancte sicut dictum; multaque alia adhuc dici possent, nota rerum omnium cognitori Deo, & iis qui ipsam familiarius tractarunt, de sanctissima ejus in monasterio conversatione atque obitu; sed impossibile est ut iis fides adhibeatur, prout nunc sunt tempora, quando tantum refrixit amor Dei, qui in ista ejus famula semper gliscebat ardentius. In ipsa sane videbatur renasci ætas antiquorum Martyrum, qui pro fide Jesu Christi Domini nostri corpora sua cremanda & excrucianda tradebant. Vitæ autem suæ, secundum ejus desiderium divinitus abbreviatæ, consecuta est finem, qualem semper optaverat, videlicet corã Sororibus in hoc monasterio, quod adeo dilexerat semper. Etenim sæpius requisita à Rege patre, & longe instantius à Rege Fratre D. Joanne, multisque Principibus atque Episcopis Regni, ut pateretur se traduci ad aliud aliquod eorum monasterium, quæ regio splendore exædificata jam erant, E aut ipsorum sumptibus essent ædificanda, sub aëre commodiori, in loco magis congruo dignitati & natalibus ejus; numquam tamẽ induci potuit ad consensum; dicens, hic esse omne suum solatium & gaudium, neque se alium locum majorem aut meliorem optare, quem propterea appellabat suam parvam Olisipponem.

ætatis a 39 ante menses inchoato conver, sio nis religios. needum ex pleto.

138 Duobus ante ultimam infirmitatem annis, cœperat executioni mandare grande propositum, quod conceperat reædificandi hoc monasterium, translata in aliud latus contra mare ecclesia, totumque magnifice construendi; videlicet templum, chorum, capitulum, dormitorium & refectorium; transferendi etiam officinas recollectionis & silentii: sic enim credebat effecturam se, ut aura salubriori Sorores uterentur. Jamque ab Episcopo Conimbricensi D. Georgio de Almeida obtinuerat licentiam ædificandi ecclesiam, & eum in finem cœperant fieri apparatus, coctis lateribus effossaque humo, pro fundandis duobus quadris & loco Capituli. Fecerat etiam aperiri latomiam, unde eruerentur grandes & formosi lapides in ædificium dictæ ecclesiæ. Horum F quoque magna copia erat extracta & huc pervecta; sed præter impedimenta alia à Fratribus Prælatisque objecta, disturbavit opus cœptum gravis & postremus illius morbus: in quo tamen non desinebat esse pro eo solicita, sæpius contestans, quod sperabat divinitus adjuvandam se, ut cogitata perficere posset, quæ tantopere conductura credebat ad Dei obsequium, nec non ad incrementum exaltationemque hujus monasterii sibi dilectissimi, in quo etiam finire vitam elegerat. Finivit autem duodecimâ Maji, Feria quarta, & hora secunda post mediam noctem prætcrita, anno quem supra dixi MCCCCXC.

Per eam mortem suspensa hasic vixdum inchoata fabrica.

CAPUT XV.

Defunctæ beatitudo variis modis revelata.

Non videtur mihi possibile narrare aut describere signa omnia, quibus per istos postremos dies dignatus fuit Deus præmonstrare proximum illius obitum. Itaque, licet ea vere 139

Capellano Joannæ vita functa.

 ac

A ac manifeste, per visiones & somnia, oblata sint personis notissimæ fidei atque virtutis, unum dumtaxat omissis ceteris commemorabo. Inter alios D. Infantæ Capellanus quidam erat, vitæ admodum spiritualis, Didacus Laurentius nomine, cui, in omni sua conversatione Eremitam religiosum assimilanti, Confessarii sui post mortem dederunt testimonium singularis ac virginalis puritatis. Huic inter alia pia mandata, quæ postremis istis diebus manu sua scripserat, & quorum in suo Testamento meminit, etiam injunxerat Sancta; ut mox atque ipsa obiisset, peregrinationem susciperet suis sumptibus faciendam ad S. Mariam de Guadalupa. Iste, eadem nocte qua Infanta transiit ex hoc mundo ad Deum, intra cameram suam reclusus orationique devotæ intentissimus, subito conspexit ante se maximam quamdam claritatem. Ad hanc visionem correptus stupore & timore vehementi, sæpius nomen Jesu & Mariæ inclamavit, identidem Crucis signo se muniens; deinde curiosius ipsam considerans claritatem, quæ ante se persistebat immota; vidit in ejus medio prægrandem, sed formosissimam ac splendidissimam Coronam spineam; B cujus omnes aculei pleni erant recenti ac rubicundo sanguine; & à cujusque aculei extrema cuspide, pendebat gutta una, grandior ac splendidior similis, sanguinis. Adeo autem suaviter simul & vehementer lucebat tota ista corona, ut neque oculos avertere posset à tam delicioso spectaculo intuens, nec bene fixos in eodem retinere: idque duravit, ut sibi videbatur, per integrum horæ quadrantem: postea vero paulatim deficiens, denique ex oculis plane evanuit visio, secutaque eam est vox grandis, bis dicens, Obii, Consummatum est.

offertur visio spineæ coronæ cruentæ & splendentis,

140 Mansit ille ad ista obstupefactus (nam & suavissimus odor quidam totam ubi orabat cameram adimpleverat) cum cœperunt in monasterio Jesu audiri signa campanarum, significantia quod ipsa hora obiisset sancta Infanta, atque ab hoc corpore mortali ad gloriam transivisset æternam. Neque dubium esse cuiquam potest, quin misericordissimus Deus tali ratione voluerit significatam illius mortem, illa ipsa hora certissimo peractam, isti suo fideli famulo; qui post ejusmodi visionem parum admodum supervixit. Siquidem continuo completurus demandatum sibi Dominæ suæ votum, mox atque corpus ejus fuit traditum terræ, in viam se C dedit Guadalupam versus; atque post oblata ibidem sacrificia & vota, regressus Averium, sanctissime obiit etiam ipse. Recte autem mors ipsius Dominæ demonstrata fuit per visionem Coronæ spineæ; siquidem hanc illa sibi pro insigniis ac propria tessera sumpserat, ipsam exprimens aut exprimi faciens in rebus omnibus ad se spectantibus, præ tenera devotione erga Domini passionem, cujus portio haud minima fuit dolor & ignominia inde proveniens: quapropter etiam ubicumque ipsam videbat depictam, humiliter sese inclinando dicebat, *Ave spina, pœnæ remedium*: & festum Coronæ spineæ agebat quam poterat solennissime.

ipsa hora obitus,

non sine mysterio,

141 Quamvis temporibus nostris simus indigni divinis revelationibus & visionibus frui; potest nihilominus aliquando Deus, ut est misericors, variis modis, etiam per somnia, nonnullas res objicere & certificare intellectui, ad remedium & solatium, prout sibi placuerit, meruerintque personæ, in quarum gratiam istud faceret. Videns ergo grandem afflictionem famularum suarum, propter jacturam Dominæ tam sanctæ, quæ tantopere ipsas dilexerat, suaque corporali conversatione tanto cunctis solatio fuerat; permittere voluit, ut D illarum aliquæ semisopitæ, eamdem quasi corporeis suis oculis cernerent, vel in somnis audirent admonentem, ne sua causa tantum lugerent. De quibus nonnihil hic attexere audebo, fiduciam sumens à variis exemplis utriusque Scripturæ, novæ scilicet veterisque, quibus certificamur, voluisse Deum res aliquas dici & significari per somnia. Hoc autem dico, non quasi velim affirmare, contra quam Sancta & Catholica fides mandat & prohibet, fidem aliquam dandam esse somniis; sed quia puto, licite ac salva conscientia credi & dici posse, quod volente & ordinante sic Deo, patre totius consolationis, ejusmodi solatium oblatum fuerit ancillis ejus, multa cum amaritudine lugentibus obitum tam caræ Principis, quæ cunctas in genere atque in specie solabatur dum viveret.

Pluribus Sancta apparet in somnis,

142 Inter alias quas moriens Domina dimiserat ancillas una erat, non ita pridem advecta ex Guinea; quam, quia juvenis & idonea videbatur, ipsa emerat, & paulo ante mortem fecerat baptizari; nec enim perferre Sancta ista poterat, ut sua in domo versaretur anima, salutaris lavacri diu expers; quin potius tales instruebat ipsamet diligenter, & fidei nostræ rudimenta docebat. Puella istæc vix E quidquam Lusitanæ linguæ noverat, sed miræ simplex & prona ad omne bonum, secundum nostræ sanctæ Legis instituta, magna cum voluntate sua baptismum susceperat. Cum autem octavo post Dominæ suæ transitum die, ipsa atque tres aliæ jacerent in cubiculo quodam, ubi nonnullæ Sorores infirmæ decumbebant, nominatim virtuosæ Matres Clara & Catharina de Silva; subito per mediam noctem experrecta, cœpit inclamare prædictam Matrem Catharinam atque Sanctimoniales alias; & verbis quæ ægre intelligebantur hortari, venirent visum Dominam Infantam, quæ ibi aderat. Ita aliquamdiu clamans, primum expergefecit eas quæ cubabant secum: hæ autem initio attonitæ assurrexerunt, deinde parum id curantes reclinaverunt sese; & arbitratæ ipsam dormientem somniare, mandabant ut taceret. Cum autem sentirent puellam, bene experrectam, identidem magis magisque clamare ut venirent, quia ibi erat Domina Infanta; exiverunt duæ earum ut candelam accenderent, & vocarent Sorores, audituras quid puella diceret. Venerunt ergo Mater Priorissa & aliæ plures Matres at- F que Sorores, inveneruntque juvenculam, attonitam totam & tremebundam; quæ ostendit eis locum, in quo dicebat visam sibi D. Infantam, formosam & splendidam instar solis, & circumdatam aliis instar Sanctimonialium vestitis atque velatis, quæ omnes manibus tenebant cereos albos accensos. Fuit autem puella per triduum tota frigida, & quasi immobilis, oculis unum in locum inconvertibiliter defixis, nec volebat bibere aut comedere; sed veluti paralytica, aut extatica, ac semimortua jacebat, absque auditu & loquela, quantumcumque multum pro ea ad se reducenda laboraretur. Interim visitavit eam medicus & Patres aliquot Confessarii, dixeruntque, puellam illam simplicem vere jacere quasi absque pulsu, stupefactam extraque se raptam: eoque satis certum videbatur, conspexisse eam aliquid quod de hoc mundo non esset, ideoque timorem ac tremorem, ex more talium rerum, incuteret.

ac nominatim juvenculæ Guineensi, recens baptizatæ,

indeque ad plures dies extatica;

143 Mater una erat ex senioribus, nomine Violanta Ruiz, cui Domina Infanta cum viveret monstrabat se vehementer affici, eo quod in ea perspexerat magnas virtutes, timoremque Dei & studium perfectionis religiosæ, per quod integre complebat omne suæ vocationis officium, eratque optimo exem-

unique ex Matribus lugeri se vetans,

A exemplo universis, cui & Patres Confessarii sui testimonium dabant maxime puræ nitidæque conscientiæ. Hæc adeo vehementer sentiebat avulsam se à dulci sanctaque Dominæ istius conversatione, ut die noctuque non cessaret à lacrymis. Itaque una noctium post Matutinas, à quibus nunquam illa aberat, finitis precibus suis levem somnum capiens, vidit D. Infantam lucidissimam, in habitu Ordinis claro ac candido: quæ ipsam, magna ex tali visione perfusam gaudio, amanter reprehendebat, quod ploraret ac tristis esset propter obitum suum, cui optime erat & tuto in loco posita salus. Dic autem Sororibus, inquit, ne me amplius lugeant, quia post modicum tempus videbunt in Regno talia, ob quæ dicent feliciter mecum esse actum. Curent interim implere omnem obligationem suam, & habere conscientiam mundam: non enim judicia eadem cæli sunt quæ terræ. Omnia istic relucent in candidissimo speculo, coram quo nihil quantumvis exile potest abscondi, quod non severe judicetur purgeturque. Vidimus autem intra breve spatium manifeste compleri, quod futurum præmonuerat Domina ista, illuminata interius prophetico spiritu, & in illo divino speculo cognoscens omnia, quæ Dei æterna sapientia facienda præordinaverat.

propter ea quæ brevi futura prædicit,

B Etenim, post annum unum & duos circiter menses ab obitu Infantæ, sanctissimæ Dominæ nostræ, Princeps Don Alfonsus, nepos ejus ac filius Regis D. Joannis fratris sui, obiit, lapsus ex equo, in omnium conspectu; & ipse etiam Rex Joannes prænominatus quarto post anno excessit è vivis, nullum alium filium legitimum relinquens qui Regnum hereditaret; unde necessario secuturum erat, si ipsa supervixisset, quæ erat de jure heres Regni & jurata Princeps, ut vel invita cogeretur ad Regnum capessendum, dimissa quiete recollectionis suæ, secundum quod instrumentis publicis firmatum erat, quando in hoc monasterium venit. Quia autem tali casu non potuisset ipsa id excusare, sæpe multumque affligebatur, quemadmodum aliquando inter colloquendum dicebat, videns non nisi unicum Regi filium esse.

& quarto post anno verificata sunt,

fratre Rege moriente sine herede.

144 Iisdem diebus, haud multum post obitum Infantæ prædictæ, admodum virtuosa sodalis & amica ejus, Mater D. Catharina de Silva, affirmavit ipsam Sanctam se vidisse, una hora ante auroram, cum esset in choro, absolveretque meditationes suas & orationes consuetas. Cum enim, C tali hora ac tempore, magno teneretur defunctæ desiderio, & reminisceretur vitæ & conversationis suavis quam habuerat cum Domina Principe; caput nonnihil reclinans in cathedram, vidit subito, non integre experrecta, prope se magnam claritatem, atque in ejus medio præfatam D. Infantam, in vestibus lucidis candidisque nostri Ordinis, alloquentem se interrogantemque de rebus suæ conscientiæ perquam secretis, & multa valde necessaria suggerentem ad sui custodiam; certam interim ipsam reddens, quod jam esset cum Deo. Ipsa vero illam videbat & audiebat tanta voluptate perfusa, ut impossibile videretur in hac mortali vita maiorem lætitiam degustare. Laudabat autem eas, quæ divino amore ferventes, laborabant in acquirenda summa conscientiæ puritate, & ad omnem Dei voluntatem implendam, secundum obligationem susceptam; certas esse jubens, quod districto examine essent dijudicanda omnia, quæ in hac vita videbantur levia: eumque in finem allegabat varios versus ex Psalmis & auctoritates Scripturarum. Quo sermone finito, remansit prædicta Mater plurimum confirmata in spiritu, unde & magnas Deo laudes retulit.

Alteri in simili splendore apparens Beata

hortatur ad studium perfectionis.

145 Decimo tertio aut quarto die post mortem D præmemoratam, accidit res prorsus digna memoria. Rediverant à Matutinis decantatis Sorores, aurora jam illucescente, ad lectos suos, modico quod supererat tempore brevem capturæ quietem; cum major pars Conventus, videlicet Seniores, seorsim singulæ viderunt, sicut in suam conscientiam jurantes affirmarunt, in isto brevi ac levi somno, D. N. Infantam. Eâdem vero ipsa hora simul omnes expergiscentes, magna cum animi alacritate quemadmodum olim Apostoli; dicebant inter se, *Vidimus Dominum*; sic & ipsæ mutuo narrarunt splendorem & gloriam, in qua viderant ipsam Infantam; & quomodo ipsas alloquens monuisset, ne se lugerent vel affligerentur sua causa; eo quod jam esset in statu beatitudinis, pro quo acquirendo ipsæ adhuc laborabant. Duabus autem ex Matribus dixit, quod impetraverat à Deo, ut aliquæ Sororum cito ab hac ærumnosa vita evocarentur ad gloriam æternam: videbaturque quod monstrabat sibi chartam, in qua earum omnium descripta sigillatim erant nomina, quas Domina affirmabat cito decessuras. Hoc vero completum ipso opere videmus: prius enim quam annus iste finem acciperet, diem extremum clauserunt septem Sorores, valde religiosæ, una post aliam perquam sancte mortuæ, quemadmodum & vixerant. E

Die 14 post obitum eadem ratione conspicitur à pluribus.

146 Non videtur etiam prætermittenda silentio (ut alia taceam brevitatis causa & fastidii ingerendi metu) revelatio, quam sancta nostra Domina dignata est facere cuidam religiosissimæ Matri, valde provectæ in Ordine, & ab ipsa quondam singulariter dilectæ. Hæc, post illius obitum lacrymis suspiriisque indulgens, præ intolerabili ipsius desiderio, non cessabat dies noctesque à planctu; quia identidem sibi recurrebant in memoriam ingentes utilitates, quas ex suavi ejus conversatione, & salubri doctrina atque consiliis, capere solebat anima sua. Una ergo noctium, post Matutinas consuetasque orationes absolutas, lecto incumbens ad capiendum levissimum soporem; visa est sibi quasi non dormire, sed conspicere D. Infantam, in consueto corporis & capitis habitu, secundum Ordinis nostri usum, cui constanter adhærebat; sed ita lucido formosoque, facie insuper tam hilari splendidaque, ut videndo tota diffluens dulcedine & consolatione interna, nihil simile unquam in vita expertam se diceret. Visa est autem seipsam ad ejus pedes prosternere, eosq; deosculando & amplectendo interrogare, quo loco jam esset, & quomodo transivisset terribilem istum passum, exitumque ab hac misera vita. F Quam humaniter Domina Infanta sublevans, respondit; Video Deum; eumque videns & laudans, recipio quidquid unquam desideravi pro salute animæ meæ. *Factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adjutorium animæ meæ.* Hoc dicto experrecta ipsa Religiosa, abstersam sensit ab anima sua omnem tristitiam, qua usque in istud tempus languerat ex desiderio defunctæ Dominæ.

itemque ab altera, declarans se Deo frui.

147 Porro, sicuti hæc vera Christi Sponsa, dum viveret, multum laboraverat, ut consequeretur profundam humilitatem & ferventem caritatem erga omnes, præsertim erga angustiatas, afflictas, & infirmas: ita etiam ad meliorẽ translata vitam, pluribus varii status & sexus, maxime tamen Religiosis & Sororibus hujus domus, opitulari studet (quemadmodum experiendo sentimus) cum in suis necessitatibus aut doloribus recurrunt illuc, ubi jacet sepultum ejus corpus. Quædam etiam, magna cum fide in Deo & intercessionibus efficacibus prædictæ Dominæ, accipientes de terra sepulturæ ejus, mani-

Deinde multipliciter juvat se invocantes,

A manifestum ac miraculosum recipiunt auxilium. Testis est Deus, qui novit omnia, quod non mentior: & si singulæ deberent juratæ dicere, quæ in hoc genere sunt expertæ, implerent grandem haud dubie librum ac pene fidem superaturum: id tamen eo minus nunc fieri potest, quod pleræque earum, quæ certissimum dare testimonium potuerant, cito ab hac vita ad Deum sint evocatæ.

148 Religiosa quædam, antea famula ipsius Dominæ eiq; perquam familiaris a, posita in gravissimo morbo maximisque cruciatibus, propter subnatum sibi pestilens apostema, cum multis letalibusque symptomatis; nec habens medicum ullum, qui sibi subveniret, eo quod omnes aufugerant è loco; cum se nocte quadam sentiret morti proximam, extraque spem vitæ, ex animo se commendavit Dominæ quondam suæ, rogans ut sibi in tali periculo succurrere vellet: petiitque adferri sibi aliquid de terra sepulturæ, quod acceptum magna cum fide exosculans ac supra abscessum ponens, subito se sensit relevatam à doloribus & vehementissima febri, qua, pro violentia mali istiusmodi, tenebatur. Pestilens autem ille tumor subsedit paulatim, resolutusque est totus, absque ulla medicina vel medici opera: statimque ipsa, veluti à porta mortis revocata integreque saluti reddita, ad suum se recepit Sacristanæ officium,
B operam impendens adjuvandis infirmis Sororibus aliis, humandisque ex eadem pestilentia defunctis, notitiam nullam habentibus illius Dominæ: quæ pro nobis dignetur intercedere apud æternum Regem, cum quo ipsam vivere & regnare credimus indubitanter, ipso illo fruentem ut præmium perpetuum ejus fidelitatis, cum qua eum amavit, serviens eidem tamquam vera Sponsa, & despectis rebus omnibus transitoriis solum in desiderio habens illum ac regnum ejus, cujus nos quoque per suam misericordiam participes faciat idem Dominus. Amen.

a & ipsam quæ vitam scripsit.

Sanat à peste qua moriebatur.

149 Ego autem, per ipsius amorem & ex parte ejus, obtestor quemcumq; hæc scripta lecturum, ne existimet, aliquid hic aut confictum aut per exaggerationem dictum esse. Certifico enim & affirmo, coram Deo Domino nostro, merissimam hic contineri veritatem, scriptam ejus manu quæ pro majori parte vidit singula, cetera vero audivit à personis maximæ auctoritatis & fidei, prout ipsæmet per se viderant cognoverantque: idque citra aliquod proprium interesse, & absque respectu ullius favoris aut commodi temporalis, solum ad majorem Dei gloriam & obsequium, cui sit honor, gloria & gratiarum actio, quod hisce temporibus, quibus tantopere
C refrixit ejus amor, voluerit ipsum accendere in pectoribus istarum suarum famularum, ut ipso auxiliante facerent ista & alia multo majora, quæ ipse novit, & hic scripta non sunt, manentque nota soli Deo omnium cognitori, cui nihil est impossibile: quam fidem tenentes firmam, iis quæ hic scripta sunt nullam existimemus fraudem subesse. Scit ipse Deus, quod ex formidine eorum, qui fidem scriptis meis habituri non essent, & propter tenuitatem ingenioli mei, multa prætermisi scribere: quæ autem scripsi, tantum ideo scripsi, ut conservetur memoria obsequiorum quæ illi famula ista sua exhibuit, & beneficiorum quibus nos sibi obligavit; quæque facile intelligent & cognoscent, quicumque cum amore & caritate hæc legerint, non autem cum spiritu irrisorio, quales omnipotenti Deo dijudicandos relinquo, qui nobis errores nostros ignoscat, detque gratiam & misericordiam, adjuvetque & salvet nos. Amen.

Eadem protestatur non nisi certissima à se scripta fuisse.

a *Hanc fuisse ipsam Vitæ scriptricem verosimile feci in Comm. pr. n. 4 & mox infra apparebit, ipsam de se modo in prima, modo in tertia persona loqui.*

MIRACULA

Ex Processu, facto auctoritate ordinaria Episcopi Conimbricensis anno 1626.


HActenus feliciter translata est Vita D. Principis Joannæ, iisdem verbis & phrasibus usuariis, quibus eam nobis enarratam reliquit Mater Margarita Pineria, stylo tam veraci atque sincero, quemadmodum apparet ex modo narrandi ea, quæ oculis suis viderat. Quoniam autem his nostris temporibus dignatus est Deus, ad augendam devotionem erga hanc sanctam Dominam, mirabilia quædam operari; eorum aliqua hic ponentur. Prius tamen annotandum est nobis, quod ejus nativitatem concernit, non per negligentiam prætermissum à Margarita Pineria, sed ex timore quodam reverentiali: quæ enim tam prolixe descripsit virtutes & excellentias Dominæ istius & gloriosissimæ Principis, credi non potest per negligentiam omisisse quidpiam eorum quæ sciebat. Ipsum autem quod dicendum restat, tale est. 150 E

Vita à Margarita Pineria scripta additur.

151 Cunctabatur D. Alfonsus, Rex sui nominis quintus, exhilarare Regnum optato successore, quamvis jam esset aliquanto tempore junctus uxori. Quærebatur è cælo remedium: itum est ad visitandum eremitorium quoddam sancti & gloriosi Patriarchæ nostri Dominici, cui nomen S. Dominici de Quemada in diœcesi Lamecensi: ubi ex longa totius regionis experientia constat, conjugatos invenire, per ejus intercessiones, remedium sterilitatis. Idem etiam expertus est Rex ipse. Etenim post novem menses à peregrinatione suscepta, uxor ejus Regina peperit excellentissimam Principem D. Ioannam; cujus vita & mores tales extiterunt, ut satis demonstraverit Deus, ipsam esse munus suum, concessum ad intercessionem gloriosi nostri Patris S. Dominici, cujus etiam Habitum suscepit & gessit. Etenim licet non pervenerit ad faciendam Professionem, primum per impedimenta sibi oblata à Regibus, patre ac fratre, & Regno universo; deinde proprio quodam scrupulo, propterea quod se videret circumdatam infirmitatibus: nihilominus affectu & opere fuit vera Religiosa, numquam dimittendo Habitum sancti Patris nostri, quem perpetuo devoteque gestavit, honorans domum nostram sua præsentia, totamque Religionem Prædicatorum suis virtutibus & exemplis. F

quomodo sterili matri obtenta fuerit,

ex voto ad S. Dominicum,

152 Nunc vero ponentur hic miracula quædam, quæ fecit post mortem suam; authenticata & approbata per Illustrissimum Dominum Joannem Emanuelem, Episcopum Conimbricensem, qui misit ad hoc oppidum, ad supplicationem Cameræ ejus, & Religiosarum hujus Conventus Averiensis, à Iesu dicti, suum Episcopatus hujus Conimbricensis Provisorem, Doctorem Bernardum de Fonseca Saraiva: qui personaliter excepit jurejurando firmata testimonia, anno millesimo sexcentesimo vigesimo sexto.

item miracula authentice cognita.

153 Primum quod examinavit, fuit de terra sepulturæ, per quam facta sunt & fiunt multa miracula, quorum fuit fundamentum; quod cum corpus hujus gloriosę Sanctę humatum esset ad pedem ejus scamni, in quo Communionem sacram Religiosæ excipiunt (sicut ipsa pro sua humilitate petierat, factumque fuerat cum eorum temporum simplicitate, nulla habita ratione tam manifestæ notoriæque sanctitatis, nec etiam conditionis Regiæ ac Principalis) volen-

In translatione corporis an. 1577.

A volentibus Religiosis sepulturam ejus condecorare magis (quia aliud nihil sibi videbatur restare, quo possent affectum suum amoremque testari) ipsam transferri fecerint ad medium chori inferioris, posuerintque in sepulcro cooperto veste nigricante ferruginei coloris, cum amore potius quam pompa aliqua, Regiæ ipsius conditioni apta. Factum id est, anno à Nativitate D. N. Jesu Christi MDLXXVII; quando terra, elata de loco sepulturæ, reposita est in quodam testaceo vase, mensuram modii adæquante, cœpitque distribui omnibus postulantibus per decursum anni, præcipue in die anniversario obitus prædictæ Principis, videlicet XII Maji.

reservata terra sepulturæ,

154 Singulis autem annis tali die expensa est plus quam quarta pars modii, eo quod ipsum vas positum sit ad ecclesiæ crates, quæ tunc patere solent, ab hora nona matutina usque ad sextam vespertinam, ad satisfaciendum devotioni populari; concurrentibus illuc viris feminisque & parvulis: nemine autem inde redeunte, quin secum ferat de B terra ista sancta in chartula: quã religiose asservantes, experiuntur efficacem contra quosvis suos morbos. Est porro notandum bene, quod cadus sanctam istam terram continens, non insistit terræ ipsi, eo quod chorus inferior sit stratus pavimento lapidum quadratorum, sic ut nulla prorsus ibi appareat humus: ideoq; habetur pro grandi & evidenti miraculo, quod per tot annos numquã terra illa deficiat, licet in se tam modica, tantumque ex ea jam sumptum sit, auferendum etiam usque ad Indias Orientales, quo variis vicibus missa est bona ejus quantitas, nec non per totam Hispaniam: manetque in hunc usque annum MDCLXXIX in pristino statu, crescens quotannis pro modo consumptionis factæ, multa miracula operante per ipsam Domino Deo. Fuit autẽ res illa tota authenticata per attestationem quadraginta quatuor Testium, in quibus prima fuit Excellentissima Domina Beatrix de Lara, ab anno ætatis vigesimo in hoc Averiensi Iesu conventu commorata, & oculis suis intuita distributionem solitam fieri in die anniversario.

liberaliter quotannis distribuitur,

neque hactenus deficit:

155 Didacus Lopez de Sousa, Comes de Miranda, Gubernator Cancellariæ Portuensis, in Regno Castellæ positus, valde infirmatus fuit maligna febri, quæ mox conversa in duplicem tertianam, deinde in simplicem quartanam, ac denique in dupli- C cem, totos quatuordecim menses ei duravit, cum tanto rigore, ut febrile frigus aliquando ipsis novem horis protraheretur: nec ullum malo facere remedium poterant medici, quantumvis multi expertissimique. Eo autem infirmum redegit morbus, ut suaderent ei medici reditum in patriam, eo quod aliam nullam spem sanitatis restaurandæ invenirent. Manebat ille nihilominus: quando rem intelligentes materteræ illius duæ, in hoc Averiensi monasterio Religiosæ, aliquid prædictæ terræ miserunt ad infirmi patrem Henricum de Sousa. Acceptam Didacus aqua diluit, & hanc ipso febrilis accessus die, paulo antequam esset inchoandus paroxysmus, magna cum fide hausit: statim autem ipso die defecit primus accessus, & alter secundo, prius quam haustum salutarem iteraret: tertio autem die iteravit potionem pridianam, nec amplius ægro febris rediit, sed ex tunc omnino cessavit. Quapropter tam ipse Didacus de Sousa, quam ejus medici & quotquot viderunt, rem miraculo adscripserunt: notatusque est dies S. Iacobi, quo id accidit anno MDCXIV.

eâdem in potu sumptâ

depellitur pertinax quartana, semel;

156 Idem Didacus, quartanas patiens in urbe Portus, nonam hebdomadem jam eas ferebat; quando prædictus pater suus Henricus de Sousa rursus paululum ei misit de terra præmemoratæ sepulturæ.

iterumque.

D Hæc posita fuit sub infirmi cervicali: dumque ibi esset, tremuit ille tribus vicibus: & interroganti quare sibi non præberetur bibenda terra quam pater suus miserat, sicut ei per epistolam significarat; respondit Comitissa uxor ejus, quod ipsam jam habebat sub cervicali: ipse vero jussit ut ea sibi propinaretur in aqua. Dictum, factum: bibit ille ipso quo febrim redituram expectabat die, prius quam eam sentire inciperet: nec ista die eamdem sensit; sed neque postea: quin liber mansit usque in præsentem annum, quo authenticatum miraculum fuit.

157 Excellentissima D. Beatrix de Lara & Meneses, vidua D. Petri de Medices, gravi fluxu sanguinis laboraverat spatio sex vel septem mensium: frustraque adhibitis humanis remediis omnibus, cœpit cogitare de divinis applicandis: & quia tunc recollectionis causa degebat in monasterio Averiensi, suggessit ei ex Senioribus Religiosis una, ut fiduciam poneret in Principem Ioannam, ad ipsamque recurreret; futurum fortitan ut Deus, mediante ejus Reliquia, ipsam malo suo liberaret. Ipsa vero continuo rogavit illam sibi adferri: quod E cum fecisset prædicta Mater, eâdem sese infirma cinxit. Et prima quidem nocte, post consuetum fluxum, febrile frigus sensit, aliquanto quam antea mitius; sequenti vero nocte multo melius habuit; tertio autem die adeo libera fuit ab ista infirmitate, ut usque in præsens eam passa non sit. Unde pro certo habuit D. Beatrix, quod sanitatem receperit per merita Dominæ Principis apud Deum, ad quem receptam illam esse non dubitabat, æstimans fuisse prodigium virtutis.

sanatur fluxus sanguinis,

admoto Beatæ cingulo,

158 Mater Catharina ab Angelis, Religiosa Professa in Conventu Iesu Averiensi, in aure dextra dirissime cruciabatur: cumque in istis doloribus mansisset horas tres vel quatuor plus minus, magna cum fide commendavit sese D. Principi Ioannæ, proposuitque sepulcrum ejus, accensa ante illud lampade, per annum integrum illuminare. Mox allatum est ei cingulum Dominæ: quod cum supra aurem dolentem posuisset, subito & absque mora ulla cessavit cruciatus, plane ac si nullus fuisset, nec unquam postea rediit: id quod prædicta Catharina de Angelis, & ceteræ quæ præsentes adfuerunt Matres, pro grandi habuerunt miraculo. F

uti & dolor unius auris,

159 Religiosa quædam ejusdem Conventus, nomine Mater Magdalena de Sepulcro, biennium totum valde ægrotaverat, desperataque à medicis jam jam erat inungenda; quando magna cum instantia portari se petiit ad tumulum Dominæ Principis. Id cum propter nimiam ejus debilitatem primo excusarent Religiosæ, metuentes ne sibi inter brachia moreretur; tandem tamen precibus infirmæ cedentes, morem eidem gesserunt, & juxta tumulum collocarunt. Ægra autem ipsum aperiens, indeque sumens caput Sanctæ & illud amplexans, subito convaluit: atque assurgens in pedes sine cujusquam auxilio, omnibus seipsam monstrabat dicens, Videtis me sanam; & miraculum quod in me operata est Domina Princeps. Veniens autem medicus, eamque sic intuens, obstupuit, retulitque gratias eidem Dominæ Principi. Ipsa vero, quæ inter brachia aliena accesserat semimortua ad chorum inferiorem, pedibus suis recessit per claustrum, cantando hymnos & laudando Deum. Cumque diebus aliquot sic sana mansisset, denuo relapsa, cito expiravit: quasi Deus voluisset in ea patrare miraculum adeo notorium, per merita gloriosæ istius Principis; ipsam tamen, fortassis propter eadem merita, cito hinc evocare ad gloriam suam.

item moribunda,

allata ad sepulcrum;

160 Do-

A 160 Dominicus Fernandez, quem Deus sibi habet, cum septennis noctu jaceret in lecto, fuit gressu privatus; & sic impeditus mansit usque ad annum ætatis quartum decimum, quando cœpit se erigere atque ambulare, innixus subaxillaribus fulcris duobus, pedemque unum attractum gerens, sic ut eo terram non contingeret. Procedente denique tempore cœpit una sola furcilla uti, semper tamen claudicans, & multa foramina in tibiis & cervice habens, nec ullum malis suis remedium inveniens, quantumvis pater ejus Petrus Fernandez multam substantiam ea de causa consumpsisset. Cum autem recurrisset dies Dominæ Principis Joannæ, quæ honoratur mense Majo, ad ipsius Petri Fernandez domum venit quædam mulier, nomine Francisca Sancritaës, rediens ab ecclesia Sanctimonialium Jesu de Averio; dixitque prædicto Dominico sic claudicanti, adiret statim ecclesiam Jesu, ubi omnibus petentibus tangenda dabatur Reliquia sanctæ Principis, quia erat dies ejus festus; quodque faciebat multa miracula, & forte ipsi quoque datura esset sanitatem ad contactum Reliquiarum suarum. Pluribus opus non fuit: egressus domo Dominicus est, ut erat claudicans & cum furcilla; processitque ad prædictam ecclesiam, ubi se commendavit cum devotione magna Dominæ Principi, rogavitque ut tangeretur ea corrigia, qua ipsa solebat corpus cingere. Hoc ut obtinuit, subito etiam obtinuit sanitatem; & qui claudus advenerat, rectis gressibus domum rediit, furcillam suam humero impositam gestans, omnibusque per plateam sibi occurrentibus narrans miraculum, & dicens; Jam sanus sum, jam non amplius claudico, neque claudicabo posthac. Intra paucos autem dies coierunt foramina cervicis & tibiarum, absque ullius medicinæ applicatione. Postea vero didicit opificium lapicidæ & fabri lignarii, illudque tota vita sua exercuit, robustus valde: & dives effectus, accingebatur gladio, ac genuit filios; quamdiu porro vixit, annis singulis observavit festum Dominæ Principis duodecimo Maji, adferens ad sepulcrum multas rosas ac flores, quibus istud eo die inspergeretur: atque hoc modo diu conservavit sanitatem, quam illa intercedente obtinuerat.

claudus annis septem,

B *die ejusfesto illuc accedens:*

161 Andreza Manuel, uxor Manuelis Andreæ, civis Averiensis, cum recens peperisset filiumque lactaret, intumuit ei mamilla dextra, inflammabaturque indurata valde, cum magno ejus cruciatu: quapropter decreverant chirurgi ipsam aperire, ad hoc jam accersiti à marito. Dies erat duodecimus Maji, quando in prædicto conventu celebratur festum Dominæ & sanctæ Principis Joannæ. Prius itaque quam sectionem experiretur mulier, accessit ad prænominatam ecclesiam, & visitavit sepulcrum sanctum. Ibi vidit eam Matrum una D. Angela de Menesez, Sanctimonialis professa istius monasterii; ipsamque vocavit ad crates ecclesiæ, monuitque ut cum devotione commendaret se Sanctæ, quæ datura ei sanitatem esset ad contactum Reliquiæ suæ. Et mox prædicta D. Angela quæsivit bursam, in qua erat cingulum coriaceum quo Sancta Princeps succingebatur, & imposuit mamillæ dolenti, facto insuper signo Crucis. Ipsa vero diffibulans pectus, ad nudam carnem applicuit bursam: & statim cessaverunt dolores, mamillaque detumuit, ad alterius sanæ similitudinem se reducens. Ita integre sana domum regressa, nullam postid medicinam adhibuit, vel chirurgorum alicui pectus nudavit.

C *& mamilla periculoso scirro tumefacta.*

162 Maria Rangel, ancilla Sanctimonialium intra monasterium Jesu Averii, duplici tertiana plusquam octo mensibus laboraverat; iisque tam densę sibi invicem succedentibus, & adeo diu durantibus, ut nec cibo quidē sumendo spatium ipsi indulgeretur. Cumque remedia humana omnia frustra tentasset, commendavit ex animo sese Sanctæ Principi: & magnam in meritis ejus fiduciam collocans, petiit adferri sibi de terra sepulturę ejus. Hæc autem intra chartulam cervici alligata ipso rigoris febrilis tempore, eumdem continuo cessare fecit: neque porro perrexit morbus aut reversa est febris, sed omnino sanam puellam dimisit; quod merito habitum fuit pro maximo miraculo, ad gloriam ipsius Sanctæ.

D *Item tertiana duplex, appensa ad collum terra*

163 D. Maria Beatrix de Lara, filia D. Ludovici de Noronia, qui fuit Marchio Civitatis Regalis, octennis educabatur Averii in domo D. Beatricis de Lara & Menesez matertera suæ, quando ei intra horas viginti quatuor advenerunt tres febriles accessus, & de aperienda ipsi vena consultabatur. Sed nolens id pati matertera, petiit adferri sibi cingulum Principis & Dominæ Joannæ. Res mira! Statim ut istud admotum fuit, cœpit è capite infirmæ sudor erumpere, & recessit febris; quemadmodum domesticæ omnes matronæ & famulæ testabantur, uti & Capellanus; agnoscentes grande id fuisse miraculum Sanctæ Principis. Etenim infirma eo adducta erat intra prædictas viginti quatuor horas, ut mors omnino timeretur; jamque per domum audirentur lamenta & complorationes, tamquam in re desperata: nec opus fuit sanguinis missione, de qua inter medicos loci consultabatur.

octennis puella admoto cingulo:

E

164 Matri Aloysiæ de Rosario, Sanctimoniali Professæ in conventu Jesu Averii, natus est in costis abscessus, quem aliqui dicebant esse cancrum, pertingentem usque ad extimam partem scapulæ, Scirrhum vocabant alii. Durus hic tumor mansit ei per quatuor annos integros, nihil proficientibus quibuscumque remediis. Cum ergo neque sanguinis missione crebra, neque emplastris, neque purgationibus quibus utebatur, quidquam profici vidit, proposuit cum fide & instantia se commendare sanctæ Principi Joannæ, instituendo novendium ad ejus sepulturam; quod & fecit, totos novem dies circa tumulum transigens, supplicando, ut quoniam tam excellens fuit Dei famula, impetraret sibi ab eo remedium mali quod patiebatur: continuoque invocabat eam, nunc suo appellans nomine, nunc Sanctam Principem inclamans. Absoluta autem novena, biduo post invenit se prædicta infirma sanam ac liberam à molesto illo tumore, reduxitque se caro ad eumdem qui totius corporis erat colorem, nec ea parte ullus unquam dolor perceptus est amplius: quod tanto certius miraculum creditum fuit, quanto pertinacius medicinis omnibus restiterat malum, nulla ratione curabile, sicut medici & Sorores testantur, quotquot abscessum viderunt & curaverunt.

ac periculosus tumor,

post novenam ad sepulcrum.

F

165 Mater Isabella de Jesu, ejusdem conventus Religiosa, patiebatur quosdam accessus febriles, qui ei magnam quotidie creabant molestiam, unde etiam valde affligebatur. Petiit ergo terram de sepultura Sanctæ Principis, quam aqua diluit, bibitque ipso tempore quo expectabat accessum consuetum: & ex ea hora mansit libera. Eadem Religiosa, aliquando ultra mensem odontalgia gravi laborans, & veniens in memoriam beneficii antea ab ipsa Sancta accepti, mediante ejus terra sepulcrali; iterum eamdem sumpsit, rogans ut se ab istis cruciatibus liberaret; ipsoque articulo temporis sanata, rem habuit pro miraculo, non tamen vulgare ausa fuit, quousque coram Provisore testimonium dedit veritati.

Curantur, febris,

dolor dentium,

166 Ma-

A 166 Mater Aloysia de Rosario prænominata, quodam die Communionis descendens ad communicandum per gradus, tam horribiliter lapsa de scalis est, ut loquelâ destituta, nequiverit alias ad sibi succurrendum inclamare: erat autem quasi contrita tota, nec poterat magis movere pedes aut erigere brachia, quam si membris omnibus capta foret. Tunc accurrit ad eam soror sua germana, Mater Maria Henriquez; ipsamque inter brachia detulit ad sumendam sacram Communionem: deinde accersiti sunt medici atque chirurgi, qui jusserunt ei secari venam. Prius tamen quam hoc fieret, commendavit se illa, ut devotius potuit, sanctæ Principi, dicens; Domina, si à Sponso tuo impetraveris mihi sanitatem horum brachiorum ac tibiarum, sepulturam tuam quotannis in die vestri sanctissimi transitus circumdabo candelis, sicuti feci hactenus, postquam me curasti à cancro meo. His dictis, subito sensit omnem sibi evanescere dolorem à brachiis tibiisque; & magna cum agilitate obivit Stationes, quæ solent in hoc monasterio diebus Communionis obiri. Ceterum, ut erat verecundioris naturæ, multa alia beneficia reticuit, quæ ipsi fuerunt facta à sancta Principe: videlicet, quod aliquando ipsam B liberaverit à percussionibus capitis, quas magno cum dolore patiebatur, aliisque pluribus infirmitatibus.

de scalis prolapsa, indeque brachiis ac tibiis debilis.

167 Hieronyma Ferras, famula Sanctimonialium intra Conventum Jesu Averii, duobus aut tribus annis cruciabatur in una coxarum, sic ut in magnos ejulatus erumpere cogeretur: quapropter in die transitus sanctæ Principis duodecimâ Maji, circuivit ipsius sepulturam, reptando flexis genibus. Hoc cum tertio fecisset, surrexit in pedes alacris, & dixit; Nihil amplius doleo: sana sum: miraculum, miraculum, quod sancta Princeps operata est in me. Et numquam amplius prædicta Hieronyma sensit ejusmodi cruciatus, aut aliud quodcumque incommodum in tibiis. Quando autem reptabat circum sepulcrum, non poterat id facere absque ejulatu & lacrymis, propter vehementiam dolorum, eo die intensiorum solito: unde etiam compassionem ingerebat omnibus, ejus clamorem audientibus: ideoque nemo dubitavit, quin esset casus adscribendus miraculo, propter ipsius curationis subitationem. Conversus igitur clamor est in vocem gaudii ob sanitatem, intercessione sanctæ & gloriosæ Principis impetratam.

Sanantur, ingens cruciatus coxæ,

C 168 Mater Maria Henriquez, Sanctimonialis Professa sæpedicti Conventus, patiebatur tertianam, cui levandæ experta fuerat purgationem & sanguinis minutionem: quod tamen nihil profuit, per totos viginti dies, quibus sic ægrotavit, manenti in eodem statu. Tum petiit afferri sibi cingulum sanctæ Principis, eoque se cinxit tempore ipsius frigoris: & continuo cessavit tremere, ac deinde remansit à morbo isto libera. Quare, in gratiarum actionem, posuit duodecim cereos accensos circum sepulcrum Sanctæ, in die sui transitus: mox autem à recepta sanitate miraculum sua voce publicavit.

febris hectica phthisim causans,

169 D. Beatrix de Lara, colicos dolores vehementissimos patiens, & recordata quomodo per sanctam Principem curata fuerat à fluxu sanguinis, ejusdem cingulum sibi petiit commodari: quod cum supra ventrem ipsa sibi posuisset, statim sanam se sensit. Mater Paula à S. Hieronymo gravem patiebatur infirmitatem, quotidie bis recurrentem: sed utens terra Sanctæ, sanitatem recepit. Anna à Præsentatione, adhuc Novitia, talia patiebatur symptomata, ut omni sensu privata remaneret. Allata eidem est imago Sanctæ, & ipsa huic se commendavit; eademque hora liberatam se sensit, nec tale quid deinceps est passa. Ejusdem Novitiæ nepotulus quidam in oppido febricitabat, cui ipsa remedium quæsivit apud mediatricem suam, reperitque: nam appensa ad collum ægri Reliquia Sanctæ, statim discussit febrem, & puerum sanum fecit. D Eâdem celeritate sanitatem recepit Soror Francisca à Cruce, vehementer afflicta febri quâdam frigida cum delirio: utrumque enim malum ei cessavit, statim atque capiti appositum fuit cilicium, quod Sanctæ in usu fuerat.

dolor colicus, incommoda varia.

170 Alia Religiosa tribus mensibus lecto decubuerat, degenerabatque in phthisim malum, eo quod puncturæ febriles nullam ei requiem dabant. Et quia morbus judicabatur ex sanguine corrupto procedere, aliud nullum adhibebatur remedium, quam venæ sectio crebra; unde, exhausto in hunc modum vitæ fonte, paulatim consumebatur infirma. Sed quædam ejus amica, cingens ipsius caput velo, quod sibi ex supellectili Sanctæ servaverat, remedium ei fecit: depulsaque punctura, perfectam dedit sanitatem. Gaspar Rodriguez, oppidi Averiensis inquilinus, jam extrema Unctione munitus, salutem recepit cum aliquantula terra de sepulcro accepta. Anna etiam Barboza, Esqueriæ commorans, ad ultimum mortis articulum deducta erat à E gravissimo morbo: sed ei in vita servandæ suffecit corrigia, qua Sancta cingebatur.

trium mensium clinica, moribundi duo,

171 Ludovico Freiræ de Andrada, purgatorium quoddam febrilium æstuum atque algorum patienti, appensa de collo fuit Reliquia Sanctæ, quæ hominem statim sanum fecit, mediante qui eidem supervenit vomitu. Graviter etiam ægrotabat quidam pauper, serviens in mola monasterii Averiensis, appropinquabatque ad portas mortis, quando Matres ejusdem monasterii miserunt ei Reliquiam Sanctæ: quæ tam repentinam sanitatem infirmo attulit, ut non tam convalescere, quam resuscitari videretur. Ab insula Materia misit quidam, multis diebus æger, ad Conventum oppidi Averiensis, petitum Reliquiam aliquam sanctæ Principis Joannæ, eo quod sibi dictum in somnis esset, quod ea mediante sanaretur: sicut etiam continuo factum est, mox ut illa ipsi allata fuit.

alii tres ægri.

172 Cum Mater D. Hieronyma de Castrofreira, hujus monasterii Professa, & in eodem bis Priorissa, valde esset infirma, & singulis octo diebus pateretur febrem integræ unius diei; quæ numquam desinebat ipso in termino reverti, & propter F vehementiam sui accessus valde affligebat ægrotam; eoque magnam ingerebat solicitudinem; ad solam invocationem Sanctæ convaluit. Multi jam transierant anni ab ejus morte, volens autem se gratam ei ostendere, ut erat nobilis, nihil magis congruum reperit, quam sepulcrum ejus, quod eatenus panno laneo nigro operiebatur, insternere serico colorato. Cum ergo vetus stragulum auferretur, admirationi omnibus fuit, quod per annos nonaginta quibus istic jacuerat, adeo nihil esset consumptum, quam si recenter positum fuisset. Magnum ea res gaudium omnibus Sanctimonialibus attulit, exinde intelligentibus, quantum deberent viventia illius domus membra ab ejus intercessione sperare, quæ sic servabat inanimem ejusdem domus supellectilem.

Inductus olim sarcophago pannus, post annos 90 reperitur integer.

173 Neque hic silentio prætereundum est, quomodo Domina nostra & sancta Princeps apparuerit Matri Priorissæ Mariæ de Atayde, quod inter ceteras illius apparitiones ideo scriptum non fuit, quia jam habebatur aliis chartis consignatum. Dilexerat vehementer D. Infanta magnique semper fecerat Matrem istam: ideoque hæc vicissim magno ejus, quam cælum abstulerat, desiderio tenebatur,

Priorissa videt Beatam, totam lucidam

A & erat inconſolabilis luctus, quo deceſſum ejus deplorabat. Quadam ergo nocte poſt Matutinas, cum illa in oratione perſiſteret (nam dormiendi facultatem abſtulerat dolor) quadam ſomni ſimilitudine abrepta à ſenſibus, vidit Dominam Principem, in habitu ſupra nivem albo; quæ amanter ipſam reprehendebat, quia lugebat ut mortuam, quæ vivetet vitam beatam atque ſecuram. Nemo, inquit meam mortem deploret: cito enim ea fieri videbuntur, propter quæ dicatis, quod fuerim iſta meâ morte beata. Confirmata fuit veritas viſionis hujus: vix enim quatuordecim menſes tranſierant, quando infeliciter obiit Princeps Dominus Alfonſus, in oppido S. Irenes: quod ſi tunc vixiſſet Domina Princeps, procul dubio novos inſultus debuiſſet ſuſtinere à populis, ipſam ad capeſſendam Regni ſucceſſionem vocaturis. Voluit ergo Deus Dominus noſter liberare eamdem ab iſto novo martyrio; nulla enim re magis probare poterat amorem ſuum erga dilectam illam Sponſam, quam prius eamdem evocando ad æternam beatitudinem.

deque maturo obitu ſuo lætantē.

174 Multa alia miracula operatus eſt Deus per merita ſanctæ Principis Joannæ, quæ tamen omittuntur, tam cauſa vitandæ prolixitatis, quam quia necdum ſunt authenticata. Multo etiam plura exciderunt è memoria, propter humilitatem ipſarum Religioſarum, quæ cum prædicta Sancta vixerunt & converſatæ ſunt: quæque magis credebant ſe obligari ad imitandas ejus virtutes, quam ad publicandam ejuſdem ſanctitatem. Et hoc probat etiam ipſe locus & modus ſepulturæ, quam ipſi dederunt: quandoquidem, licet non fuiſſet Sancta, ſicut in

Cur alia plura ſcripta non ſint.

B

D ejus vita ac morte apparuit; tamen, quia filia erat Regis, debebant eam honorificentius inhumare. Verum ſpeciali diſpoſitioni divinæ totum id cenſeo adſcribendum; nec non quod iſta glorioſa Sancta hactenus non fuerit beatificata, cum eſſent tot Reges qui id efficere potuiſſent. Sed videtur quod Deus etiam in ipſa gloria velit rationem habere humilitatis, quam Infanta ſemper coluit in hoc ſeculo: ipſi ſit laus & honor in ſecula. Amen.

175 *Hæc omnia fideliter ex originalibus Conventus Averienſis deſcripta fuiſſe, teſtabatur fide publica & ſua Regii Notarii manu atque ſigno*, Joannes Gomez, *die* XXX *Maji* MDCLXXIX; *atteſtantibus eidem, per manus propriæ ſubſcriptiones*, Dominico de Macedo, *item Notario; &* Sorore Iſabella de Conſeyas, Prioriſſa: *nec non* Collegii noſtri Eborenſis & Academiæ Rectore, Antonio de Macedo S. I. *anno eodem, die* IV *Octobris, quo iſtæc nobis mittenda curavit, propriis ipſarummet Sanctimonialium manibus exarata. His ut fuit laborandum, in aſſequenda vera lectione antiquioris ſcripturæ ac linguæ, utriuſque ab hodierna haud parum diſcrepantis; ſic ad ortographiæ Regulas (ut fere mulieres ſolent) non ſcrupuloſe exercitatæ, & nec unam quidem interpunctionis notam doctæ adhibere ſcribendo; ita non parum laboris mihi fecerunt transferenti, ac ſæpe neceſſe habenti divinare, diviſis aut conjunctis perperam unius vel plurium dictionum ſyllabis, & commutatis non raro vicini ſoni litteris. Si quis igitur præſentem tranſlationem cum originali Luſitanico conferens, aliquid melius exprimi poſſe ac debere notaverit, ſuaſque obſervationes dignetur tranſmittere, gratiam nobis magnam præſtiterit, libenter in primi ſemeſtris Supplemento correctionem faciendam indicaturis.*

Fides ectypi Averio miſſi.

E

ALLOCUTIO ITERATA.

Illuſtriſſime & Reverendiſſime Domine.



ÆC fueram commentatus jam ante ſeptennium, longe utique prius, quam occaſione Tomi V Majalis, ſub Patrocinio Tuo in lucem dandi, mens mihi veniret cognoſcendæ diſtinctius Souſarum Familiæ. Hinc fa-

C ctum, ut accedens ad præmiſſorum Actorum nume- F ros, 155 & 156, Latinitate donandos, & quatenus opus videretur propriis obſervationibus illuſtrandos, animum non adverterim ad ibi nominatum Illuſtriſſimum Genitorem Tuum, Didacum Lopez de Souſa, Mirandæ Comitem &c. à periculoſiſſimis ac pene deſperatis febribus bis ſanatum, uſu illius terræ, quæ de B. Joannæ ſepulcro accepta anno MDLXXVII, exindeque petentibus omnibus diſtribui cœpta, etiamnum nil imminuta perſeverat. Alexipharmacum hoc, anno (ut ibi dicitur) MDCXIV, Patri ejus Henrico, Avo Tuo, de filii cariſſimi vita anxio, miſerant ex Averienſi monaſterio, conjugis ſuæ lectiſſimæ, D. Menciæ de Villena, Matris Tuæ, ſorores duæ germanæ, ibidem ſacram Deo virginitatem profeſſæ: illi, inquam, D. Henrico de Souſa, qui Comitilem titulum, à tribus primis Stirpis veſtræ Conditoribus, Suerio & Huſonibus geminis, ante ſex ſecula uſurpatum, in Souſarum Familiam poſtliminio reducere meruit, jubente tunc

Hiſpa-

Hiſpaniarum Monarcha Philippo Sapiente, reſpectu fidei, Sebaſtiano Regi deceſſori ſuo probatæ in Africa, uſque ad vincula carceremque; nec non intuitu operæ ſibi præſtitæ ſub Alberto Auſtriaco, vicaria poteſtate Luſitaniam gubernante, in littoribus Regni tutandis contra Anglos, formidabili cum claſſe iiſdem imminentes. Is Henricus, dum acceptum Averio pulverem, filio in Caſtella periclitanti commendat per litteras, & jacentem erigit ad fiduciam ſanitatis recuperandæ, in meritis B. Joannæ collocandam; poſteris ſuis omnibus videtur legem præſcripſiſſe, ſedecim annis prius quam Tu naſcerere, omni ſtudio promovendi cultum ejus Patronæ, quæ niſi vitam adoleſcentiori tunc Didaco conſervaſſet; numquam Henricum Fratrem tuum, ſtirpem per filiam propagaturum; numquam Te habuiſſet Luſitania, à Portuenſi Epiſcopatu ad Archiepiſcopatum Oliſipponenſem transferendum, publico Regni totius bono. Quantus nempe qualiſque nunc es, talem ac tantum Joannæ debemus, Tuque Te ipſum illi. Quid igitur in fronte horum Actorum Te alloquens, inter proavorum Titulos argumenta quæſivi, commendandæ Tibi Sanctæ, quæ tam excellenti ac ſingulari beneficio obſtrictum habet quidquid & es & potes; dum ipſum Te argumentum habebam, non adductum aforis, ſed in viſceribus cauſæ repertum? Accipe proinde, quod iterum offero, alio ac potiori reſpectu; cumque legeris, eâdem qua Divorum Acta, non legere tantum, ſed & imitari ſtudes, attentione; vide, an opellam, in iſtis illuſtrandis à me collocatam, dignam cenſeas, quæ oculos ſubeat Sereniſſimæ Reginæ, Mariæ-Sophiæ-Eliſabeth; pro ea quam domo attulit Latinæ linguæ peritia, per ſe legendo cognituræ, quam præſens ac pene domeſticum, ad qualcumque neceſſitates, Patrocinium poſſideat in Sereniſſimi Sponſi ſui pientiſſimo Regno. Non agnoſcet illa quidem, præ Chriſtiana animi demiſſione, eadem fere omnia laudari in Joanna, quibus ipſamet laudabilis eſt: ſed exempla ſibi proponi credet, quæ debeat ac velit, pro ſui ſtatus conditione, imitari. Aſt boni ejus ſubditi, Tuque imprimis, cum jucunditate inter ſe comparabunt, præſentes hujus, & præteritas illius virtutes; ſperabuntque futurum, ut qua parte Infantæ Virgini aſſimilari novam ſuam Eliſabetham prohibet vinculi conjugalis obligatio; eadem referat, vel etiam ſuperet, cognominem ſibi Reginam Sanctam, Petri II, potentiſſimi ac feliciſſimi Regis, in devexam utriuſque ætatem diuturna uxor; & quod ei ad laureolam Joannæ deeſt, ſuppleat numeroſa liberorum corona: quibus ad ſpiritualis in Chriſto regenerationis fontem ſiſtendis, fias identidem, pro tuo Oliſipponenſis Archiepiſcopi Luſitaniæque Primatis officio, vitæ ſanctioris auctor; medianteque myſtico iſto nexu, ſæpius appelleris Regnantium Compater, & Pater Regnaturorum. Ita cum bonis omnibus iterum atque iterum vovet

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. GRATIÆ TUÆ

obligatiſſimus cliens ac famulus

DANIEL PAPEBROCHIUS S. I.

